

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EGİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**BELİREN YETİŞKİNLİKTE ÖZNEL İYİ OLUŞUN YORDAYICILARI OLARAK
BENLİK KURGUSU BENLİK SAYGISI VE SOSYAL DESTEK**

DOKTORA TEZİ

BAHADIR ÖZCAN

Ankara, Mayıs, 2017

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**BELİREN YETİŞKİNLİKTE ÖZNEL İYİ OLUŞUN YORDAYICILARI OLARAK
BENLİK KURGUSU BENLİK SAYGISI VE SOSYAL DESTEK**

DOKTORA TEZİ

Bahadır ÖZCAN

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SELAHİDDİN ÖĞÜLMÜŞ**

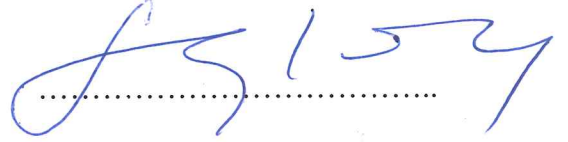
Ankara, Mayıs, 2017

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bahadır Özcan'ın hazırladığı "Beliren yetişkinlikte öznel iyi oluşun yordayıcıları olarak benlik kurgusu, benlik saygısı ve sosyal destek" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı/Eğitim Psikolojisi Programı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Figen ÇOK

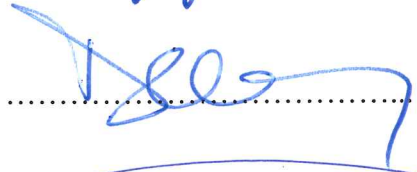
Üye: Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ

Üye: Prof. Dr. Galip YÜKSEL

Üye: Yrd. Doç. Dr. H. Deniz GÜLLEROĞLU

Üye: Prof. Dr. Müge ARTAR

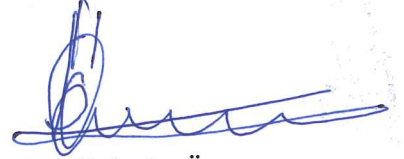
ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından .../.../20.. tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20.. tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Bahadır Özcan

ÖNSÖZ

Doktora tez çalışma konusunun oluşmasında ve tez çalışma sürecinde görüşleri ve önerileriyle bana her türlü desteği sunan ve yol gösteren tez danışmanın sayın Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Tez hazırlama sürecinde görüş ve önerileriyle bana yol gösteren ve gerekli desteği sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Galip YÜKSEL'e ve Yrd. Doç. Dr. H. Deniz GÜLLEROĞLU'na teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimim sürecinde yetişmem ve gelişmemde her türlü katkıyı sunan ve beni destekleyen değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Figen ÇOK ve Prof. Dr. Müge ARTAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora tez çalışma sürecinde bana her türlü desteği sunan arkadaşlarım Mustafa SÜRÜCÜ'ye ve Hakkı KONTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, doktora sürecinde destek, anlayış ve sabrını hiçbir zaman eksik etmeyen sevgili eşime, değerli anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bahadır ÖZCAN

ÖZET

BELİREN YETİŞKİNLİKTE ÖZNEL İYİ OLUŞUN YORDAYICILARI OLARAK BENLİK KURGUSU BENLİK SAYGISI VE SOSYAL DESTEK

Özcan, Bahadır

Doktora, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Eğitim Psikolojisi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selahiddin Öğülmüş

Mayıs 2017, xiv + 142 Sayfa

Bu çalışmada öncelikli olarak beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin benlik saygısı, benlik kurgusu, aileden ve arkadaşan algılanan sosyal destek değişkenleri tarafından yordanması incelenmiştir. Ayrıca bu araştırmada beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyi ve benlik kurgusu demografik değişkenlere göre karşılaştırılmıştır. Araştırmada cinsiyet, aile türü, eğitim görülen program ve sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aile geliri, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer gibi özellikler bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada 662 beliren yetişkine ulaşılmıştır. Katılımcılara demografik bilgi formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmada çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonucu elde edilen bulgular, benlik saygısı, toplulukçu dikey benlik kurgusu, kişisel benlik kurgusu, aileden ve arkadaşan algılanan sosyal destek değişkenlerinin öznel iyi oluşa ait varyansın %45'ini açıkladığını göstermektedir. Bağımsız değişkenlerden benlik saygısı öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısı olup bunu sırasıyla aileden algılanan sosyal destek, arkadaşan algılanan sosyal destek, kişisel benlik kurgusu ve toplulukçu dikey benlik kurgusu izlemektedir. İlişkisel dikey benlik, ilişkisel yatay benlik, toplulukçu yatay benlik ve insancıl benlik kurgusu değişkenleri ise öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olarak bulunmamıştır.

Bu araştırmada öznel iyi oluş sadece aile gelirine, eğitim görülen programa ve sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterirken, cinsiyet, aile türü, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre ise

anlamalı farklılık göstermemektedir. Benlik kurgusuna ilişkin bulgularda ise beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu cinsiyet, aile türü, öğrenim görülen program, sınıf düzeyi, anne öğrenim durumu, aile geliri ve yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezi değişkenlerine göre anlamalı farklılık göstermektedir. İlişkisel yatay benlik kurgusu ise sadece öğrenim görülen programa göre anlamalı düzeyde farklılık göstermektedir. Toplulukçu yatay benlik kurgusu cinsiyet, öğrenim görülen program, anne öğrenim durumu, kardeş sayısı ve aile gelirine göre anlamalı farklılık göstermektedir. Toplulukçu dikey benlik kurgusu ise, sınıf düzeyine ve yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre anlamalı farklılık göstermektedir. Kişisel benlik kurgusu ise cinsiyet, aile türü, baba öğrenim durumu ve aile gelirine göre anlamalı farklılık göstermektedir. Son olarak insancıl benlik kurgusu ise aile türüne, sınıf düzeyine, kardeş sayısına ve yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre göre anlamalı düzeyde farklılık göstermektedir.

Bu araştırmada benlik saygısının, kişisel benlik kurgusunun, toplulukçu dikey benlik kurgusunun, aileden ve arkadaşan algılanan sosyal desteğin öznel iyi oluşun açıklanmasında etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca demografik değişkenlerin öznel iyi oluş üzerinde sınırlı etkiye sahip olduğu sonucu çıkarılmıştır. Benlik kurgusunun aynı kültür içerisinde demografik değişkenlere göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: öznel iyi oluş, benlik kurgusu, benlik saygısı, sosyal destek, beliren yetişkinlik

ABSTRACT**PREDICTORS OF SUBJECTIVE WELL BEING: SELF CONSTRUAL SELF
ESTEEM AND SOCIAL SUPPORT**

Özcan, Bahadır

Ph.D, Educational Psychology

Supervisor: Professor Selahiddin Öğülmüş

May 2017, xiv + 142 Pages

In this study whether self-construal, self-esteem and social support significantly predicting subjective well being or not had been examined. The study consisted of 662 university students in emerging adulthood. Demographic information form, Rosenberg Self-esteem Scale, Perceived Social Support Scale, Subjective Well-being Scale and Sixfold Self-construal Scale were applied to the emerging adults in order to collect the data.

Results showed that self-esteem, perceived social support from family, and friends, personal self-construal and collective-vertical self-construal significantly predicted subjective well-being. These predictors explained 45% of total variance of subjective well-being. Predictor variables effecting on subjective well-being ordered from high to low were self-esteem, perceived social support from family, perceived social support from friends, personal self-construal and collective-vertical self-construal. On the contrary relational-vertical self-construal, relational-horizontal self-construal, collective-horizontal self-construal and self-construal with humanity did not significantly predict subjective well-being.

Findings with demographic variables showed that subjective well-being was significantly different according to family income, grade level and studying programme, but subjective well being was not significantly different with respect to gender, type of family, father and mother's education, number of sibilgs and location where the most of life lived. Findings with self-construals showed that relational-vertical self construal was significantly different according to gender, type of family, studying programme, grade level, mother's education level, family income and location where the most of life lived. Relational- horizontal self construal was significantly different with respect to studying programme. Moreover collective-horizontal self-construal was significantly

different according to gender, studying programme, mother education's level, number of siblings and family income. Collective-vertical self-construal was significantly different with respect to grade level and location where the most of life lived. Personal self-construal was significantly different according to gender, type of family, father's education level and family income. Lastly self construal with humanity was significantly different with respect to type of family, grade level, number of siblings and location where the most of life lived.

In conclusion, self esteem, perceived social support from family, and friends, personal self-construal and collective-vertical self-construal had predicting affect on subjective well-being. Although subjective well-being was limitedly changed according to demographic variables, self-construal was significantly changed according to demographic variables in Turkish culture.

Key words: subjective well-being, self-construal, self-esteem, social support, emerging adulthood

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1 Pozitif Psikoloji	1
1.2 Öznel İyi Oluş	3
1.2.1 Öznel İyi Oluşun Boyutları	4
1.2.2 Öznel İyi Oluşla İlişkili Kavramlar	7
1.2.3 Öznel İyi Oluşun Olumlu Sonuçları	9
1.3 Beliren Yetişkinlik	11
1.4 Öznel İyi Oluş ve Kültür	14
1.4.1 Kültürün Ekolojik Boyutu: Bireycilik-toplulukçuluk	15
1.4.2 Benlik	16
1.4.3 Kültürün Bireysel Boyutu: Benlik Kurgusu	17
1.4.4 Öznel İyi Oluş ve Benlik Kurgusu	25
1.5 Öznel İyi Oluş ve Sosyal Destek	29
1.6 Öznel İyi Oluş ve Benlik Saygısı	30
1.7 Öznel İyi Oluşla İlişkili Diğer Değişkenler	32
1.8 Öznel İyi Oluşla İlgili Araştırmalar	34
1.9 Problem Durumu	43
1.10 Amaç	43
1.11 Önem	44
1.12 Sayıtlar	46

1.13	Sınırlılıklar	46
BÖLÜM II		48
2.	YÖNTEM	48
2.1	Araştırma Modeli	48
2.2	Araştırma Grubu	49
2.3	Veri Toplama Araçları	52
2.3.1	Demografik Bilgi Formu	52
2.3.2	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	53
2.3.3	Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ)	54
2.3.4	Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)	55
2.3.5	Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği (6BKÖ).....	56
2.4	Verilerin Toplanması	64
2.5	Verilerin Analizi	64
BÖLÜM III.....		66
3.	BULGULAR ve YORUM.....	66
3.1.	Öznel İyi Oluş Puanının Yordanmasına İlişkin Bulgular	66
3.1	Öznel İyi Oluş ve Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular	72
3.1.1	Öznel İyi Oluşun Cinsiyete Göre t-Testi Bulguları	72
3.1.2	Öznel İyi Oluşun Aile Türüne Göre t-Testi Bulguları.....	73
3.1.3	Öznel İyi Oluşun Öğrenim Görülen Programa Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları	73
3.1.4	Öznel İyi Oluşun Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları	75
3.1.5	Öznel İyi Oluşun Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları	76
3.1.6	Öznel İyi Oluşun Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları	76
3.1.7	Öznel İyi Oluşun Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları .	77
3.1.8	Öznel İyi Oluşun Aile Gelirine Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları	78
3.1.9	Öznel İyi Oluşun Yaşamın Geçirildiği Yere Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları	79
3.2	Benlik Kurgusuna İlişkin Bulgular	80

3.2.1	Benlik Kurgusunun Cinsiyete Göre t-Testi Bulguları	80
3.2.2	Benlik Kurgusunun Aile Türüne Göre t-Testi Bulguları.....	82
3.2.3	Altı Benlik Kurgusunun Programlara İlişkin ANOVA Bulguları.....	83
3.2.4	Altı Benlik Kurgusunun Sınıflara İlişkin ANOVA Bulguları	86
3.2.5	Altılı Benlik Kurgusunun Anne Öğrenim Durumuna İlişkin ANOVA Bulguları	88
3.2.6	Altı Benlik Kurgusunun Baba Öğrenim Durumuna İlişkin ANOVA Bulguları	91
3.2.7	Altılı Benlik Kurgusunun Kardeş Sayısına İlişkin ANOVA Bulguları....	93
3.2.8	Altılı Benlik Kurgusunun Aile Gelir Durumuna İlişkin ANOVA Bulguları	96
3.2.9	Altılı Benlik Kurgusu Yaşanan Yere İlişkin ANOVA Bulguları.....	98
BÖLÜM IV		102
4. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER.....		102
4.1	Öznel İyi Oluşun Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	102
4.2	Öznel İyi Oluşun Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması	110
4.3	Benlik Kurgusuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	113
KAYNAKLAR.....		122
EKLER		137

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Araştırma Grubundaki Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler	50
Tablo 2.2. 6BKÖ'nün Orijinal Faktör Yapısı İçin İyilik Uyum İstatistikleri.....	60
Tablo 2.4. 6BKÖ'nün Güvenilirliğine İlişkin Hesaplanan Değerler	62
Tablo 3.1. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler ve Korelasyonlar	66
Tablo 3.2. Öznel İyi Oluş Puanının Yordanmasına İlişkin Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları ve Regresyon Eşitliği	70
Tablo 3.3. Öznel İyi Oluş Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), t ve P Değerleri	73
Tablo 3.4. Öznel İyi Oluş Puanının Aile Türüne Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), t ve p Değerleri	73
Tablo 3.5. Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Bölüme Göre Betimsel İstatistikleri.....	74
Tablo 3.6. Beliren Yetişkinlerin Öznel İyi Oluş Puanlarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	74
Tablo 3.7. Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri.....	75
Tablo 3.8. Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	75
Tablo 3.9. Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri.....	76
Tablo 3.10. Öznel İyi Oluş Puanının Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	76
Tablo 3.11. Öznel İyi Oluş Puanının Baba Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri.....	77
Tablo 3.12. Öznel İyi Oluş Puanının Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	77
Tablo 3.13. Öznel İyi Oluş Puanının Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri.....	78
Tablo 3.14. Öznel İyi Oluş Puanının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	78
Tablo 3.15. Öznel İyi Oluş Puanının Aile Gelir Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri	78
Tablo 3.16. Öznel İyi Oluş Puanının Aile Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	79
Tablo 3.17. Öznel İyi Oluş Puanının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Betimsel İstatistikleri	79
Tablo 3.18. Öznel İyi Oluş Puanının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	80

Tablo 3.19. Benlik Kurgusu Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), Serbestlik Derecesi (SD), t ve P Değerleri	81
Tablo 3.20. Benlik Kurgusu Puanlarının Aile Türüne Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), Serbestlik Derecesi (SD), t ve P Değerleri	82
Tablo 3.21. Benlik Kurgusunun Öğrenim Görülen Bölüme Göre Betimsel İstatistikleri.....	83
Tablo 3.22. Benlik Kurgusu Puanlarının Öğrenim Görülen Bölüme Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	84
Tablo 3.23. Benlik Kurgusunun Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Betimsel İstatistikleri .	86
Tablo 3.24. Benlik Kurgusu Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	87
Tablo 3.25. Benlik Kurgusunun Anne Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri.....	89
Tablo 3.26. Benlik Kurgusu Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	90
Tablo 3.27. Benlik Kurgusunun Baba Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri.....	91
Tablo 3.28. Benlik Kurgusu Puanlarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	92
Tablo 3.29. Benlik Kurgusunun Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri	94
Tablo 3.30. Benlik Kurgusu Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	95
Tablo 3.31. Benlik Kurgusu Puanlarının Aile Gelirine Göre Betimsel İstatistikleri.....	96
Tablo 3.32. Benlik Kurgusu Puanlarının Aile Gelirine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları	97
Tablo 3.33. Benlik Kurgusu Puanlarının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Betimsel İstatistikleri	99
Tablo 3.34. Benlik Kurgusu Puanlarının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	100

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Öznel İyi Oluşun Bileşenleri (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).	6
Şekil 1.2. Kültürün benlik kurgusu aracılığıyla duygu, düşünce ve davranışları nasıl etkilediğini açıklayan bir model (Matsumoto, 2000).	19
Şekil 1.3. Bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu modeli (Markus ve Kitayama, 1991).	20
Şekil 2.1. Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği' ne ilişkin doğrulayıcı faktör analizi diyagramı.	61

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde, öncelikle pozitif psikoloji, öznel iyi oluş, beliren yetişkinlik ve benlik kurgusuna değinilmiş, ardından öznel iyi oluş benlik kurgusu, sosyal destek ve benlik saygısı bağlamında ele alınmıştır. Daha sonra sırasıyla; öznel iyi oluşla ilişkili değişkenler, konu ile ilgili araştırmalar, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar verilmiştir.

1.1 Pozitif Psikoloji

Psikoloji alan yazınına bakıldığında çok fazla çalışma psikopatolojinin araştırılması ve anlaşılmasıyla ilgilenmiştir. Basılı materyaller ağırlıklı olarak psikopatolojiyle ilgili konulara ve insan davranışının negatif yönlerine odaklanmıştır (Christopher, 1999). Negatif özelliklere odaklanan psikoloji makalelerinin olumlu özelliklere odaklanan makalelere oranının 17'ye 1 olduğu görülmüştür. Psikoloji alan yazınında gözden kaçan bu olumlu özelliklere pozitif psikoloji yönelmiştir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Psikoloji insan gelişim ve uyum sağlama sürecindeki risklere, problemlere, patolojiye ve tedavilere odaklanarak, önemli olan kısmı yani insanın olumlu yönlerini ve sahip olduğu olumlu kaynakları göz ardı etmiştir. Aslında insanın yeterliliklerine ve uyum sistemlerine odaklanmak insanın sağlıklı gelişim ve işlevselliğini artıracak önemli bir kaynaktır (Masten, 2001). Ayrıca, psikoloji sadece patolojiyi, zayıflıkları ve olumsuz sonuçları çalışmamalıdır, bunun yanında güce ve erdeme de odaklanmalıdır. Tedavi, sadece kırılan bir şeyi birleştirmeyi değil, onu en iyi şekilde yetiştirmeyi de ifade etmektedir. Psikoloji, hastalık ve sağlıkla uğraşan sağlık bilimlerinin bir alanı değildir. Bu nedenle psikoloji iş, eğitim, içsellik, aşk, gelişim, oyun ve mutluluk gibi alanlarla ilgilenmelidir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

İnsanın olumlu ve güçlü taraflarına odaklanan yaklaşım, psikoloji çalışmalarının yönünü pozitif psikolojiye yönlendirmiştir. Bu yeni yaklaşım insanı pasif ve sadece uyarıcılara tepki veren olarak görmek yerine, insanı karar veren, seçeneklere sahip, tercihleri olan, becerili ve etkili hale gelmeye çalışan, çareler üreten, umutlara sahip bir

canlı olarak görmektedir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Olumsuz faktörleri betimlemek bireysel işlevsellikle ilgili olumlu faktörleri betimlemekten çok daha kolay olmasına rağmen, zamanla psikolojik bozukluklar üzerine yapılan araştırmaların yerini özellikle psikolojik iyilik üzerine yapılan araştırmalar almıştır. Bu yönelimin nedenleri arasında, iyilik halinin özelliklerinin neler olduğu sorusuna cevap arayışı, iyilik haliyle ilgili işlevsel tanımların ve ölçme araçlarının yetersizliği sayılabilir (Ryff, 1995).

Pozitif psikolojinin üç temel odak noktası vardır. Bunlardan ilki, bireyin pozitif deneyimleri, pozitif özellikleri ve pozitif kuramlar üzerine çalışmalar yapmaktır. Pozitif deneyimlerin içeriği, bireyin geçmiş yaşantılarından doyum sağlaması, şu an kendini mutlu hissetmesi ve geleceğe yönelik iyimserliğe ve umuda sahip olmasıdır. İkinci odak noktası, dışadönüklük, sorumluluk, sevgi, cesaret, affetme ve özgecilik gibi bireyin pozitif özellikleridir. Üçüncüsü ise, bireyin kendisi ve toplumu için yararlı bir birey olmasına katkı sağlayacak pozitif kuramlar oluşturmak amacıyla çalışmaktır (Akin-Little, Little ve Delligatti, 2004).

Pozitif ruh sağlığı alanına olan ilgi 1950'lerin sonları ve 1970'lerde en üst noktaya ulaşmıştır. Son yıllarda ise araştırmacılar olumlu psikolojik işlevsellikle ilgili daha fazla boyuta yönelmiş ve daha fazla değişkeni incelemeye başlamıştır (Caprara ve Steca, 2005). Ayrıca, bu araştırmalarda iyiliğin tanımlanmasına ve iyiliğin artırılmasına katkı sağlayan faktörlerin neler olduğunun ortaya konulmasına odaklanılmaktadır. Kısaca, son yıllarda pozitif işlevsellik ve iyiliğin artırılmasına katkı sağlayan sağlığın iyimser bir pencereden kavramsallaştırılmasına yönelik ilgi artmaktadır (Caprara ve Steca, 2005; Lent, 2004). Son on yıllık süreçte, geleneksel yaklaşımın amacı olan mutsuzluğun çeşitli formları olan istenmeyen duyguların, depresyonun ve kaygının anlaşılması yerine pozitif bir bakış açısıyla bireyin öznel iyi oluş deneyimlerine odaklanılmıştır (Lent, 2004). Özetle, pozitif psikoloji son yıllarda ortaya çıkmış, insanların iyilik halinin anlaşılmasına ve artırılmasına odaklanan oldukça yeni bir çalışma alanıdır. Bu alandaki araştırmalar, öznel iyi oluşun teorik olarak kavramsallaştırılmasına, bireyin deneyimlerindeki güçlü yönleri ve bireyin potansiyeline vurgu yaparak bu sürecin ortaya çıkardığı bireye yarar sağlayan sonuçlarla ilgilenmektedir. Günümüzde pozitif psikoloji alan yazını öznel iyi oluş, optimum düzeyde psikolojik işlevselliğin en önemli ampirik göstergesi olarak görmektedir (Caprara ve Steca, 2005; Lent, 2004).

1.2 Öznel İyi Oluş

Öznel iyi oluş pozitif psikoloji alanyazınındaki odak noktalardan biridir. Bu kavram sıkıntılara, olumsuz duygulara, işlev bozukluğuna ve uyumsuzluklara odaklanan geleneksel bakış açısına alternatif bir bakış açısı sunmaktadır (Diener, 2000; Shmotkin, 2005). Öznel iyi oluş bireyin yaşamıyla ilgili öznel değerlendirmesinin içeriğini oluşturan duygusal tepkileri, yaşam alanlarındaki doyumunu ve yaşamındaki amaçlarını ne düzeyde gerçekleştirdiğiyle ilgili evrensel kararları içerir. Yani, bireyin yaşamıyla ilgili öznel değerlendirmesini, yaşam doyumunu (bilişsel değerlendirme) ve yaşadığı duygusal tepkiler boyutlarını (duygusal değerlendirme) içerir (Diener ve ark., 1999). Öznel iyi oluş alanı bireysel işlevselliğe ve iyi oluş düzeyindeki bireysel farklılıklara odaklanmaktadır. Öznel iyi oluş anlık bir duygu değildir, bireyin zaman içerisinde deneyimlediği uzun süreli, kalıcı ve olumlu duygusal durumdur. Öznel iyi oluş bireyin içsel deneyimleri ve bireysel kararlarıyla belirlenir (Diener ve Suh, 1997; Shmotkin, 2005). Öznel iyi oluş çok yönlü bir yapıdır ve bu yapı bilişsel ve duygulanım boyutlarında optimum düzeyde işlevselliğe odaklanmaktadır (Diener ve ark., 1999; Lent, 2004).

Öznel iyi oluş, bireyin optimum düzeyde işlevselliğine ve yaşam kalitesini artıracak faktörlerin ortaya konulmasına odaklanır. Bireyler sahip oldukları kendilerine özgü ölçütlerle duygu durumlarını ve yaşam kalitelerini değerlendirir ve deneyimlerini kendilerine göre tanımlar, algılar ve değerlendirir (Caprara ve Steca, 2005). Alanyazın incelendiğinde öznel iyi oluş çalışmalarında temel iki nokta dikkati çekmektedir. Dikkat çeken ilk nokta, öznel iyi oluş çalışmaları sadece depresyon ve umutsuzluk gibi olumsuz durumlara odaklanmaz. Farklı düzeyde mutluluğa sahip kişilerdeki bu farklılığa sebep olan olumlu faktörleri araştırır. İkinci nokta ise öznel iyi oluşun tanımlanmasında dikkate alınan kişinin içsel deneyimleridir. Öznel iyi oluş değerlendirilirken bu değerlendirme dışsal ölçütler göre değil, bireyin kendi öznel ölçütlerine göre yapılmaktadır (Diener, Suh ve Oishi, 1997). Bireyler, o anda ne kadar mutlu olduğunu, kendi bireysel standartlarına göre değerlendirir. İnsanlar yaşam koşullarını sahip oldukları beklentilere, değerlere ve önceki deneyimlerine dayanarak birbirinden farklı değerlendirirler (Diener ve Lucas, 2000). Öznel iyi oluş kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için bu kavramın içeriğinin anlaşılması önemlidir.

1.2.1 *Öznel İyi Oluşun Boyutları*

Öznel iyi oluş kavramı, iki geniş ve nispeten birbirinden bağımsız, birbiriyle örtüşen içeriğe sahiptir: duygusal ve bilişsel öğeler (Pavot ve Diener 1993). İyi oluşun duygusal boyutu, olumlu duyguların olumsuz duygulardan daha ağır basmasıyla ve bireyin yaşamındaki duygusal dengenin sürdürülmesiyle ilgilenmektedir (Christopher, 1999). Bilişsel boyut ise yaşam doyumunu ifade eder ve bireyin yaşamıyla ilgili genel bir değerlendirmeyi veya belirli bir yaşam alanındaki (ilişkilerde doyum, iş doyumı gibi) doyumunu içerir (Christopher, 1999; Diener, 2000). Birçok araştırmacı duygusal ve bilişsel boyutun öznel iyi oluşun temel içerikleri olduğuyla ilgili hemfikirdir. Bu boyutlar yüksek düzeyde olumlu duyguları, göreceli olarak olumsuz duyguların azlığını veya yokluğunu ve yaşamla ilgili genel doyumunu ifade eder (Diener ve ark., 1999; Lent, 2004).

Son yıllardaki öznel iyi oluşu anlamaya odaklanmış araştırmalarda öznel iyi oluşla ilgili üç temel yapıya odaklanılmaktadır; olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumunu. Olumlu duygu, kişinin kendi üzerinde hoşnutluk etkisi yaratan duyguları yaşama eğilimini ifade ederken, olumsuz duygu ise birey üzerinde sıkıntı yaratan, hoş olmayan duyguları yaşama eğilimini ifade etmektedir. Yaşam doyumunu ise kişinin yaşamının çeşitli alanlarına ilişkin memnuniyetini ifade etmektedir (Diener, 2000; Robinson, Solberg, Vargas ve Tamir, 2003). Öznel iyi oluş, üç temel yapının birleşiminden oluşmaktadır. Yüksek düzeyde öznel iyi oluş; olumlu duyguların yaşanma sıklığı ve yoğunluğu, olumsuz duyguların azlığı ve genel yaşam doyumunu içerir. Bu üç unsur birlikte ele alındığında mutlu insan; nadiren üzüntülü ve genellikle neşeli ve yaşamından memnun olan kişidir. Yaşam doyumunu değerlendirmesi hem genel (yaşantının tümünden memnuniyet), hem de özel (evlilikten memnuniyet) olabilmektedir (Biswas-Diener, Diener ve Tamir, 2004; Diener, 2009). Kısaca öznel iyi oluş insanın yaşamıyla ilgili öznel değerlendirmelerini ve yaşam olaylarına yönelik duygusal tepkilerini temel alan deneyimlerindeki tatmin olma düzeyini ifade eder (Diener ve Ryan, 2009).

Öznel iyi oluşun diğer yönleri de ortaya konulmuştur, yaşam için önemli etkinliklere katılma öznel iyi oluşun davranışsal içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca, çevresel kaynakların varlığı öznel iyi oluşun bağlamsal içeriğini ifade etmektedir (Lent ve ark., 2005). Öznel iyi oluşla ilgili en önemli nokta bir birey öznel iyi oluşunu değerlendirirken nesnel ölçütlerle değil, bireyin içsel deneyimlerini öznel bir şekilde

değerlendirmesini içerir (Diener ve Suh, 1997). Birey yaşamını değerlendireceği standart ve ölçütleri tek başına belirler (Diener, 2000). Bundan sonra ise öznel iyi oluşun duygusal boyutu ortaya konulacaktır.

1.2.1.1. Öznel İyi Oluşun Duygusal Boyutu: Olumlu ve Olumsuz Duygular

Öznel iyi oluşun duygulanım boyutu bireyin duygusal tepkilerini ifade etmektedir ve bu duygusal tepkiler olumluyla olumsuz arasında gidip gelen bir süreklilik olarak kavramsallaştırılmıştır. Olumlu duygular neşe, mutluluk, sevgi, aşk ve gurur gibi duyguları içerir. Olumsuz duygular ise kaygı, suçluluk, öfke, sıkıntı, üzüntü ve utanç gibi duyguları içermektedir (Diener, 2000; Diener ve Suh, 1997). İnsan daha çok olumlu duygular, daha az olumsuz duygular yaşıyorsa, ilginç etkinliklere katılıyorsa ve yaşamından doyum sağlıyorsa yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahiptir. Eğer birey daha sık olumlu duygu, düşük sıklıkta olumsuz duygu yaşıyorsa, olumlu duygular düşük yoğunlukta da yaşansa yüksek düzeyde mutluluk ve iyi oluş için yeterlidir. Yani, öznel iyi oluşu etkileyen olumlu duyguların yoğunluğu değil, sıklığıdır (Diener, 2000).

Bireyin yaşamında olumsuz duygulardan çok olumlu duygular yaşaması öznel iyi oluşunun artmasında etkilidir. Olumlu duygularla ilgili araştırmalar yapan Fredrickson'a (2003) göre olumlu duygular, bireyin düşüncelerini biçimlendirerek olaylara farklı açılardan bakmasını ve yaşamında karşılaşması muhtemel zor durumlar karşısında dayanıklı olması için kendi kaynaklarını oluşturmasını sağlar. Bir başka ifadeyle bireyin olaylara farklı perspektiflerden bakmasını sağlar. Fredrickson'a (2001) göre, bakış açısı genişleyen birey, bu kaynaklardan destek alarak problemlerini etkili biçimde çözmeyi ve hayata daha iyimser bakmayı öğrenebilir. Bunun yanında araştırma sonuçları, yaşam doyumunu, sevinç, neşe, mutluluk gibi olumlu duygular bireyin kendisini iyi hissetmesini sağlamanın yanında, sosyal, bilişsel ve fizyolojik açıdan da birçok yarar sağladığını ortaya koymaktadır (Fredrickson, 2001; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005).

Öznel iyi oluşun bilişsel ve duygusal iki içeriği de eşit derecede öneme sahip olmasına rağmen araştırmalar ağırlıklı olarak duygusal boyutun ölçümüne odaklanmıştır (Pavot ve Diener, 1993). Olumlu ve olumsuz duyguları ölçmek için birçok ölçek geliştirilirken yaşam doyumunun ölçümü ise daha az dikkat çekmiştir (Diener ve ark., 1999; Shmotkin, 2005). Bundan sonra ise öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturan yaşam doyumunu ele alınacaktır.

1.2.1.1 Öznel İyi Oluşun Bilişsel Boyutu: Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu, bireyin kendi yaşamıyla ilişkili oluşturduğu öznel değerlendirme ölçütlerine göre yaşamıyla ilgili verdiği bilişsel yargıdır. Bireyler, algıladıkları yaşam koşullarıyla kendileri için hayal ettikleri yaşam standartlarını karşılaştırırlar. Hayal ettikleri yaşamla algıladıkları yaşamın örtüşme düzeyi yaşam doyumunun düzeyini belirler. Yaşam doyumunun değerlendirilmesi yaşamdan alınan genel doyumun değerlendirmesi olabileceği gibi, belirli yaşam alanlarından sağlanan doyumun değerlendirmesi de olabilir (Pavot ve Diener, 1993).

Diener (1984) öznel iyi oluşu "bireyin sahip olduğu olumlu ve olumsuz duygulara ve yaşamdan aldığı doyuma ilişkin olarak yaptığı öznel değerlendirme" olarak tanımlamıştır. Bu değerlendirme, bireyin yaşamda karşılaştığı olaylara verdiği tepkileri, yaşadığı duygu durumunu, yaşamdan aldığı doyuma ilişkin düşüncelerini, iş, arkadaşlık ve evlilik gibi çeşitli yaşam alanlarından elde ettiği doyumları içermektedir (Diener ve ark., 1997; Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Diener ve ark. (1999) bu bileşenlere "yaşam alanlarından alınan doyum" bileşenini de ekleyerek kavramın yapısını genişletmişlerdir. Bu bileşenlerden olumlu ve olumsuz duygular öznel iyi oluşun duygusal boyutunu oluştururken, yaşam alanlarından (iş, okul, evlilik, arkadaşlık) sağlanan doyum ve yaşam doyumuna ise öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Diener ve ark., 1999; Schimmack, 2008). Bu boyutlar aşağıdaki Şekil 1.1.'de gösterilmiştir.

Olumlu duygular	Olumsuz duygular	Yaşam Doyumu	Yaşam Alanları
▪ Sevinç ▪ Neşe ▪ Memnuniyet ▪ Gurur ▪ Sevgi ▪ Mutluluk ▪ Coşku	▪ Suçluluk ▪ Utanç ▪ Üzüntü ▪ Kaygı ve Kuruntu ▪ Öfke ▪ Stres ▪ Depresyon ▪ Kıskançlık	▪ Yaşamı değiştirme arzusu ▪ Şimdiki yaşamdan alınan doyum ▪ Geçmiş yaşamdan alınan doyum ▪ Gelecek yaşamdan alınan doyum ▪ Diğer kişilerin kendi yaşamları hakkındaki görüşleri	▪ İş ▪ Aile ▪ Boş zaman etkinlikleri ▪ Sağlık ▪ Gelir ▪ Benlik ▪ Arkadaşlık

Şekil 1.1. Öznel İyi Oluşun Bileşenleri (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Şekil 1.1'de görüldüğü gibi, öznel iyi oluşun duygusal boyutunu oluşturan bileşenlerinden olumlu duygular sevinç, neşe, memnuniyet, mutluluk gibi birey için hoşnutluk etkisi yaratan duyguları içerirken, olumsuz duygular öfke, nefret, suçluluk ve stres gibi birey üzerinde hoşnutsuzluk yaratan duyguları içermektedir. Öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturan yaşam doyumu ise, bireyin şimdiki ve geçmiş yaşamını bütünüyle aldığı doyum açısından değerlendirmesidir. Bu değerlendirme, bireyin çeşitli yaşam alanlarından (iş, aile, sağlık vb.) aldığı doyumları da kapsamaktadır (Diener ve ark., 1999).

Genel yaşam doyumu, yaşam alanlarından elde edilen doyumun toplamıdır. Yaşam alanlarına özgü doyum sağlık, iş, eğitim, finansal, manevi, evlilik ve kişiler arası ilişkiler gibi çeşitli alanlardaki doyumları içerir (Lent ve ark., 2005). Bireyler çeşitli yaşam alanlarından elde ettikleri doyuma farklı derecelerde ağırlık vermektedirler ve farklı yaşam alanlarında doyum elde edebilmek için farklı hedeflere sahiptirler. İyi yaşamın ne olduğuna yönelik yaygın toplumsal standartlara ek olarak, bireyler yaşam doyumlarını değerlendirmek için kendilerine özgü ölçütler edinirler (Pavot ve Diener, 1993). Farklı yaşam alanlarından elde edilen doyumun genel yaşam doyumu için önemi ve katkısı görecelidir. Örneğin bir kişi için genel yaşam doyumunun artması için kişiler arası ilişkilerden elde edilen doyum önemli iken diğer bir kişi için ise eğitim veya iş yaşamından elde edilen başarılarından elde edilen doyum önemli olabilir (Lent ve ark., 2005).

1.2.2 Öznel İyi Oluşla İlişkili Kavramlar

Öznel iyi oluş bireyin yaşamla ilgili bilişsel ve duygusal değerlendirmelerini içeren bir şemsiye işlevi görmektedir. Bilişsel değerlendirme yaşamla ilgili doyumunu temel alırken, duygusal değerlendirme ise olumlu ve olumsuz duyguları temel almaktadır (Diener ve Suh, 1997). Bu açık net tanımlamalara rağmen yine de öznel iyi oluş kendisiyle ilişkili diğer kavramlarla karıştırılabilmektedir. Aşağıda öznel iyi oluşla ilişkili psikolojik iyi oluş, mutluluk, iyilik hali ve ruh sağlığı kavramları açıklanacaktır.

Mutluluk: Alan yazında mutluluk kavramının mı, yoksa öznel iyi oluş kavramının mı kullanılması gerektiği konusunda devam eden bir tartışma vardır. Mutluluk yaygın olarak öznel iyi oluşun sözcük karşılığı olarak kullanılmaktadır (Diener, 2000). Bazı araştırmacılar bu iki kavram arasında açık bir ayrım yapmaktadır;

mutluluk sadece duygusal bir değerlendirmeyi içerirken, öznel iyi oluş bilişsel ve duygusal değerlendirmenin her ikisini de içermektedir. Diğer bir grup araştırmacı ise bu kavramların birbirinin yerine değişimli olarak kullanılabileceğini, çünkü her iki kavram da duygusal bir içeriğe sahip olduğunu vurgulamaktadır (Diener, 1994). Öznel iyi oluşun değerlendirilmesi bilişsel ve duygusal bir içeriğe sahipken, mutluluğun değerlendirilmesi ise sadece duygusal bir içeriğe sahiptir (Pavot ve Diener, 1993). Duygusal boyut yaşamda karşımıza çıkan ani durumlara karşı verdiğimiz kısa süreli tepkileri içerir. Mutluluk ise sadece duygusal tepkilerin değerlendirmesini içerir, bilişsel bir değerlendirme içermez.

Kısaca, öznel iyi oluş, iyi oluşun bilişsel boyutuyla ilgili kapsamlı bir değerlendirmedir ve birey yaşam doyum değerlendirmesini duygusal boyutla birleştirerek yapar. Bu çalışmada sadece duygusal boyutu içeren mutluluk kavramı değil duygusal ve bilişsel boyutları içeren ve daha kapsamlı olan öznel iyi oluş kavramı kullanılmıştır.

Psikolojik iyi oluş: Mutluluk ya da iyi bir yaşama sahip olma antik dönemlerden itibaren insanların ilgisini çekmiştir. Hedonizm’ in öncüsü olan Epicurus, mutluluğun yaşamdan haz alma olduğunu belirtmiştir. Burada olumsuz duyguları azaltmak ve olumlu duyguları artırmak temel amaçtır. Eudemoni’nın temsilcisi Aristoteles ise mutluluğun kişilerin var olan potansiyellerini gerçekleştirmeleri olduğunu belirtmiştir. Aristoteles’e göre yaşamı en üst düzeyde iyi bir şekilde yaşamak bireylerin sahip olmaları gereken en temel amaçtır. Bu bağlamda bireyler güçlükler karşısında mücadele ederek kişisel olarak geliştiklerini hissetmektedirler. Bunun sonucunda da bireylerin kendilerini kabul, insanlarla olumlu ilişkiler kurma, özerklik, çevrede ustalaşma, yaşam amaçlarına sahip olma ve kişisel gelişim gibi boyutlar, bireylerin kendi iyi oluşlarına katkıda bulunur. (Deci ve Ryan, 2008; Kashdan, Biswas-Diener ve King, 2008). Mutluluğa yönelik bu iki yaklaşım birbirlerinden kavramsal olarak farklı olmalarına karşın, aynı zamanda birbirleriyle ilişkilidir. İyi oluş alan yazınında, mutluluğa yönelik bu iki yaklaşım iyi oluşun farklı iki boyutunu temsil etmektedir. İlk olarak, hedonistik yaklaşıma dayalı olan öznel iyi oluş duygusal ve bilişsel olarak iki farklı bileşenden oluşmaktadır. Öznel iyi oluş kavramında, bireylerin olumlu ve olumsuz duyguları ne sıklıkla yaşadıkları ve yaşamdan ne kadar doyum sağladıkları değerlendirilir (Diener, 1984). İkinci olarak, eudaimonia yaklaşımını temel alan psikolojik iyi oluş kavramı, bireylerin, yeterli, güçlü ilişkilere sahip olma ve kendini kabul etme gibi özellikleri ile değerlendirilir (Ryff, 1989). Kısaca, eudemonik

yaklaşım psikolojik iyi oluşu ifade ederken hedonistik yaklaşım öznel iyi oluşu ifade etmektedir. Ryff ve Singer (2006) psikolojik iyi oluş modeli öz-kabul, diğerleri ile pozitif ilişkiler, özerklik, çevresel kontrol, yaşam amacı ve kişisel gelişimden oluşan altı boyutlu bir yapıya sahiptir.

İyilik hali: Bu kavram, bireyin yaşamındaki iyi oluşunun bilişsel, fiziksel ve ruhsal boyutlarını bütünleştirerek bireyin iyi oluşunu geliştiren bir araç olarak ifade edilmektedir (Harari, Waehler ve Rogers, 2005). Bu kavramın kökleri sağlık alanına dayanmaktadır. Araştırmacılar sağlığı ve hastalığı olumlu ve olumsuz uçları içeren bir süreklilik olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca iyilik sadece fiziksel sağlığı içermez, psikolojik ve ruhsal işlevsellik de bu kavramın içeriğidir. İyilik halini etkileyen faktörler konusunda bir uzlaşma sağlanma çabalarına rağmen bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu kavramla ilgili en fazla kabul edilen kavramsallaştırma Algılanan İyilik Hali modeli ve bu modeli ölçen İyilik Hali Ölçeğidir (Harari ve ark., 2005). Bu model iyilik halini altı boyutta değerlendirerek çok boyutlu bir yapı olarak ele almaktadır. Bu model; fiziksel, manevi, bilişsel, psikolojik, sosyal ve duygusal boyutları içermektedir. İyilik hali modelinde ortaya konulan altı boyut üzerinde sağlanmış bir fikir birlikteliği yoktur. İyilik hali kavramını değerlendiren psikometrik olarak geçerli ölçme araçlarının olmaması da bu kavramla ilgili diğer bir sorunlu alandır (Harari ve ark., 2005).

Ruh sağlığı: Bazı araştırmacılar öznel iyi oluş değerlendirmesinin ruh sağlığının değerlendirilmesiyle aynı olmadığının anlaşılmasının önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Örneğin, bir psikoz hastası yüksek düzeyde iyilik ve yaşam doyumuna sahip olduğunu belirtebilir, fakat kendisi dengeli bir ruh sağlığına sahip değildir (Diener ve Suh, 1997). Ruh sağlığının ölçütleri ruh sağlığını değerlendiren profesyoneller tarafından belirlenmektedir. Diğer tarafta ise öznel iyi oluş bireyler tarafından kendilerine özgü ölçütlere göre değerlendirilmektedir. Bu nedenle ruh sağlığı, profesyoneller tarafından yapılan objektif bir değerlendirmeyi içerirken öznel iyi oluş bireyin kendine özgü, öznel ve kişisel ölçütlerine göre kendi iyi oluşunu değerlendirmesini içermektedir (Diener ve Suh, 1997). Bundan sonra öznel iyi oluşun bireyin yaşamına kattığı olumlu ve olumsuz sonuçlar ele alınacaktır.

1.2.3 Öznel İyi Oluşun Olumlu Sonuçları

Öznel iyi oluş değerini anlayabilmek ve ortaya koyabilmek için, öznel iyi oluşun yaşam içerisindeki işlevinin ve öneminin tam olarak anlaşılmasına ihtiyaç

duyulmaktadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar mutluluğun bireysel ve toplumsal düzeyde bir çok olumlu sonuçlarını ortaya koymaktadır (Lyubomirsky ve ark., 2005). Yüksek yaşam doyumuna sahip kişiler daha yakın ve daha destekleyici sosyal ilişkilere sahiptirler (Diener ve Biswas-Diener, 2008). Öznel iyi oluşun sosyal ilişki üzerindeki etkisi onun toplumsal faydalarındandır (Diener ve Ryan, 2009). Mutlu insan daha sosyal, ahlaklı ve işbirlikçi davranarak kendileri için en iyi olanı yapmaya çalışır (Kesebir ve Diener, 2008). Yüksek öznel iyi oluşa sahip bireyler, insanlara daha fazla güvenir (Brehm ve Rahn, 1997), daha işbirlikçidir (Diener ve Tov, 2007), gönüllülük gerektiren çalışmalara daha fazla katılır (Thoits ve Hewitt, 2001), daha özgecidir (Krueger, Hicks ve McGue, 2001). Bu nedenle optimum düzeyde öznel iyi oluş daha uyumlu bireylerin ve toplulukların oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Çok sayıda araştırmada yüksek düzeyde öznel iyi oluş, daha iyi fiziksel ve ruh sağlığı, uzun yaşam, daha iyi sosyal ilişkiler ve daha üretken bir iş yaşamı gibi bir çok olumlu sonuçla ilişkilendirilmiştir (Lyubomirsky ve ark., 2005). Diğer tarafta düşük öznel iyi oluş ise depresyon, kaygı bozukluğu, alkol ve madde bağımlılığı gibi çeşitli olumsuz ruh sağlığı sorunlarıyla ilişkilendirilmiştir (Diehl, Owen ve Yongblade, 2004; Diener ve Biswas-Diener, 2008). Diener ve Ryan (2009) öznel iyi oluşun insanın sağlıklı ve uzun ömürlü olması üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Öznel iyi oluşu yüksek olan bireyler daha uzun yaşamakta (Pressman ve Cohen, 2007), hastalıklara karşı daha dirençli (Cohen, Doyle, Turner, Alper ve Skoner, 2003), daha sağlıklı ve daha az istenmeyen fizyolojik semptom yaşamakta (Roysamb, Tambs, Reichborn-Kjennerud, Neale ve Harris, 2003), daha iyi bir kardiyo-vasküler sağlığa sahip olduklarını ve daha az yaşam stili hastalığına sahip (Diener ve Biswas-Diener, 2008) olduklarını belirtmişlerdir.

Yüksek öznel iyi oluş yüksek iş verimliliği ve yüksek gelir düzeyi ile ilişkilendirilmiştir. Mutlu insan, karar verme, hata denetimi, özgül ve esnek düşünme gibi çeşitli görevlerde daha iyi performans göstermektedir (Diener ve Seligman, 2004). Mutlu insanın üniversiteden daha fazla mezun olma, güvenli iş bulma, amirlerinden olumlu değerlendirmeler alma, daha fazla gelir elde etme ve işinden ayrılırsa daha hızlı bir şekilde yeni bir iş bulabilme ihtimaline sahiptir (Diener, Nickerson, Lucas ve Sandvik, 2002; Diener ve Seligman, 2004). Alanyazını öznel iyi oluşun insan yaşamındaki önemini göstermektedir. Öznel iyi oluşun insan yaşamındaki önemi insanların yaşamlarında genellikle “beni ne mutlu eder?” sorusuna cevap aramalarından

kaynaklanmaktadır. Bu arayışın sonunda yüksek öznel iyi oluşa sahip bireyler birçok olumlu çıktıyla karşılaşmaktadırlar.

Öznel iyi oluşla ilgili bilişsel yaklaşımlar öznel iyi oluşu etkileyen bilişsel süreçlere ve yaşam olaylarını algılama şekline odaklanmaktadır. Mutlu kişiler sadece daha fazla olumlu deneyimler yaşamaz, aynı zamanda belirsiz durumları olumluya yorma ve olumlu bir şekilde hatırlama eğilimi gösterirler. Bununla birlikte mutlu kişiler öznel iyi oluş düzeylerini sürdürebilirler. Kısaca, mutlu bireylerin öznel iyi oluş düzeyinde yaşanan olumsuz yaşam koşulları ve olayları sadece geçici sapmalar sebep olabilir. Yaşam olaylarına ve koşullarına uyum sağlarlar ve öznel iyi oluş düzeylerini daha önceki düzeyine tekrar ulaştırırlar (Diener ve Suh, 1997; Shmotkin, 2005). Diener ve Seligman'a (2002) göre mutlu kişileri mutsuz kişilerden ayıran en önemli özellik, yaşadıkları olumsuz olayların kısa sürede üstesinden gelip, normal yaşamlarına geri dönebilmeleridir. Bununla birlikte mutlu kişiler sosyal, dışa dönük, uyumlu, sosyal ilişkilerinde başarılı, kişiler arası ilişkilerinden doyum alan ve olumsuz duygulardan çok olumlu duygular yaşayan bireylerdir.

Öznel iyi oluşu etkileyen özelliklerin neler olduğunu belirlemeye yönelik araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda minnettarlık (Emmons ve McCullough, 2003; Froh, Sefick ve Emmons, 2008), iyimserlik (Segerstrom, 2001; Seligman, 2002), olumlu sosyal ilişkiler (Baumeister ve Leary, 1995; Gable, Reis, Ascher ve Impert, 2004), stresle başa çıkma (Pennebaker, 1997), bağışlama (Harris ve Thoresen, 2006; McCullough, 2001) ve olumlu düşünme (Seligman, 2002) gibi faktörlerin öznel iyi oluşla pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

1.3 Beliren Yetişkinlik

Beliren yetişkinlik dönemi, ergenlik ile yetişkinlik dönemi arasında olan, bu iki dönemi birbirine bağlayan ve bireylerin farklı kazanımlar elde ettiği bir gelişim dönemidir. Bu dönemdeki bireyler kendilerini ergenlikle yetişkinlik arasında bir yerde hissetmektedir. Ergenliğin getirmiş olduğu biyolojik ve hormonal değişimler geride bırakılmış, hukuki anlamda yetişkinliğe erişilmiş ancak sosyal anlamda henüz yetişkinliğin getirmiş olduğu sorumluluklar ve roller kazanılmamıştır. Bu gelişim döneminde, bireyler yetişkinliğe geçiş için kültürleri tarafından belirlenmiş yetişkinlik ölçütlerini karşılamak için gereken becerileri, kapasiteleri ve karakter niteliklerini

kazanmaya çalışmaktadır (Arnett, 1998). Bu süreçte bireyler, hayatlarındaki en önemli dönüm noktalarını yaşamakta, eğitim ve iş alanındaki bağımlılıklarından kurtulmakta ve yetişkinlik dönemine hazırlanarak bağımsız birer birey niteliği kazanmaktadır. Bireyler, bilişsel, duygusal ve davranışsal alanlarda pek çok değişim yaşamaktadır (Arnett, 1994). Beliren yetişkinlerin aşk ve işle ilgili arayışları ve değişkenlik gösteren seçimleri beliren yetişkinliği, yaşamın özel, ayrıcalıklı ve değişkenlik dönemi yapmaktadır. Beliren yetişkinler, ergenlikten yetişkinliğe geçerken izleyebilecekleri pek çok seçeneğin var olduğunu bilirler ve çoğunlukla da bu yollardan birini seçerler. Bununla birlikte, beliren yetişkinlerin hemen hemen hepsi bu gelişim dönemi boyunca planlarını bir çok defa gözden geçirip değiştirirler (Arnett, 2000).

Beliren yetişkinlik dönemi de her gelişimsel dönem gibi kendine özgü özellikler taşımaktadır. Arnett (2015) beliren yetişkinlik döneminin beş temel özelliğini belirtmektedir. Bu özelliklerden ilki, beliren yetişkinlik döneminin kimlik arayışını içeren bir dönem olmasıdır. Ergenlik dönemindeki kimlik gelişimiyle ilgili yapılan çalışmaları, kimlik kazanımının ergenlik döneminde başladığını ancak 20'li yaşlarda da sürdüğünü göstermektedir. Beliren yetişkinler romantik ilişki, iş ve ideolojik görüş boyutlarında kimlik arayışını sürdürmektedir. Ergenlerden farklı olarak bu dönemde aşka yönelik arayışlar daha çok fiziksel ve duygusal yakınlığı içermektedir. İş boyutunda ise ergenlerden farklı olarak hem iş olanaklarını hem işle ilgili eğitim olanaklarını araştırmakta ve uzun süre devam edebileceği bir iş arayışındadır. İdeolojik boyut ise yükseköğrenimle birlikte yeni bir dünya görüşünün benimsenmesi ve keşfedilmesi kolaylaşmaktadır (Santrock, 2012). Beliren yetişkinliğe özgü ikinci özellik, bu dönemin istikrarsızlık dönemi olmasıdır. Araştırma ve denemelerin bir sonucu olarak beliren yetişkinler ayrıcalıklı bir değişkenlik dönemini yaşamaktadır. Bu bağlamda, iş değişiklikleri, romantik bir ilişkiye başlama ve bitirme ve ev değiştirme gibi istikrarsızlıklar yaşamaktadır. Üçüncüsü ise, beliren yetişkinlik dönemi, bireylerin kendine odaklı olduğu bir dönemdir. Bu dönemde bireyler kendi başlarına karar verme zorunluluğu yaşamakta, kendi kararlarını yaşamakta, hayata karşı yeterlilik kazanmakta ve kendi kendine ayakta durmayı öğrenmektedir. Beliren yetişkinliğin dördüncü özelliği, bu dönemin sonsuz olanaklar dönemi olmasıdır. Beliren yetişkinlerin, yaşamlarını değiştirebilmek için birçok imkânı, büyük beklentileri ve geleceğe ilişkin umutları vardır. Aileden ayrılmış olmak ve evlilik gibi sorumluluk isteyen ilişkilerin içinde olmamak bu dönemi fırsatlar dönemi haline getirmektedir. Bu dönemdeki birey, köklü değişimler yapabilecek fırsatlara sahiptir. Beliren yetişkinlik döneminin beşinci

özelliği ise, bu yaş aralığındaki bireylerin kendilerini arada kalmış hissetmeleridir. Bu dönemdeki birey, ergen ve yetişkin hissi arasında gidip gelmektedir. Bu dönemdeki bireyler, ergenlik dönemini tamamladıklarını belirtmekle birlikte kendilerini tam bir yetişkin olarak tanımlayamamaktadır (Arnett, 2015).

Ancak bu çalışmaların genellikle Batılı toplumlarda yaşayan ve üniversitede okuyan bireyler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Buhl ve Lanz'a (2007) göre beliren yetişkinlik alanında daha fazla kültürler arası araştırmalar yapılmalı ve bu dönemin ülkeden ülkeye nasıl farklılaştığı gözler önüne serilmelidir. Bu noktada, Batılı olmayan kültürlerde yaşayan bireylerin de yetişkinliğe geçiş konusundaki algılarının araştırılması gerekmektedir (Nelson, Badger ve Wu, 2004). Kültürler arası çalışmaların yanı sıra aynı ülke içerisinde yaşanabilecek olası farklılıkların da ortaya konabilmesi amacıyla farklı grupların da çalışmalara katılması gerekmektedir. Örneğin, liseden sonra üniversiteye devam etmeyen ve çalışma hayatına atılan bireylerin yetişkinlik statüleri ve önem verdikleri yetişkinlik ölçütleri ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça yetersiz olduğu belirtilmiştir (Nelson ve ark., 2004).

Türkiye'de beliren yetişkinliğin yaşanmasına ilişkin sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Çok ve Atak'ın (2015) bulgularına göre şehirde yaşayan 19-26 yaşları arasındaki bireyler beliren yetişkinlik dönemine uygun görünmektedir. Kırsal, kentsel ve kırsal kökenli kentsel grubun yetişkinliğe geçiş açısından birlikte ele alındığı bu çalışmada eğitilmiş kentsel bireylerde yetişkinliğe geçişin, beliren yetişkinlik için tanımlanılan benzer bir süreç olarak yaşandığını ortaya konmuştur.

Öznel iyi oluşla yaşın ilişkisinin incelendiği çalışmalarda gençlerin duygularını ileri yaşta yetişkinlere göre çok daha canlı bir şekilde yaşadıkları, buna bağlı olarak yaşam koşullarındaki değişikliklere olumlu ve olumsuz duygusal tepkilerini çok daha yoğun verdikleri gözlenmektedir. Ayrıca, yıllar geçtikçe sağlık dışında kalan alanlarda gözlenen yaşam doyumunda bir artışın söz konusu olduğu belirtilmektedir. Öznel iyi oluşla yaş arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için araştırmacıların son yıllarda kronolojik yaş değişkeni yerine yaşam dönemlerine odaklanmaya başladıkları görülmektedir (Diener, 2009). Bu gelişim dönemindeki bu değişkenlik ve arayış bu dönemdeki bireylerin öznel iyi oluşlarını da etkilemesi beklenebilir.

1.4 Öznel İyi Oluş ve Kültür

Gelişmekte olan ülkelerde kişiler gelişmiş ülkelerdekilerden daha az ekonomik varlığa sahip olmalarına rağmen öznel iyi oluş düzeylerini yükseltmeye önem vermektedirler. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaç duydukları temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, mutluluğu ve yaşam doyumunu elde etmek için mücadele ederler. Bu yüzden, iyi oluş ekonomik refahın ötesinde pozitif öğelerin varlığını içermektedir. Öznel iyi oluş daha geniş toplumsal eğilimleri içeren kişisel değerleri yansıtır, mutluluk ve yaşam doyumunun birey için önemini ifade eder (Howell ve Howell, 2008).

İnsanlar temel ihtiyaçlarını giderdikten sonra öznel iyi oluş daha önemli ve istenen bir hedef haline gelmektedir. Yüksek düzeyde öznel iyi oluş, iyi bir hayat için zorunlu olmasa da, önemli olduğu görülmektedir. Araştırmalar öznel iyi oluşun önemli işlevlerine odaklanmaktadır. Bu işlevler, bireyin yaşam amaçlarını, yönünü, anlamını ve amacını içermektedir (Christopher, 1999). Farklı gruplar üzerinde hangi faktörlerin öznel iyi oluşu artırıp azalttığını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılmıştır (Christopher, 1999). Bu araştırmalar sonucunda öznel iyi oluşun evrenselliği üzerinde bir uzlaşma sağlanmıştır. Sonuç olarak, öznel iyi oluş bir duygu, bilişin bir formu veya yaşam doyumunun değerlendirmesi olarak evrenseldir ve öznel iyi oluşu etkileyen faktörler karmaşıktır ve aynı kültürde ve farklı kültürlerde farklılık gösterir. Öznel iyi oluş kavramı bütün kültürlerde vardır. Fakat öznel iyi oluşun belirleyicileri kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Öznel iyi oluş için bir kültürde önemli olan faktörler diğer bir kültürde daha az önemli olabilmektedir (Suhail ve Chaudhry, 2004). Öznel iyi oluşla kültür arasındaki ilişkinin anlaşılabilmesi için öncelikli olarak kültürün ekolojik ve bireysel boyutta ortaya konulup açıklanması gerekmektedir.

Uchida, Norasakkunkit ve Kitayama (2004) mutluluğun kültürel anlamı, mutluluğun altında yatan güdüler ve mutluluğun yordayıcılarında kültürler arasında önemli farklılıklar bulunduğunu belirtmektedir. Kuzey Amerika kültüründe mutluluk özellikle kişisel başarı bağlamında tanımlanma eğilimindedir. Ayrıca bu kültürde olumlu duygusal deneyimleri artırma eğilimi vardır. Mutluluğu en iyi yordayan değişken benlik saygısıdır. Diğer tarafta toplulukçu Asya kültürlerinde ise mutluluk kişiler arası bağlılığa göre tanımlanır. Bu kültürlerde birey olumlu ve olumsuz duygular arasında dengeyi kurmaya güdülenmiştir. Ayrıca mutluluğu en iyi bireyin sahip olduğu sosyal ilişkinin derinliği yordamaktadır.

1.4.1 *Kültürün Ekolojik Boyutu: Bireycilik-toplulukçuluk*

Kültür bir tema etrafında paylaşılan tutumların, inançların, sınıflamaların, benlik-tanımlamalarının ve değerlerin aktarılmasıdır. Bu tema belirli bir tarihi dönem boyunca, belirli bir coğrafyada belirli bir dili konuşan kişiler arasında gelişir (Triandis, 1996). Kültür toplumun fertlerine aktardığı-bıraktığı belleğidir. Kültür, nesiller arasında paylaşılan ve nesilden nesile başarılı bir şekilde aktarılan aletleri ve düşünceleri ifade eder ve bunların pratik bir boyutu da vardır (Triandis, b2000). Kültür insanların yaşamında onlara yol gösteren prensipleri, onların öznel iyi oluşuna katkı sağlayan çeşitli değerleri temel alır. Her kültür, kendine özgü olan değerleri her üyesine öğretir ve bu değerlerin içselleştirilmesini teşvik eder ve bu çaba normların ve geleneklerin nesilden nesile aktarılmasını sağlar (Bond ve Smith, 1996). İnsan davranışını anlamaya yönelik kültürel yaklaşımlar şu kabule dayanır; içinde yaşadığı kültür insanın kim olduğunu, ne düşünüp ne hissedeceğini ve nasıl davranacağını belirlemektedir (Kim, Yang, Atkinson, Wolfe ve Hong, 2001).

Kültürel kavramlaştırma yolları arasında en yaygın olanı bireycilik ve toplulukçuluktur. Bu kültürel kavramsallaştırmanın bireysel boyutunda bireyci toplumlarda bağımsız benlik kurgusu, toplulukçu toplumlarda ise karşılıklı bağımlı benlik kurgusu yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyci birey kişisel özgürlüğe odaklanır, kişisel amaçlarını grubun amaçlarının üstünde görür. Ayrıca, bireyci kişi, kişisel deneyimlere ve hazzı önem verir. Toplulukçu birey ise sosyal uyuma önem verir, genellikle grup amaçlarını kişisel amaçlarının önünde tutma eğilimindedir. Toplulukçu kültürler kişinin sosyal rolüyle ilgili görevlerini yerine getirmesine daha fazla önem vermektedir (Biswas-Diener ve ark., 2004).

Kültürün bireycilik-toplulukçuluk olarak gruplanmasında Türk toplumu, genellikle toplulukçu kültürler içerisinde yer almaktadır (Hofstede, 2001). Türk kültürü yakın kişiler arası ilişkilerin ağırlıkta olduğu bir toplumdur. Bu yakın sosyal ilişkiler aileler, akrabalar ve yakın komşular bağlamında yaşanmaktadır. Geleneksel toplumlar sosyalleşme sürecinde bağımsızlık ve benlik saygısı yerine aileye bağlılığı, yakın ilişkileri ve itaati ön planda tutar. Ayrıca Türkiye’de 1950’lerden bu yana liberalizm, serbest pazar ekonomisine geçiş ve küreselleşmenin etkileri sonucunda hızlı toplumsal değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimin sonuçlarından biri olarak 1990’lı yıllardan

itibaren Türk toplumunda artan düzeyde bireyci eğilimler sergilenmeye başlanmıştır. Bu sürecin sonucu olarak Türk toplumunda hem toplulukçu hem de bireyci eğilimleri içeren tutum ve değerler bir arada gösterilmeye başlanmıştır. Yani Türk kültüründe bireyler hem toplulukçu hem de bireyci özellikler göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 2000). Bu çerçevede öznel iyi oluş gibi kültürel etkiye açık bir yapının, kültürün bireysel boyutta değerlendirmesini içeren benlik kurgusu bağlamında ele alınması önemli görünmektedir.

1.4.2 Benlik

Benlik kavramı, benlikle ilgili inançların düzenli bir toplamıdır. Benlik şemaları olarak adlandırılan bu inançlar sosyal algıyı şekillendirmektedir (Green ve Sedikides, 2001). Campell, Assanand ve DiPaula'a (2000) göre bu şemalar geçmiş deneyimlere dayanır ve bireyin kişilik özellikleri, becerileri, fiziksel yönleri, değerleri, amaçları ve sosyal rolleri ile ilgilidirler (akt. Weiten, Hammer ve Dunn, 2016). İnsanlar kendilerinin önemli bulduğu boyutlardan hem zayıf, hem de güçlü yönlerini kapsayan benlik şemalarına sahiptirler. Her bir benlik şeması birbirinden görece bağımsız duygu ve düşüncelerle karakterize olur. Mesela birey kendi sosyal beceri düzeyiyle ilgili epeyce bilgiye sahiptir ve kendini bu alanda çok iyi tanırken, fiziksel becerileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabilir, fiziksel kapasitesi konusunda yeterli güvene sahip olmayabilir (Weiten ve ark., 2016). Benlik ilişkisel olmaya eğilimlidir. Yani, bireyin benlik duygusu mevcut ilişkileri kadar, arkadaşları, ailesi ve hayatındaki önemli kişilerle geçmiş ilişkilerine de dayanmaktadır (Anderson ve Chen, 2002).

Benlikle ilgili inançlar sadece mevcut davranışları değil, gelecekteki davranışları da etkiler. Olası benlikler, bireyin gelecekte nasıl bir insan olabileceğine yönelik kavrayışını ifade eder (Erikson, 2007). Eğer bir birey mesleki tercihini psikolog veya yönetici olmak yönünde yapmışsa, bu tercihler kariyer alanıyla ilgili iki olası benliği temsil etmektedir. Olası benlikler, geçmiş deneyimleri, mevcut davranışlar ve gelecek beklentileri temelinde gelişir. Bireyleri amaçlarıyla ilgili bilgileri, rol modelleri ve amaçlarına hizmet edebilecek becerileri edinme konusunda bireyi uyanık tutarlar (Weiten ve ark., 2016).

Benlik farklılığı, gerçek benlik, ideal benlik ve zorunlu benliği oluşturan benlik algıları arasındaki uyumsuzluklar sonucu ortaya çıkar. Benlik farklılıklar insanın nasıl düşüneceğini, hissedeceğini ve davranacağını etkiler (Hardin ve Lakin, 2009). Bireyin

benlik kavramını sayısız faktör etkileyebilir. Fakat bunlar arasında en başta gelenler, kişinin kendi gözlemleri, çevresindeki diğer insanlardan aldıkları geri bildirimler ve kültürel değerlerdir. Bireyler kendi davranışlarını gözlemlemeye ve kendileriyle ilgili çıkarımlarda bulunmaya yaşamın erken dönemlerinde başlarlar. Çocuklar en uzunun kim olduğu, en hızlı koşanın kim olduğu, en güzel kimin şarkı söylediğiyle ilgili konularda fikir sahibidirler. Kişinin benlik kavramı hayatındaki önemli kişilerden gelen geri bildirimlere göre şekillenir. Yaşamın ilk dönemlerinde ebeveynler ve diğer aile üyeleri baskın bir rol oynar. Öğretmenler, arkadaşları gibi aile dışından bireyler okul döneminde geri bildirim sunarlar. Son olarak, benlik genelde sosyal çevre özelde kültürel değerler tarafından şekillenir. Kişinin içinde yetiştiği kültür hangi özelliklerin ve davranışların istendik, hangilerinin istenmedik olduğunu betimler ve bireye aktarır (Weiten ve ark., 2016). Kültürler arası çalışmalar, farklı kültürlerin benliğin farklı şekilde kavramsallaştırılmasını sağladıklarını ortaya koymaktadır (Cross ve Markus, 1999).

Benlik konusunda bu güne kadar birçok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Ama benliğin anlamı ve önemi konusunda ortaya konulanlar genellikle bireyci bir bakış açısını yansıtan Batı psikoloji çevresinden ortaya konulmuştur. Batılı bireyci kültürlerde benlik, bireyin ihtiyaçlarını, yeteneklerini, güdülerini ve haklarını içine alan bir grup içsel özellik çerçevesinde ele alınıp kavramsallaştırılmaktadır (Matsumoto, 2000).

1.4.3 Kültürün Bireysel Boyutu: Benlik Kurgusu

Benlik kurgusu bireyin kendisini nasıl tanımladığını gösteren yollardır ve ağırlıklı olarak benlik kurgusu kavramı kültürel boyut referans alınarak karşılıklı bağımlı ve bağımsız benlik kurgusu olarak gruplandırılmaktadır (Markus ve Kitayama, 1991). Benlik, bireyin dünyayı algılayış biçimini, değerlerini, tutumlarını ve rollerini etkileyerek davranışına yön vermektedir (Markus ve Kitayama, 2003). Singelis (1994) davranış bilimleri alanının en önemli kavramlardan biri olarak gördüğü benliği, “genel olarak bilişsel, duygusal süreçlerin örgütlenmesinde ve davranışların düzenlenmesinde işlev gören bir yapı” olarak tanımlamaktadır. Banaji ve Prentice (1994) ise benliği “bireyin yakın çevresi ve sosyal çevreyle etkileşimiyle şekillenen dinamik bir süreç” olarak tanımlamaktadır.

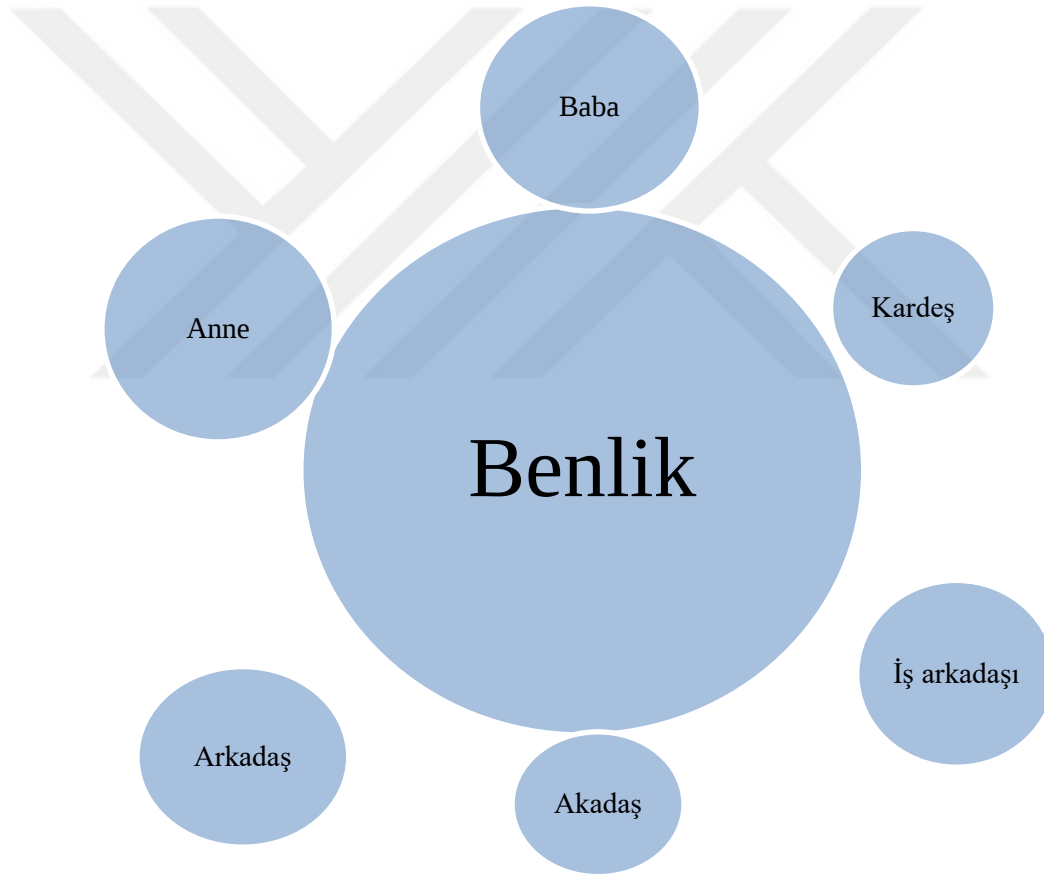
Kültürel psikolojide Markus ve Kitiyama (1991) bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu olmak üzere iki boyutlu bir benlik kurgusu modeli ortaya koymuştur. Bu modeldeki ikili bakış açısına göre bir kültürde benlik kurgusu gelişimi ya özerklik ya da ilişkisellik yönünde olmaktadır. Bu modele göre genelde Batıda, Avrupa kökenli Amerikalılar arasında benlik kurgusunun gelişimi başkalarından ayırmaya ve bağımsız, özerk olmaya yönelmektedir. Böylece, Batılı toplumlarda benlik kurgusu bağımsızlık açısından ele alınmakta ve bireyler kendilerini bağımsız, kendi kendine yeten ve özerk olarak betimlemektedir (Sampson, 2000). Doğu toplumları ise benlik kurgusu gelişiminde toplumla bütünleşmeye, aile bağlarına ve bağlılığa öncelik vermektedir. Buna göre, bireyci toplumlarda yetişmiş bireyler daha güçlü özerk-ayrık benliğe sahip olma eğilimi gösterirken; toplulukçu kültürlerde yetişmiş bireyler ise daha çok bağımlı-ilişkisel benliği geliştirme eğiliminde oldukları görülmüştür (Markus ve Kitiyama, 1991).

Markus ve Kitayama (1991) benlik kurgusunu ekolojik düzeyde ortaya koymanın ötesine geçerek bireysel düzeyde psikolojik bir kavram olarak ele alan ilk araştırmacılardandır. Onlar benlik kurgusunun, benlikle kültür arasındaki etkileşim sonucunda, bireyin bilişini, duyusunu ve güdüsünü etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bu da araştırmacılara benliğin insanın çeşitli deneyimleri üzerindeki etkisini araştırma fırsatı sunmuştur. Singelis (1994: s. 581) benlik kurgusunu “kişinin başkaları ile olan ilişkileri ve başkalarından farklı olan kendi benliği ile ilgili duygularının, düşüncelerinin ve davranışlarının toplamı” olarak tanımlamıştır. Kağıtçıbaşı (1999) ise benlik kurgusunu kişini gereksinim, yetenek, güdü ve haklarını içeren bireye ait içsel özelliklerden oluşan bir yapı olarak tanımlamıştır. Bu özelliklere her birey farklı düzeylerde sahiptir ve sahip olduğu bu özellikleri farklı sosyal ortamlarda duygu, düşünce ve davranışlarını düzenlemede kullanır. Benlik kurgusu kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Bu nedenle kültürler arasındaki duygu, düşünce ve davranış farklılıkları, kültürler arasındaki benlik kurgusu farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Benlik kurgusu kendimizi, başkalarını ve dünyayı nasıl algılayacağımızı belirler ve böylece duygu, düşünce ve davranışımızı da etkiler.

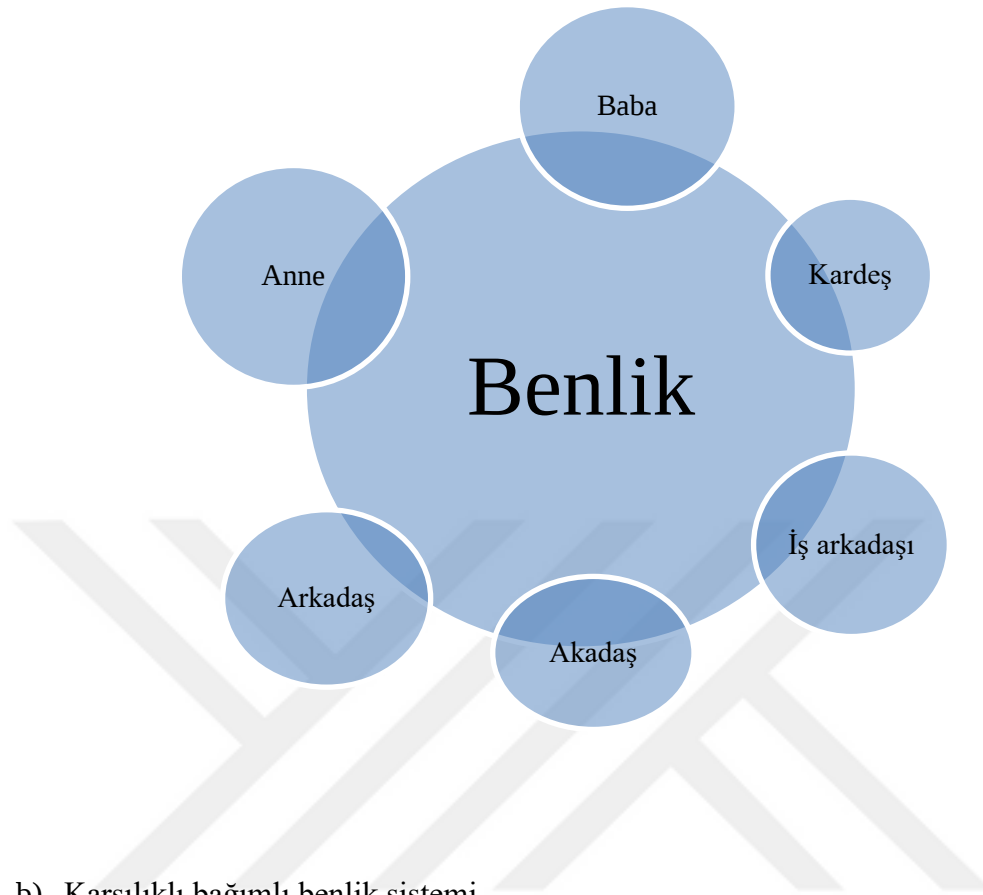
Kültür -----> Benlik kurgusu -----> Biliş, duyuş, davranış
(değer, tutum,
davranış, normlar vs.)

Şekil 1.2. Kültürün benlik kurgusu aracılığıyla duyuş, düşünce ve davranışları nasıl etkilediğini açıklayan bir model (Matsumoto, 2000).

Şekil 1.2.'de görüldüğü gibi insanlar belirli bir kültürel çevrede doğarlar, büyürler ve yaşamlarını sürdürürler ve bu kültürel çevre benliğin şekillenmesini sağlar. Bu benlik kurgusu ise bireylerin biliş, duyuş ve güdülerini aracılığıyla bireyin yaşamını etkilemektedir.

a) Bağımsız benlik sistemi

b) Karşılıklı bağımlı benlik sistemi

Şekil 1.3. Bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu modeli (Markus ve Kitayama, 1991).

Batı kültüründe bireyler biricik ve tek oldukları, içsel istek, hedeflerini gerçekleştirmek ve kişisel amaçlarına ulaşmak zorunda oldukları anlayışıyla sosyalleşmektedirler. Böylece batı kültürünün vurguladığı bağımsız benlik kurgusuna sahip olmak bireylerin bu toplumda yaşamak için sahip olmaları gereken değer olarak kabul edilmektedir. Bağımsız benlik kurgusu bireyin kişisel, içsel niteliklerine odaklanarak onların benlik saygısını da artırdığı düşünülmektedir (Matsumoto, 2000). Şekil 1.3. (a)'da görüldüğü gibi bağımsız benlik kurgusunda diğer kişilerin benlikleriyle bir bitişliklik, iç içe geçmişlik söz konusu değildir. Toplulukçu kültürlerde ise ne bireyin sosyal çevreden ayrı, tek, biricik olduğuna inanılır, ne de sosyal çevreden ayrılmaya ve biricikliğe değer verilir. Bu kültürlerde daha ziyade bireyin sosyal çevresiyle uyumunun geliştirilmesine ve artırılmasına odaklanılmaktadır. Sosyal roller ve görevler bireyler arası bağlılığı ve uyumu artırmakta ve korumaktadır. Bu kültürlerdeki bireyler üyesi oldukları grubun beklentileri doğrultusunda davranmak, gruptaki diğer üyelerin bakış

açılarını anlamak ve gruptaki kendilerine uygun rolleri benimsemek kabullenmek zorundadırlar (Matsumoto, 2000). Karşılıklı bağımlı benlik kurgusunda bireyler, sosyal gruplarda kendilerine verilen rolleri ve toplumsal yükümlülüklerini yerine getirmeleri beklenir. Bu benlik kurgusunda benlikler arasındaki sınırları belirsizdir, esnektir ve bağlamla ilişkili olarak değişime açıktır. Şekil 1.3. (b)'de görüldüğü gibi karşılıklı bağımlı benlik kurgusunda diğer benliklerle farklı düzeylerde bitişiklik ve iç içe geçmişlik gözlenmektedir. Özetle, bağımsız benlik kurgusu diğer benliklerden belirgin sınırlarla ayrılmıştır, karşılıklı bağımlı benliğin ise sınırları belirgin değildir ve değişkenlik gösterir. Bağımsız benlik kurgusu batı kültürünün özelliklerini yansıtmaktadır, bu nedenle ben ile ben olmayan arasında kesin sınırlar oluşturulmuştur (Kağıtçıbaşı, 2000).

Benlik konusuyla ilgili birçok çalışmada benlik batılı bir kavramsallaştırmayla ele alınmış ve bu çalışmalar özerklik ve ilişkiselliği iki zıt kutup olarak görmüşlerdir (Kağıtçıbaşı, 2005). Fakat son zamanlardaki çalışmalar bu iki yapının iki gelişimsel yol olduğunu ve zıt kutuplar olmadığını göstermektedir. Ayrıca, benlik kurgusu çalışmalarında hala karşılıklı bağımlılık-bağımsızlık ayrımı yapılmaktadır. Fakat son zamanlarda bazı çalışmalar, Batı psikolojisinin ileri sürdüğü bağımsız benlik kurgusu modelini sorgulamaya başlamıştır (Kağıtçıbaşı, 2000, 2005). Farklı toplumlarda yapılan kültürler arası çalışmalar kültürün bireyin benlik gelişimi üzerindeki etkisini açıklamak için batılı bakış açısını yansıtan bağımsız-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu modelinin dünyanın farklı yerlerindeki insanların benlik gelişimlerini açıklamada yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bireyci kültürlerinden farklı olarak birçok toplulukçu Asya kültüründe kişiler arası bağlılık çok önemlidir. Benlik gelişimi, bu karşılıklı bağlılığa dayanan sosyal ilişkiler bağlamında gelişmekte ve şekillenmektedir (Kitayama, Markus, Matsumoto ve Norasakkunkit, 1997).

Kültürel düzeyde oluşturulan bireycilik-toplulukçuluk boyutları, sık sık kültürler arası farklılıkları ortaya koymak için kullanılmaktadır. Ayrıca, bireyci toplumlarda kişilerin bireyci benlik, toplulukçu toplumlarda ise bireylerin toplulukçu benlik özelliklerine sahip olmaları beklenmektedir (Triandis, a2000, 2001). Bu beklentiyle bağlantılı olarak benlik kurgusu araştırmalarında bireycilik-toplulukçuluk ayrımı bağlamında daha fazla ikili benlik kurgusu ayrımına gidilmektedir. Bu ayrımlardan en fazla dikkat çekenlerden biri Markus ve Kitayama (1991) bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik ayrımıdır. Triandis (2001) bu ayrıma dikey-yatay boyutlarını ekleyerek dikey-yatay bireyci ve toplulukçu benlik kurgusu şeklinde dördü bir grupta ortaya

koymuştur. Bağımlı benlik kurgusunun kavramsallaştırılmasından beri iki farklı bağımlı benlik kurgusu ortaya konulmuştur. Bunlardan ilki ilişkisel benlik kurgusu, birey bu benlik kurgusunda öncelikli olarak kendisini kişiler arası ilişkilerde sahip olduğu rollere göre tanımlar (Brewer ve Gardner, 1996; Cross ve Morris, 2003). Diğeri ise toplulukçu benlik kurgusudur, bireyler bu benlik kurgusunda kendilerini öncelikli olarak daha geniş ve soyut sosyal grupların bir üyesi olarak görürler. Bağımlı benlik kurgusu için bu ayrıma gidildiği zaman araştırmacılar genelde bağımsız benlik kurgusunu ifade etmek için de kişisel benlik kurgusu kavramını kullanmaktadır (Brewer ve Gardner, 1996). Harb ve Smith'de (2008) bağımlı benlik kurgusunu üç farklı boyutta tanımlamıştır. Onların modelinde ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusuna (yatay-dikey ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu) ek olarak insancıl benlik kurgusunu tanımlamıştır. Bireyler bazen karşılaştıkları durumlar karşısında kendilerini insan türünün bir üyesi olarak kabul etmekte ve bu çerçevede tepki vermektedir. Benlik kurgusundaki farklılıklar kültürler arasındaki yaşam doyumundaki farklılıkların önemli bir belirleyicisidir (Suh, Diener, Updegraff, 2008).

Kültürel düzeydeki bireycilik-toplulukçuluk ayrımına göre Türkiye genelde toplulukçu bir kültür olarak kabul edilmektedir (Hofstede, 2001). Toplulukçu bir kültür olarak Türkiye'deki sosyal bağlam aile, akraba, komşu ve sosyal gruplar arasında geleneksel yakın sosyal ilişkileri içeren bir kültürel yapıya sahiptir (İmamoğlu, Küller, İmamoğlu ve Küller, 1993). Ayrıca toplumda eğitim düzeyi yüksek, üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan bireyler arasında yakın ilişkiler azalmadan bireyselleşmeye yönelen güçlü bir eğilim gözlenmektedir. Bu benlikteki toplumsal dönüşüm, benliğin yalnız özerk veya ilişkisel olarak tanımlanmasını içeren ikili benlik kurgusu ayrımı modelinin sorgulanmasını beraberinde getirmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005). Kağıtçıbaşı (2010) bu sorgulamayı temel alarak üç farklı aile yapısında ortaya çıkan üç farklı benlik kurgusunu, özerk-ayrık, bağımlı-ilşkisel ve özerk-ilşkisel, içeren üçlü bir benlik kurgusu modeli ortaya koymuştur. Kağıtçıbaşı (2000) toplumdaki sosyo ekonomik değişimler aile sisteminde birtakım değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu aile yapısındaki değişimler sonucu özerklik ve ilişkiselliği bir araya getiren özerk-ilşkisel benlik kurgusu olarak üçüncü bir benlik kurgusu boyutu ortaya koymuştur. Bu alan yazında var olan bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik boyutlarına Türk kültüründeki toplumsal değişim ve dönüşüm sonucu ortaya çıkan yeni benliği tanımlayabilmek için yeni bir benlik kurgusu boyutu eklemesini ve üçlü bir gruplamaya gitmesini içermektedir.

Benliğin bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık boyutlarında gruplandırılmasına yönelik birçok eleştiri yapılmıştır. Bu ikili sınıflama kişiler arası ilişki ve grup yönelimini karşılıklı bağımlı benlik içerisinde ele almakta ve kişiler arası ilişki ve grup yönelimini ayrı ayrı ele almamaktadır. Bu eksikliği gidermek için yapılan son çalışmalarda benlik kurgusunun ikili yerine daha fazla benlik boyutu içeren gruplamalar oluşturulmaya çalışılmakta ve bu gruplamalar araştırmalarda tercih edilmektedir (Kashima ve Hardie, 2000; Bresnahan, Chiu ve Levine 2004). Benlik kurgusunun ikili gruplanmasıyla yürütülen çalışmalarda elde edilen bulguların önemli bir kısmı birbiriyle tutarsızlık göstermesi ve araştırma hipotezlerinin doğrulanmaması araştırmacıları benlik kurgusuyla ilgili arayışa iten en önemli nedenlerden biridir. Bu son zamanlarda benliğin bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarına yeni ve üçüncü bir boyut olarak ilişkisel benlik kurgusu ortaya konulmuştur (Brewer ve Gardner, 1996; Kashima ve Hardie, 2000).

Bireyin yaşamında hangi benlik kurgusunun daha baskın ve etkili olacağını belirleyen genelde içinde yaşanılan kültürden ve özelde ise ailedeki yetiştirilme sürecidir (Kağıtçıbaşı, 2000). Yamada ve Singelis'e (1999) göre kültür benlik kavramının gelişimini etkilemekte ve bireyin sosyal çevresi ile olan ilişkileri de benlik kurgusunu belirlemektedir. Böylece, belirli bir toplumda yetişen kişiler genelde o toplumdaki kültürün sahip olduğu bireyci ve toplulukçu değer yönelimlerine paralel benlik kurgusu geliştirmektedir.

1.4.3.1 Benlik Kurgusunun Ölçümü

Kültürler arası araştırmaların en önemli bulgularından biri, benlik kurgusu ölçümü ilişkiseliliğin önemli olduğu toplumlardaki bireyler üzerinde yapılırken bağlama ihtiyaç duyulmasıdır. Toplulukçu kültürlerden gelen bireyler davranışın veya psikolojik sürecin yaşandığı bağlama odaklanır. Bu eğilimi bağlamsalcılık (situationsism veya contextualism) olarak adlandırmışlardır (Choi, Nisbett ve Norenzenyan, 1999; Haberstroh, Oyserman, Schwarz, Kuhnen ve Ji, 2002). Bağımlı benlik kurgusuna sahip bireyler kendilerini bağlamdan yoksun kesin terimlerle ifade etmekte güçlük çekmektedirler (Harb ve Smith, 2008). Singelis ve Brown'a (1995) göre ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylerin davranışları bağlamdan, bağımsız benlik kurgusuna sahip bireylere göre daha fazla etkilenmektedir.

Var olan dereceleme ölçekleriyle ilgili ilk sorun (örneğin, Singelis, 1994; Gudykunst ve ark., 1996) ölçek maddelerinin ifade edilmesi ve içeriğiyle ilgilidir (Harb ve Smith, 2008). Benlik kurgusunun ölçüldüğü ölçme araçlarındaki maddeler ile bireycilik-toplulukçuluk ölçeklerindeki maddeler birbirlerine çok benzemektedir (Singelis ve ark., 1995; Triandis, 1995). Bireycilik-toplulukçuluğu bireysel düzeyde ölçen ölçekler bireylerin değer eğilimlerini ölçmektedir ve bu nedenle benlik kurgusu ölçeklerinde değer ölçümleri yer almamalıdır. Çünkü değer neyin iyi, neyin kötü olduğuyla ilgilenirken benlik kurgusu ise farklı benlik tanımlamalarını içerir. İkinci problem ise benlik kurgusu ölçeklerinin farklı kültürlerde uygulandıklarında ortaya çıkan yapısal değişkenlik ve güvenirlikle ilgili sorundur (Van de Vijver ve Leung, 1997). Bu ölçekler Doğu Asyalı ve Kuzey Amerikalı örneklem dışı çok az uygulanabilmektedir (Oyserman ve ark., 2002). Ölçümlerinin geçerliliğini ve güvenirliğini doğrulamak için çok az araştırmacı tarafından yapısal analizler yapılmıştır. Harb (1999), Singelis'in (1994) benlik kurgusu ölçeğiyle 900 Lübnanlı örneklem üzerinde yaptığı çalışmada ölçekle ilgili düşük güvenirlik ve zayıf faktör yapısı belirtmiştir. Benzer sonuçlar Türkiye, Honk Konk ve İngiltere'de de elde edilmiştir (Akt. Harb ve Smith, 2008, Redford, 2001). Üçüncü sorun ise dengeli bir şekilde oluşturulmuş bağlama olan ihtiyaçtır.

Son yıllarda yapılan farklı araştırmalarda benlik üç boyuta farklılaşmıştır: kişisel (personel), ilişkisel (relational) ve toplulukçu (collective) (örneğin, Kashima ve Hardie, 2000). Brewer ve Chen'e (2007) göre bireycilik-toplulukçuluğun ne ifade ettiğini tam olarak anlayabilmek için sadece bireyci (individual), ilişkisel (relational) ve toplulukçu kimlikler arasında ayrımlara gidilmemeli, bununla birlikte bu kimlikleri ifade eden benlik kurgusu ve değerler arasındaki farklılıkların da belirlenmesi gerekmektedir.

Harb ve Smith (2008) benliği dört farklı düzeyde ortaya koymuştur. İlki, benliğin kişisel ya da bireyselleşmiş boyutu "kişisel benliktir" (personel self). Genelde batıdaki araştırmalarda çalışılan benliktir ve Markus ve Kitiyama'nın (1991) bağımsız benliğine karşılık gelmektedir. Kişisel benlik diğerlerinden farklılaşmaya çalışır, kendine özgü ve bağımsız benlik sunumlarıyla bunu yapar. Benliğin ikincisi, ilişkisel (relational) veya kişiler arası (interpersonal) benliktir, bu benlik yakın ilişkilerle veya küçük gruplarda yaşanan daha sıkı, yakın ve samimi etkileşimleri kapsar (aile gibi). Benliğin üçüncü düzeyi toplulukçu benliktir ve burada benlik geniş grupların (sosyal veya politik grup üyeliği gibi) içindeki karşılıklı model almalarla oluşur. Toplulukçu benlik bağlı bulunduğu grupla ilişkili rolleri ve normları benimser, kabul eder. İlişkisel

benlikte olduğu gibi etkileşim örüntüleri sorgulanmaz. Benliğin son düzeyi insancıl benliktir, burada birey tüm insanlığı ilgilendiren sorunlarla ilgilenir ve tepkilerini tüm insanlık bağlamında değerlendirerek verir (Harb ve Smith, 2008). Harb ve Smith (2008) benlik kurgusunu altı boyutlu değerlendiren bir benlik kurgusu modeli ortaya koymuştur. Bu modelde benlik kurgunu; toplulukçu yatay benlik, toplulukçu dikey benlik, ilişkisel yatay benlik, ilişkisel dikey benlik, bireyci benlik ve insancıl benlik kurgusu şeklinde altılı bir sınıflama yapılmıştır.

Bu çalışmada benlik kurgusunu bağlamsal olarak ele alan ve altı boyutlu değerlendiren Harb ve Smith'in (2008) altılı benlik kurgusu modeli kullanılacaktır.

1.4.4 Öznel İyi Oluş ve Benlik Kurgusu

Öznel iyi oluş araştırmaları son yirmi yıldır, kültürün insanın öznel iyi oluşunu etkileyen ve şekillendiren önemli bir değişken olduğunu ortaya koymuştur (Diener, Diener ve Diener, 1995; Schimmack, Radhakrishnan, Oishi, Dzokoto ve Ahadi, 2002). Farklı kültürler farklı değer sistemleri gelişmesini sağlamaktadır, farklı kültürlerde gelişen farklı değer sistemleri bireyin yaşam doyumuna ve duygusal iyi oluşuna yönelik bilişsel değerlendirmelerinde de farklılaşmalara yol açmaktadır (Markus ve Kitayama, 1991). Bu nedenle kültürler arasındaki öznel iyi oluş düzeylerindeki farklılığın bir kısmı kültürle açıklanabilir. Cinsiyet, yaş, gelir, eğitim düzeyi ve kişilik gibi evrensel kültürel faktörler ülkeler arasındaki öznel iyi oluş farklılığını açıklamakta yetersiz kalmaktadır (Argyle, 2002; Diener ve ark., 1999). Bu nedenle, farklı kültürlerde kültürün bireyin öznel iyi oluşu üzerinde etkilerini ortaya koyacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kültürel boyutlardan bireycilik-toplulukçuluk bireyin öznel iyi oluşunu etkileyen faktörleri ortaya koyar. Bireyci toplumda öznel iyi oluş bireyin tutumları, inançları, yargıları ve duyguları gibi kişisel faktörlere bağlıdır (Suh, Diener, Oishi ve Triandis, 1998). Toplulukçu kültürde ise öznel iyi oluş kültürel normlar, toplumsal beklentiler ve grup onayı gibi çevresel faktörlere bağlıdır (Caprara ve Steca, 2005; Suh ve ark., 1998).

Bugüne kadar yapılan kültürün öznel iyi oluş üzerindeki etkilerini anlamamızı sağlayan çalışmaların hala büyük bir kısmı ekolojik (kültürel) düzeydedir. Kültürler arası araştırmalarda genellikle kültür bireyci ve toplulukçu diye iki kategoride ele alınmaktadır. Ulus kavramı kültür yerine kullanılmakta ve öznel iyi oluş ulusal düzeyde ölçülmekte ve karşılaştırılmaktadır (Matsumoto ve Yoo, 2006).

Araştırmalar öznel iyi oluşla ilişkili faktörlerdeki farklılaşmaların kültürel farklılıklara dayandığını göstermektedir (Lent, 2004). Öznel iyi oluşu etkileyen toplumsal özelliklerin anlaşılması önemlidir. Bir kültürde öznel iyi oluşun artmasını sağlayan değerler, diğer bir kültürde ise öznel iyi oluşla ilişkili bile olmayabilir hatta öznel iyi oluşun azalmasına sebep olabilmektedir (Christopher, 1999; Lent, 2004). Bireyci kültürler benliğin içsel, kişisel ve özerk öğelerine odaklanırken, toplulukçu kültürler ilişkisellik, sosyallik ve karşılıklı bağımlılık öğelerine odaklanır. Bu nedenle, kültürel boyuttaki bireycilik-toplulukçuluk eğilimi öznel iyi oluşu değerlendirme sürecini etkileyen bireyin içsel (kişisel özellikler) veya dışsal (toplumsal normlar) bilgi kaynakları ve faktörler üzerinde sürekli bir etkiye sahiptir. Batı toplumunda bireyler iyi oluşu öncelikli olarak kişilik ve benlik saygısı gibi kişisel özelliklerin bir sonucu olarak algılamaktadırlar. Diğer tarafta toplulukçu kültürlerdeki bireyler ise grup normları ve kişiler arası ilişkiler gibi bağlamsal değişkenleri iyi oluşun belirleyicileri olarak görmektedir (Christopher, 1999; Lent, 2004).

Araştırmacılar kültürlerdeki öznel iyi oluşu etkileyen benzer ve farklı faktörleri ortaya koymaya çalışmaktadır. Suh ve ark.'nın (1998) yaptığı kültürler arası araştırmanın bulgusuna göre duygusal değişkenler hem bireyci hem de toplulukçu toplumlarda öznel iyi oluşun ve yaşam doyumunun önemli yordayıcılarıdır. Bu araştırmanın diğer bir bulgusu ise toplulukçu toplumlarda duygusal değişkenler ve toplumsal normlar öznel iyi oluşun eşit derecede anlamlı yordayıcıları olmasına rağmen, bireyci toplumlarda ise her iki yapıdan duygusal değişkenler daha güçlü yordayıcıdır. Benzer bir sonuç, bireyin kişilik özellikleri ve benlik saygısı bireyci toplumlarda öznel iyi oluşu güçlü bir şekilde yordarken toplulukçu toplumlarda kişisel ilişkiler ve toplumsal bağ daha güçlü yordayıcılar olarak bulunmuştur (Suh ve ark, 1998). Bireyci toplumlar bireysel iyi oluşa toplulukçu toplumlardan daha fazla odaklanır ve önem verir. Toplulukçu toplumda bireyin davranışlarının normlara, rollere ve toplumsal yükümlülöklere uygun olması beklenmektedir (Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002; Triandis, 2001).

Öznel iyi oluşun bireyci ve toplulukçu kültürler arasında karşılaştırması öznel iyi oluşun bireyci topluluklarda toplulukçu toplumlardan daha yüksek olduğunu göstermektedir (Lent, 2004; Suh ve ark, 1998). Meta analiz sonuçları, yaşam doyumu, duygusal mutluluk ve iyilik hali toplulukçu toplumlarla karşılaştırıldığında bireyci toplumlarda daha yüksek olduğu görölmektedir (Suh ve ark, 1998; Inglehart and Baker, 2000).

Bireyci toplumlarda birey içsel iyi oluşa ve doyuma toplumsal beklentiler ve çevrenin değerlendirmesinden daha fazla önem vermeye teşvik edilmektedir. Toplulukçu toplumlarda ise birey yaşamındaki kolektif ve sosyal yönle birinci önceliği verir ve bireysel iyi oluş ikinci sırada yer almaktadır. Toplulukçu kültürlerle karşılaştırıldığında batılı bireyci toplumlarda içsel iyi oluşa, kişisel düşüncelere ve duygulara çok büyük bir değer verilmektedir. Toplulukçu kültürlerde ise grubun iyiliği ve kişiler arası ilişkilere değer verilmektedir (Brewer ve Chen, 2007). Toplulukçu kültürde bireyler kişisel iyi oluşlarının yerine kendi sosyal gruplarının isteklerini göz önünde bulundururlar. Bu nedenle bireyci kültürlerde bireyin kendi öznel iyi oluşunu düşünmesi bir erdem olarak algılanırken, toplulukçu kültürlerde bireyin kendi öznel iyi oluşunu artırmakla ilgilenmesi bencilliğin bir göstergesi olarak algılanmaktadır (Suh, 2002).

Öznel iyi oluşun kültürel düzeyde araştırılması iki ana sınırlılığa sahiptir. Bunlardan biri, kültürel düzeyde elde edilen araştırma bulguları ile bireysel düzeyde elde edilen araştırma bulguları çok farklılık gösterebilmektedir (Na, Grossmann, Varnum, Kitayama, Gonzalez ve Nisbett, 2010). Diğeri ise, kültürü bireysel düzeyde bireyci ve toplulukçu diye iki kategoriye ayırmak kültürel farklılıkları aşırı basitleştirmektir. Bir kültür içerisindeki bireylerin bir kısmı kültürün inançlarını tam olarak içselleştirirken, bazıları ise aynı düzeyde içselleştirmeyebilir (Suh ve Koo, 2008). Bir kültürdeki bireysel farklılıklar, o kültürdeki bireylerin o kültürü oluşturan değerlere ve inançlara uyum sağlama derecelerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır (Kitayama ve Markus, 2000). Kültürel düzeydeki araştırmalar belirtilen bu sınırlılıklara sahipken, bireysel düzeydeki araştırmalar kültürün bireyin inançlarını, değerlerini nasıl şekillendirdiğiyle ve kültürdeki öznel iyi oluşu etkileyen faktörlerle ilgilenmektedir. Fakat kültürün öznel iyi oluş üzerindeki etkisini inceleyen bireysel düzeyde az sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda genelde kültürel düzeyde veya bir etnik grup düzeyinde yapılırken, bu araştırmalarda kültürün öznel iyi oluşu etkileyen o kültüre özgü faktörlerin belirlenmesine bir katkı sağlamamıştır. Öznel iyi oluşu etkileyen kültüre özgü faktörlerin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kültür araştırmalarında analizin kültürel (ekolojik) düzeyde mi yoksa bireysel düzeyde mi yapılacağıının belirlenmesi önemlidir. Kültürel düzey, kişi başına düşen milli gelir, ortalama yaşam süresi, milli gelirden çevreye ayrılan bütçe gibi özellikleri kapsar. Bireysel düzey ise, bireylerin tutumları, inançları, algıları ve değerleri gibi özellikleri içerir (Triandis, 2000). Kültürel düzeyde yapılan araştırmalarla bireysel

düzeyde yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların yüksek düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Suh'un (2007) bağlam duyarlı benlik kuramı dikkati özellikle mutluluk kavramına çekmiştir. Kültürden bağımsız olarak, bağımsız benlik kurgusunun bağımlı benlik kurgusundan daha fazla öznel iyi oluşa yol açtığını ileri sürmüştür (Suh ve Koo, 2008). Suh'un (2007) kuramına göre karşılıklı bağımlı benlik kurgusu bireyin yükümlülüklerini yerine getirmesine ve sosyal uyuma odaklanırken, bireysel mutluluğu ulaşmak için birçok farklı psikolojik engelin üstesinden gelmesi gerekmektedir. Diğer tarafta ise Triandis (b2000) kültürel uyuma vurgu yapan görüşüne göre mutlu olabilmek için kişinin benlik kurgusunun sosyal düzenle uyumlu olması gerekmektedir. Yani toplulukçu bir kültürde karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, bireyci bir toplumda ise bağımsız benlik kurgusuna sahip bireylerin daha mutlu olacağını savunur. Bağlam duyarlı benlik kuramı ile kültürel uyum kuramı birbirleriyle çatışmaktadır. Ne yazık ki bugüne kadar bu kuramsal tartışmayı çözecek araştırma bulguları ortaya konulmamıştır. Benlik kurgusunun öznel iyi oluş üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu alanda yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öznel iyi oluş araştırmacıları dikkatlerini kültürün öznel iyi oluş üzerindeki etkisine vermeye başladıktan sonra kültürel psikolojiye yönelim hızla artmıştır (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1989). Diener ve ark. (1995) ilk kültürler arası araştırmalardan biri olan çalışmalarında kültürle öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. 55 ülkeden elde edilen verilerin analiz sonuçları, öznel iyi oluş ortalamaları ülkeler arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Benzer geniş kapsamlı kültürler arası araştırmalarda benzer sonuçlar ortaya koymuşlardır (Inglehart ve Klingemann, 2000). Örneğin, ekonomik değişkenler kontrol edildiğinde Asyalılar, Avrupa ve Amerikalılardan sürekli olarak daha düşük düzeyde öznel iyi oluş ifade etmişlerdir (Kang, Shaver, Sue, Min ve Jing, 2003). Japonlar, Hindistanlılar ve diğer Asyalılar Batılı bireylerle karşılaştırıldığında sürekli olarak daha düşük olumlu duygulara ve daha yüksek olumsuz duygulara sahip olduğu görülmektedir (Scollon, Diener, Oishi ve Biswas-Diener, 2004). Önemli nokta, doğu kültüründe öznel iyi oluşun duygusal boyutunun sosyal bir bileşeni vardır (Kitayama ve Markus, 2000). Batı kültüründe öfke ve gurur gibi sosyal olarak yaşanmayan duyguları teşvik edilirken, doğu kültüründe ise genellikle sempati ve suçluluk gibi sosyal olarak yaşanan duygular teşvik edilmektedir (Kitayama, Mesquita ve Karasawa, 2006).

Toplulukçu kültürlerde birey toplumsal sorumluluklarına uygun davranarak sosyalleşir. Böylece toplulukçu kültürde bir birey kendisini nasıl hissedeceği, belli ölçüde, kendisi dışında belirlenmiş sosyal kurallara uygun davranıp davranmamasına bağlıdır. Toplulukçu kültürde yaşam doyumu dışsal kaynaklıdır ve birey için yaşam doyumunun kendisi, toplumsal sorumluklarını yerine getirmekten daha az önemli görülmektedir. Bu nedenle toplulukçuluk öznel iyi oluşun yordayıcı değişkenleriyle daha düşük düzeyde ilişkiye sahip olabilmektedir (Diener ve Diener, 1995). Nitekim toplulukçu kültürlerde bireyci kültürlerle kıyaslandığında daha düşük düzeyde yaşam doyumu belirtilmektedir (Diener ve Lucas, 2000). Öznel iyi oluşun duygusal boyutuyla ilgili, toplulukçu kültürlerde bireyci kültürlerle kıyaslandığında, olumlu duyguların yaşanması ve ifade edilmesi daha az desteklenmektedir (Myers ve Diener, 1995). Öznel iyi oluşun, bağımsız benliğin yaygın olduğu bireyci kültürlerde daha yüksek olmasının nedeni, bireyci kültürlerin özerkliğe ve içsel duyguların yaşanmasına verdikleri önemden kaynaklanmaktadır (Diener ve Diener, 2009).

Batı ve Amerikan kültüründe öznel iyi oluş pozitif, artırılabilir ve yüksek uyarılmaya sahip olma olarak görülmektedir. Öznel iyi oluş bireysel başarı odaklıdır ve özerkliğin, kişisel başarının ve benlik saygısının gerçekleştirilmesidir. Toplulukçu Asya kültürlerinde ise öznel iyi oluş olumsuzlukları da içerir, diyalektiktir ve düşük uyarılma olarak görülür. Öznel iyi oluş ilişki yönelimlidir ve mutluluk karşılıklı bağımlılığa dayanır, sıradanlığı, ilişkisel uyumu, ilişkisel amacı ve sosyal desteği içerir (Uchida ve Ogihara, 2012).

1.5 Öznel İyi Oluş ve Sosyal Destek

Ben-David ve Leichtenritt'e (1999) göre sosyal destek kişinin sosyal ihtiyaçlarını başkalarıyla etkileşim yoluyla giderme derecesidir. Sosyal destek ihtiyaç düzeyi ve sosyal desteğin ulaşılabilirliği, bireyin sosyal yaşamı boyunca değişiklik göstermekte ve yaşındaki bir çok olay tarafından olumlu ve olumsuz yönlerde etkilenmektedir. Sosyal desteğin birey tarafından kullanılması için bireyin sosyal desteğe ihtiyaç duyması, sosyal desteği ulaşılabilir olarak algılaması ve sosyal desteği nasıl kullanacağını bilmesi gerekmektedir.

Sosyal destek bireyin öznel iyi oluş düzeyini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Mutlu ve mutsuz kişiler karşılaştırıldığında, mutlu kişilerin daha nitelikli

arkadaş ilişkileri, aile desteği ve yakınları ile sürekli güçlü sosyal ilişkilere sahip oldukları görülmüştür (Biswas-Diener ve ark., 2004). Araştırmalar, sosyal desteğin öznel iyi oluşu sürdürmede ve arttırmada önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir (Ryan ve Deci, 2001). Sosyal destek birey için birçok yarar sunmaktadır. Bu yararlarından ikisi, bireyin kendi yerlilik algısıyla ilgili önem verdiği insanların düşüncelerini aktarmalarını sağlar ve bireyin kendini yetersiz algıladığı durumlarda bu yetersizlik algısının üstesinden gelerek tekrar toparlanmasına yardımcı olur (Lent ve Lopez, 2002). Diener ve Fujita (1995) sosyal destek kaynaklarından olan aile desteği, yakın arkadaşlıklar kişinin sosyal ilişki kurmada kullandığı kişisel kaynaklar bireyin öznel iyi oluş düzeyi üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bireyin kişisel hedefleri ve kaynakları, sahip olduğu sosyal kaynaklar ile uyumlu ise bu durum bireyin yaşam doyumunu artırmaktadır. Yakınlık sosyal ilişkilere sahip olmak ve sahip olduğu bu sosyal ilişkilere duyulan güven mutluluğu etkilemektedir. Mutlu ve mutsuz bireylerin karşılaştırıldığı araştırmalarda, mutlu bireyler daha nitelikli arkadaşlıklara, aile desteğine ve daha güçlü sosyal bağlara sahip olduklarını gözlenmiştir (Myers ve Diener, 1995).

Güvenli ve yakın sosyal bağlara sahip olmak bireyin mutluluğu için önemli kaynaklardan biridir. Toplulukçu kültürde aile ilişkilerinden sağlanan doyum yaşam doyumunu için oldukça önemlidir. Bireyci toplumlarda ise arkadaş ilişkilerinden elde edilen doyum yaşam doyumunu için daha önemli hale gelmektedir. Bireyci toplumlar arkadaşlık ilişkisine toplulukçu kültüre göre daha fazla önem vermektedir. (Diener ve Diener, 2009). Aile desteği toplulukçu kültürde bireyin öznel iyi oluşu için daha önemli iken bireyci kültürde arkadaş desteği bireyin öznel iyi oluşuna olumlu katkı yapmaktadır. Toplulukçu kültürde yakın arkadaş ilişkilerinin yani dostluklar daha önemli görülürken bireyci kültürde genel arkadaş ilişkileri önemli görülmektedir.

1.6 Öznel İyi Oluş ve Benlik Saygısı

Benlik kavramının işlevlerinden birisi de benlikle ilgili değerlendirme yapmaktır. Bu benlik değerlendirmesinin sonucu benlik saygısı olarak adlandırılmaktadır. Benlik saygısı, kişinin bir birey olarak kendine yönelik genel değerlendirmesidir (Weiten ve ark., 2016). Benlik saygısı, benliğin genel değerlendirmesini ifade ederken benlik kavramı ise benliğin alana özgü, çok özel

değerlendirmelerini içermektedir (akademik benlik gibi). Kısaca, benlik saygısı genel değerlendirmeleri kapsarken, benlik kavramı benliğin belirli alanlardaki değerlendirmelerini kapsar (Santrock, 2012). Yörükoğlu'na (2010) göre ise benlik saygısı, kişinin kendine yönelik değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur. Birey kendinde eksiklikler bulabilir, kendini eleştirebilir veya kendini tümünden olumlu bulup beğenebilir. Benlik saygısı, bireyin kendinden duyduğu memnuniyeti ifade eder. Bu nedenle, bireyin kendini beğenmesi, değerli bulması ve kendi benliğine saygı duyması için üstün niteliklere sahip olması gerekmez. Kısaca, benlik saygısı için bireyin kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye layık bulması yeterlidir (Yörükoğlu, 2010). Yüksek benlik saygısı, kişi olarak bireyin kendini değerli görmesini, başarılarına ilişkin doğru ve haklı algılamaları ifade edebildiği gibi başkalarına karşı kendini beğenmişlik, gösteriş, ihtişam ve haksız bir üstünlük duygusunuda göstergesi olabilir. Düşük benlik saygısı ise kişinin eksikliklerini veya çarpıtılmış potolojik bir güvensizliğin ve aşağılık duygusunun göstergesi olabilir (Santrock, 2012).

Yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim üzerine birçok araştırma yapılmasına rağmen, bu araştırmalardaki demografik değişkenler öznel iyi oluşa ilişkin toplam varyansın sadece %8 ile %15 arasında açıklamaktadır (Argyle, 2002; Diener ve ark., 1999). Bu bulgular dışsal faktörler dışındaki değişkenlerin de bireyin öznel iyi oluşunu etkilediğini göstermektedir. Benlik saygısı, iyimserlik, dışadönüklük ve nörotizm gibi kişisel faktörler de araştırılmıştır, bu değişkenler yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordamışlardır (Diener ve ark., 1999; Lucas, Diener ve Suh, 1996). Özellikle benlik saygısı öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısıdır. Ancak, öznel iyi oluş üzerinde etkisi bakımından kişilik özelliklerinin önemini gösteren araştırmalar batı kültüründe yapılmıştır ve önceki araştırmalarda bulunan birçok içsel özellik bireyci kültüre has özelliklerdir. Örneğin, “benlik saygısı” batı temelli bir kavramdır ve doğu kültüründe eşdeğeri yoktur (Lu, 2001; 2006).

Bireyin mutluluk düzeyini etkileyen psikolojik faktörlerden benlik saygısı hem bireyci hem toplulukçu kültürde yapılan çalışmalarda yaşam doyumunu tutarlı ve güçlü bir şekilde yordadığı görülmüştür (Diener ve Diener, 2009). Diener ve Diener (1995) benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi, bireyci toplumlarda toplulukçu toplumlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Diener (2000) gelişmiş ülkelerde benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasındaki korelasyon 0.65 civarında iken gelişmemiş ülkelerde bu korelasyon 0.15 civarındadır.

Benlik saygısı, bireyci kültürlerde toplulukçu kültürlerle göre yaşam doyumunu daha güçlü bir şekilde yordamaktadır (Diener ve Diener, 2009). Benlik saygısı yaşam doyumunun önemli bir yordayıcısı olarak kültürler arası araştırmalarda çok sık dikkate alınan kavramlardan biridir. Çünkü bireyci ve toplulukçu bireylerin temel özellikleri, bireyin kendisine duyduğu saygı ve kişiler arası ilişkilerle yakından ilişkilidir (Markus ve Kiyatama, 1991).

1.7 Öznel İyi Oluşla İlişkili Diğer Değişkenler

Öznel iyi oluşla ilgili çalışmalarda en çok dikkat çeken değişkenler arasında sosyal destek ve kültürde yer almaktadır. Diğer tarafta ise ekonomik kazanç, sağlık, fiziksel çekicilik ve zekân değişkenlerinin mutluluk üzerinde çok sınırlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Yani demografik değişkenler, öznel iyi oluşa ilişkin varyansın sadece çok küçük bir kısmı açıklayabilmektedir (Diener ve Lucas, 2000). Diener ve Diener (2009) Türkiye'nin de yer aldığı 31 ülkeyi içeren çalışmada, ekonomik doyum ile yaşam doyumunu arasında anlamlı bir ilişki sadece yoksul ülkelerde bulunmuştur. Yoksul ülkelerde, mutluluk için önemli olan bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayacak asgari mal ve hizmetler eksiktir ve bu nedenle bireyin gelir düzeyi mutluluğu üzerinde etkilidir. Gelişmiş zengin ülkelerde bireyin gelir düzeyinin yaşam doyumuna etkisi azdır.

İnsanların öznel iyi oluşu üzerinde refah düzeyinin etkisi, alan yazında üzerinde en çok çalışılan konulardan biri olarak görünmektedir. Bireyin gelir düzeyi kişinin mutluluk düzeyini etkileyen önemli bir faktörlerden biri olduğu genel olarak kabul gören bir durumdur (Hagerty ve Veenhoven, 2003). Fakat gelir düzeyi, bireyin mutluluğu üzerinde tek başına işlev gören bir faktör olmadığına dikkat çekilmektedir. Mesela, enflasyon oranlarındaki değişimin yaşam doyumuyla ilişkili olduğu ve toplumdaki ekonomik sistemden memnuniyetin önemli göstergelerinden biri olduğu ifade edilmektedir (Easterlin ve Sawangfa, 2010; Ouweneel, 2002). Buna karşın, düşük gelir düzeyine sahip insanlar için gelir ile mutluluk arasında çok yüksek ilişkiler bulunduğu ve kişi gelir düzeyinde çok küçük değişikliklerin bile bireyin mutluluğuna çok büyük katkılar yapabildiği gözlenmiştir (Biswas-Diener ve Diener, 2001). Sonuçta, gelir düzeyi ile yaşam doyumunu arasındaki doğrusal olmayan bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik gelir, temel ihtiyaçların karşılanması aşamasına kadar yaşam doyumuna ve mutluluğa çok önemli

katkı sağladığı gözlenmektedir. Ancak temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra gelir düzeyindeki artış ile yaşam doyumu arasındaki etkileşimin sınırlı kaldığı ifade edilmektedir (Diener ve Seligman, 2009).

Öznel iyi oluşu etkileyen faktörleri yüksek gelir düzeyi, bireycilik, insan hakları ve sosyal eşitlik olarak sıralamıştır. Gelir istatistiksel olarak kontrol edildiğinde bireyciliğin öznel iyi oluşun önemli bir parçası olduğu görülmüştür. Diğer tarafta ise gelirdeki yüksek miktarda artış düşük düzeyde öznel iyi oluşla sonuçlanmaktadır. Gelir artışıyla beraber beklentilerde hızlı bir şekilde artmakta ve bu artan beklentilerin gerçekleştirilememesi mutsuzluğa yol açmaktadır (Diener ve ark., 1995). Triandis'e (b2000) göre gelişmiş ülkeler genellikle yüksek gelire sahip, insan haklarına ve sosyal eşitliğe önem vermektedir ve bunlar da bu toplumlarda yüksel düzeyde öznel iyi oluşun yaşanmasına kaynaklık etmektedir. Gelişmemiş ve gelişmekte olan üçüncü dünya ülkelerinde ise bu değişkenler önemsenmemekte ve bu nedenle düşük öznel iyi oluşla sonuçlanmaktadır. Ekonomik durum ile öznel iyi oluş arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır. Fakat gelir düzeyi arttıkça aradaki bu ilişki azalmaktadır (Diener, Ng ve Tov, 2009). Amerika Birleşik Devletleri'nde gelir durumu \$10,000 eşiğini geçtiği zaman anlamlı ilişki ortadan kalkmaktadır (Frey ve Stutzer, 2002).

Alan yazında erkeklerle kadınlar arasında duygulanım açısından çok büyük farklılıklar olmadığını gösteren bulgulara rağmen kadınların erkeklere göre psikolojik sağlık sorunlarını çok daha fazla yaşadığı görülmektedir (Diener, 2009; Pigott, 1999). Ayrıca, kadınlar duygularını erkeklere göre çok daha canlı ve yüksek yoğunlukta yaşamaktadırlar (Myers ve Diener, 1995). Cinsiyet genellikle mutluluk üzerinde sınırlı bir etkiye sahiptir, cinsiyet iyilik haline ilişkin varyansın sadece %1'ini açıklamaktadır (Argyle, 2002; Fujita, Diener ve Sandvik, 1991).

Yaş ile mutluluk arasındaki ilişki belirsizdir. Önceki araştırmalar gençliğin iyi oluşun güçlü bir yordayıcısı olduğunu (Wilson, 1967), yakın zamanda yapılan araştırmalar ise yaşam doyumunun yaşla beraber arttığını göstermektedir (Herzog ve Rodgers, 1981; Horley ve Lavery, 1995). Öznel iyi oluşla yaş arasında sürekli bir ilişki yoktur (Deaton, 2008). Araştırmalar öznel iyi oluşun duygusal boyutunu oluşturan olumlu ve olumsuz duygulanımın birbirinden ayrı birer yapı olarak yaşla birlikte değişmektedir. Hatta yaşla birlikte bu iki yapı birbirinden daha da ayrıştığı görülmektedir (Diener, Smith ve Fujita, 1995).

Araştırmalar eğitim düzeyinin öznel iyi oluş üzerinde çok sınırlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta diğer değişkenler kontrol edildiğinde eğitim

düzeyinin öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisinin tamamen ortadan kalktığı görülmektedir. Eğitim düzeyinin öznel iyi oluşa etkisinin dolaylı olduğu ve eğitim kişisel yaşantıyı zenginleştirerek ve alternatifleri artırarak öznel iyi oluşu etkileyen önemli bir kaynak olduğuna vurgu yapılmaktadır (Diener, 2009). Eğitim düzeyi veya zeka iyi oluşa ilişkin varyansın sadece %1-3'ünü açıklamaktadır (Witter, Okun, Stock ve Haring, 1984).

1.8 Öznel İyi Oluşla İlgili Araştırmalar

Burada sırasıyla konuyla ilgili önce yurtdışında ardından Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilecektir.

Diener ve Diener’in (1995) Türkiye’nin de içinde yer aldığı 31 ülkede yaptıkları araştırmada şu bulgulara ulaşılmıştır; maddi doyum sadece yoksul ülkelerde yaşam doyumuyla ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmadaki Türkiye’ye ilişkin bulgular, kadınların yaşam doyumuyla özsaygı, maddi doyum ve arkadaş ilişkileri arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Erkeklerden elde edilen bulgular ise yaşam doyumunu ile özsaygı, maddi doyum, aile ve arkadaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu göstermiştir.

Diener (2000) 42 ülkeden 7204 üniversite öğrencisi üzerinde farklı ülkelerdeki öğrencilerin öznel iyi oluşu nasıl gördüklerini değerlendirmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada bireyler öznel iyi oluşlarıyla ilgili kişisel değerlendirmelerini ve öznel iyi oluşun yaşamlarındaki önemini belirtmişlerdir. Araştırma sonucu, araştırmadaki bütün ülkelerdeki katılımcılar mutluluğun kendileri için önemli olduğunu ifade etmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde bile, öğrenciler kendileri için mutluluk ve yaşam doyumunun çok önemli olduğunu ve bunları etkileyen faktörler hakkında sık sık düşündüklerini belirtmişlerdir (Diener, 2000). Bulgularda, katılımcıların % 69’u mutluluğu kendileri için en önemli şey olduğunu ve sadece % 1’i mutluluk hakkında hiç düşünmediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde % 62’si yaşam doyumunun kendileri için en önemli şey olduğunu, % 2’si ise onun hakkında hiç düşünmediklerini belirtmiştir. Bunla birlikte, katılımcıların sadece % 6’sı paranın öznel iyi oluştan daha önemli olduğunu belirtmiştir (Diener, 2000). Diener’in bu bulgularıyla Diener ve ark. (1999) ve Howell ve Howell (2008) de yaptıkları araştırmalarda elde edilen bulgularda benzer sonuçları göstermiştir.

Zhang ve Leung (2002) 14-88 yaş aralığındaki Çinliler ile yapılan araştırma bulguları, kolektif benlik saygısı ile genel yaşam doyumu arasındaki ilişkinin kadınlara göre erkeklerde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Yine benlik saygısı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide de erkekler kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaş değişkenine ilişkin bulgular, benlik saygısı ile yaşam doyumu arasındaki ilişki yaşlılarda daha yüksek olduğunu, ancak kolektif benlik saygısı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin gençlerde daha yüksek olduğu göstermektedir. Ayrıca, Schimmack ve Diener (2003) öznel iyi oluşu kişinin kendisini tanımladığı açık benlik saygısı ölçümlerinin mi yoksa örtük benlik saygısı ölçümlerinin mi yordadığını bulmayı amaçladıkları çalışma sonucu, örtük benlik saygısı ölçümü değil açık benlik saygısı ölçümünün öznel iyi oluşu anlamlı yordadığını göstermiştir.

Inglehart (2003) 43 ülkeden 55 666 katılımcıyı içeren araştırmasında şu bulgulara ulaşmıştır; yüksek düzeyde bireycilikle öznel iyi oluş arasında yüksek korelasyon bulunmuştur. Yüksek düzeyde toplulukçulukla ise öznel iyi oluş arasında ise düşük korelasyon bulunmuştur. Yüksek düzeyde bireyciliğe ve öznel iyi oluşa sahip ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Finlandiya, İsveç, İzlanda ve Hollanda'dır. Diğer taraftan yüksek düzeyde toplulukçuluğa ve düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip ülkeler ise Nijerya, Türkiye, Hindistan, Çin, Japonya, Brezilya ve Meksika'dır (Inglehart, 2003).

Uchida, Kitayama, Mesquita, Reyes ve Morling (2008) Japonya Filipinler ve Amerika'lı gruplar üzerinde yapılan çalışmada duygusal destek her üç ülkede de öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcısıdır. Fakat benlik saygısı kontrol edildiğinde duygusal destek sadece Japanlar ve Filipinliler'in öznel iyi oluşu için anlamlı bir yordayıcıken, Amerikalılar içinse anlamlı bir yordayıcı değildir. Yarcheski, Mahon ve Yarcheski (2001) ergenler üzerinde yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi öznel iyi oluşlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Cheng ve ark., (2011) benlik kurgusuyla öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla dörtlü bir model test etmiştir; ilk modelde öznel iyi oluşun yordayıcısı bağımsız benlik, ikinci modelde karşılıklı bağımlı benlik, üçüncü modelde çatışan model (ne bağımsız ne de karşılıklı bağımlı benlik öznel iyi oluşu yordamak için yeterli değildir) ve son model bütünleştirilmiş model (bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik öznel iyi oluşu yordamak için beraber çalışırlar). Bu geniş çaplı uluslararası çalışmada üç Doğu Asya ülkesi (toplulukçu özelliklere sahip ve aynı zamanda modernleşme sürecini yaşıyan bu ülkeler karışık benliği temsil etmektedir) ve üç Afrika ülkesi

(değişmeyen toplulukçu ülkelerdir ve karşılık bağımlı benliği temsil etmektedir. Cheng ve ark. (2011) hipotezleri bağımsız benlik modeli bireyci toplumdaki kişilerin öznel iyi oluşu yordayacak, karşılıklı bağımlı benlik modeli ise toplulukçu kültürdeki bireylerin öznel iyi oluşu yordayacak ve karışık model veya çatışan model ise modernleşme sürecindeki toplumlardaki bireylerin öznel iyi oluşunu yordayacaktır. Araştırma bulguları hipotezlerini geniş anlamda doğrulamıştır. Bağımsız benlik modeli bireyci toplumlardan gelen verilerle, karşılıklı bağımlı benlik modeli ise toplulukçu Afrika ülkelerinden gelen verilerle iyi uyum göstermiştir. Doğu Asya ülkelerinden gelen verilere ise çatışan modelden bütünleşen model daha iyi uyum göstermiştir. Çalışma sonucuna göre araştırmacılar benlik kurgusunun öznel iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğu sonucuna varmışlardır (Cheng ve ark., 2011).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda Şimşek (2005) ölüm korkusu ile öznel iyi oluş hali arasındaki ilişkinin hangi psikolojik mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirildiğini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada dört model sınamıştır. Araştırma sonucunda modellerden sadece biri bütün olarak desteklenmiş olsa da sınanan dört modelde de benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin desteklendiği görülmektedir.

Kuzucu (2006) yaptığı deneysel çalışmada, duygusal farkındalığı artırmak için hazırladığı eğitim programının psikolojik ve öznel iyi oluş düzeylerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucu eğitim programının psikolojik ve öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde artırdığını göstermektedir. Gülaçtı (2009) deneysel çalışmada ise sosyal beceri eğitim programını öznel ve psikolojik iyi oluş düzeylerinde olumlu ve anlamlı değişimlere sebep olduğu bulmuştur.

Alan yazında demografik değişkenlerle öznel iyi oluş arasındaki ilişkileri inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Bunlardan, Saföz-Güven (2004) liseli ergenlerle yürüttüğü çalışmada erkeklerin öznel iyi oluş düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Özen (2005) ise ergenler üzerinde yürüttüğü çalışmada öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir fark göstermediğini bulmuştur. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri algılanan ekonomik duruma göre ise anlamlı farklılık göstermiştir. Şahin (2011) ise üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre algılanan sosyal destek ile öznel iyi oluş düzeyleri arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki olduğunu bulmuştur. Öznel iyi oluş düzeyleri cinsiyete, yaşa, kardeş sayısına, ailenin ekonomik durumuna, anne-babanın

öğrenim durumuna ve en çok yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Cenkseven ve Akbaş (2007) 17-28 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmada, öğrenilmiş güçlülük, dışa dönüklük, nevrozizm, flört ile ilişki, dış kontrol odağı, cinsiyet, ana-babayla ilişki ve boş zaman değişkenlerinin öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olarak bulunmuştur. Arkadaşla ilişki değişkeni ise öznel iyi oluşu anlamlı şekilde yordamazken, aile ilişkilerinden hoşnutluğun öznel iyi oluşu yordadığı görülmektedir

Saygın ve Arslan (2009) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada elde edilen bulgular, benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin var olmadığını göstermiştir. Fakat algılanan sosyal destek ile öznel iyi oluş arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sayar (2006) alt sosyoekonomik düzeyden gelen ergenler üzerinde yürüttüğü çalışma bulguları, alt sosyoekonomik düzeyde yer alan ergenlerin sosyal destek düzeylerindeki azalma, öznel iyi oluş düzeyinin de düşmesiyle sonuçlandığını göstermektedir. Diğer bir araştırmada Doğan (2006) ise üniversite öğrencilerinin iyilik hallerini etkileyen değişkenlerin araştırıldığı çalışmada, aile ve arkadaş desteğinin iyilik hali ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Eryılmaz ve Öğülmüş (2010), araştırmalarında kişilik özelliklerinin ergen öznel iyi oluşu ile ilişkilerini incelemiştir. Araştırma bulguları, ergen öznel iyi oluşunu dışa dönüklük, duygusal dengesizlik ve sorumluluk kişilik özellikleri anlamlı bir şekilde yordamaktadır. İlgili değişkenler, ergen öznel iyi oluşundaki varyansın %37'ni açıklamaktadır. Değişkenlerin öznel iyi oluş ile ilişkileri tek tek ele alındığında, en güçlü yordayıcı duygusal dengesizlik, daha sonra sorumluluk ve son olarak da dışa dönüklük olduğu görülmüştür. Araştırmada dışa dönüklük, duygusal dengesizlik ve sorumluluk kişilik özelliklerinin ergen öznel iyi oluşunu açıklayan önemli kişilik özellikleri olduğu sonucuna varılmıştır.

İlhan ve Özbay (2010) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, yaşam amaçları ve ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluşu yordama düzeyini incelemiştir. Bulgulara göre kız öğrencilerin içsel amaçların tamamını ve dışsal amaçların alt boyutlarından fiziksel çekiciliği erkek üniversite öğrencilerinden daha fazla önemsemektedirler. Regresyon analizi sonuçlarına göre, ihtiyaç doyumu ve içsel amaçlar öznel iyi oluşu dışsal amaçlardan daha fazla yordamaktadır.

Türkmen (2011), çalışmasında öznel iyi oluşun oluşmasında etki edebilecek ana-baba tutumları, özsayı ve algılanan sosyal destek değişkenlerinden oluşturduğu iki

modeli test etmiştir. Araştırma bulgularından, ana baba tutumlarının doğrudan benlik saygısıyla ve algılanan sosyal destekle ilişkili olduğu, ayrıca algılanan sosyal destek ve benlik saygısının bu yapı içerisinde öznel iyi oluşla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Eryılmaz ve Ercan (2011) çalışmalarında öznel iyi oluşu, cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelemişlerdir. Çalışma, 14-17 yaş gurunda (ergenlik), 19-25 yaş gurubunda (beliren yetişkinlik) ve 26-45 yaş gurubunda (yetişkinlik) yer alan toplam 699 kişiyle yürütülmüştür. Analiz sonuçlarına göre, yetişkin gurubunda yer alan erkeklerin kadınlara oranla yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları; beliren yetişkin gurubundaki bireylerin hem ergenlerden hem de yetişkinlerden daha düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları görülmüştür. Çalışmada ergen gurubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını, dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin anlamlı bir şekilde yordadığı gözlenmiştir. Beliren yetişkin gurubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve duygusal dengesizlik; yetişkin gurubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını ise sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür.

Özdemir (2012) çalışmasında liseli ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna göre nasıl farklılık gösterdiği incelenmiştir. Araştırma bulguları ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunun ergenlerin olumlu duyguları ve yaşam doyumları; özerk benlik kurgusunun ise olumsuz duyguları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Benlik kurgusunu ilişkisel ve özerk-ilişkisel olarak tanımlayan ergenlerin yaşam doyumları ve olumlu duygu düzeyi kendilerini özerk olarak tanımlayanlardan daha yüksektir. Ayrıca, özerk grupta yer alan ergenlerin olumsuz duygu puanları özerk-ilişkisel olanlardan yüksektir. Bu sonuçlar Türk kültüründe ilişkiselliğin ve özerk-ilişkiselliğin gençlerin iyi oluşları üzerindeki önemini göstermektedir.

Morsünbül (2013) çalışmasında benlik kurgusunun ergenlerin yaşam doyumları ve depresyon düzeylerine etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, benlik kurgusunun ergenlerin yaşam doyumları ve depresyon puanlarını anlamlı biçimde yordadığını göstermiştir. Özerk benlik kurgusunun yaşam doyumunu anlamlı olarak yordamadığı ancak depresyonu pozitif yönde yordadığı görülmüştür. İlişkisel benlik kurgusunun yaşam doyumunu pozitif yönde yordadığını depresyonu ise anlamlı olarak yordamadığını göstermiştir. Özerk-ilişkisel benlik kurgusunun ergenlerin yaşam

doyumlarını pozitif yönde, depresyonu ise negatif yönde anlamlı olarak yordadığını göstermiştir.

Ercan (2013) araştırmasında genç yetişkinlerin benlik kurgusunu cinsiyet, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzey değişkenlere göre incelemiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, Türk kültüründe benlik kurgusunun cinsiyet, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığına işaret etmektedir. Bulgular, benliğin bireycilik ve ilişkisellik boyutlarının toplulukçuluk boyutuna göre öne çıktığına işaret etmektedir. Bununla birlikte bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik boyutları cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve eğitim düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Benlik tipleri sınıflandırılmasına ilişkin bulgular, Türk toplumunda bireylerin tek bir benlik tipinde değil, benliğin üçlü (bireyci-ilşkisel-toplulukçu) ya da ikili (bireyci-ilşkisel ve ilişkisellik toplulukçu) bileşimleri ekseninde sınıflandırılabileceğini göstermektedir. İçinde yaşanan toplumsal bağlam, benlik tiplerinin şekillenmesinde önemli görünmektedir.

Yavuz (2013) yaptığı çalışmada benlik kurgusu ile intihar davranışları ve intihara yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri incelemiştir. Ayrıca özerk, ilişkisel ve özerk-ilşkisel benlik kurgusunun, bireylerin intihar davranışları, intihara karşı tutumları ve intihar eden kişiye yönelik tutumları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, intihar düşüncesi, girişimi ve intihar davranışı olan bireylerin özerk benlik kurgusu puanlarının yüksek olduğu, intihar düşüncesi, girişimi ve intihar davranışı olmayan bireylerin ilişkisel benlik kurgusu puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Özerk ilişkisellik puanlarının ise intihar düşüncesi ve intihar davranışı olan katılımcılarda daha yüksek olduğu, intihar girişimi açısından anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Koydemir ve Schütz (2014) yaptıkları çalışmada kültürel kimlik ve benlik kurgusunun yaşam doyumu üstündeki yordayıcı rolünün yanında benlik kurgusunun kültürel kimlik ve yaşam doyumu arasındaki aracılık rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Almanya’da yaşayan Türk kökenli 240 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların miras kültürle (Türk) ve ev sahibi kültürle (Alman) özdeşim düzeyi, bağımsız benlik kurgusu düzeyi, karşılıklı bağımlı benlik kurgusu düzeyi ve yaşam doyumu düzeyi ölçülmüştür. Bulgular, ev sahibi kültürle özdeşimin ve karşılıklı-bağımlı benlik kurgusunun yaşam doyumunu pozitif şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Buna ek olarak bağımsız benlik kurgusunun ev sahibi kültürle özdeşim ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide; karşılıklı-bağımlı benlik kurgusunun miras kültürle özdeşim ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide aracılık rolü oynadığı görülmüştür.

Ayrıca katılımcıların yaşam doyumu puanları eğitim seviyesi, yaş ve Almanca yeterlik algısına göre farklılık göstermiştir.

Özdemir (2014) çalışmasında bireylerde girişimcilik davranışının ortaya çıkmasını etkileyen girişimcilik eğilimi Amerika ve Türkiye’deki üniversite öğrencileri üzerinde incelenmiştir. Öncelikle kültürler arası farklılıkları/benzerlikleri açıklamada sıklıkla kullanılan bireycilik ve toplulukçuluk boyutları ile benlik saygısı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ardından benlik saygısıyla girişimcilik arasındaki ilişki iki ülke örneklemini üzerinde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular yatay bireycilik ve dikey toplulukçuluk boyutlarının Türk üniversite öğrencilerinde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Amerikan üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğiliminin, Türk üniversite öğrencilerinin eğilimlerinden daha yüksek olduğu ve bu eğilim ile dikey bireycilik arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Koç-Yıldırım, Yıldırım, Otrar ve Şirin (2015) araştırmalarında ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile benlik kurgusu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ayrıca benlik kurgusu ve psikolojik dayanıklılığın cinsiyet, annenin eğitim düzeyi ve babanın eğitim düzeyi faktörlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılık ile özerk benlik kurgusu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olmasına karşın, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca kızların psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu, erkeklerin daha özerk, kızların ise daha ilişkisel ve özerk-ilişkisel olduğu görülmüştür. Alt testler bağlamında özerklik ile Aileden algılanan destek arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Koydemir ve Mısır (2015) üniversite lisans öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarında bağımsız benlik kurgusu ve karşılıklı-bağımlı benlik kurgusunun Türkiye’den seçilen bir örnekleimde farklı kültürlerde başarıyla uygulanan deneysel hazırlama yöntemleri ile belirgin hale getirilip getirilemeyeceği ve belirgin hale getirilen bu benlik kurgusunun öznel iyi oluşla ilişkisini incelemiştir. Araştırma grubundaki öğrenciler bağımsız benlik, karşılıklı-bağımlı benlik ve kontrol grubu olmak üzere üç farklı gruba ayrılmışlardır. Katılımcıların benlik kurgusunu uyandırmak amacıyla daha önceki çalışmalarda uygulanan hazırlama yöntemleri arasında en sıklıkla kullanılan iki görev kullanılmıştır. Katılımcılar bu görevleri tamamladıktan hemen sonra bir benlik tanımlama testine ve yaşam doyumu, pozitif duygu durumu ve negatif duygu durumu ölçeklerine yanıt vermiştir. Benlik tanımlama testinden elde edilen bulgular, benlik

kurgusu hazırlama görevlerinin başarılı olduğunu göstermiştir. Ayrıca gruplar arasında öznel iyi oluş bakımından farklılıklar ortaya konulmuştur. Bağımsız benlik kurgusu hazırlanan katılımcılar karşılıklı-bağımlı benlik kurgusu hazırlanan katılımcılara oranla yaşam doyumu ve pozitif duygu durumu ölçeklerinden daha yüksek, negatif duygu durumu ölçeğinden ise daha düşük puan almıştır. Öznel iyi oluş bakımından cinsiyet farkı bulunmamıştır. Fakat kadınların karşılıklı-bağımlı benlik kurgusu erkeklerden daha yüksek, bağımsız benlik kurgusu ise daha düşük olarak bulunmuştur.

Derin ve Bilge (2016) araştırmalarında ergenlerde internet bağımlılığı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, öznel iyi oluş alt ölçeklerinden, önemli diğerleri ile ilişkide doyum ve olumlu duygular boyutlarında doyum arttıkça internet bağımlılık olasılığının azaldığı görülmektedir.

Benlik kurgusunun karşılaştırıldığı kültürler arası araştırmalar ve benlik kurgusunun demografik değişkenlere göre karşılaştırmaların yer aldığı araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların çoğunda benlik kurgusu ikili olarak, bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu olarak kullanılmıştır. Bond ve Forgas (1984) araştırmada Avustralyalı öğrencilerin Çinlilere göre özgürlüğe, Çinlilerin de Avusturyalılara göre sosyal bütünleşmeye daha çok önem verdiklerini bulmuştur. Fuligni, Tseng ve Lam (1999) araştırmalar Latin Amerikalı gençlerin Avrupa kökenli Amerikalı gençlere göre ilişkisellik düzeylerinin daha yüksek, özerklik düzeylerinin ise daha düşük olduğunu göstermektedir.

Watkins, Mortazavi ve Trofimova (2000) Amerika Birleşik Devletleri, Hong Kong, İran ve Rusya'da yürüttüğü çalışmada bu dört ülkelerdeki katılımcıların da karşılıklı bağımlı benlik kurgusunu bağımsız benlik kurgusundan daha önemli gördükleri bulgusunda ulaşmışlardır. Uleman, Rhee, Bardoliwalla, Semin ve Tyoma (2000) Asya kökenli Amerikalı, Avrupa kökenli Amerikalı, Hollandalı, Türk ve Japon üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada Türk öğrencilerin Asya kökenli Amerikalı ve Japonlara göre ailelerine duygusal açıdan daha yakın oldukları bulgusuna ulaşmışlardır. Sato ve Cameron (1999) Kanadalı ve Japon üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada Kanadalı öğrencilerin karşılıklı bağımlı benlik kurgusu düzeylerinin Japon öğrencilerinininkinden daha yüksek olduğunu bulgusunu elde etmişlerdir.

Kashima ve Hardie (2000) Avusturalya'da yaptıkları bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu inceledikleri çalışmalarında erkeklerin toplulukçu, kadınların ise ilişkisel benlik kurgusu düzeylerinin karşı cinse göre daha yüksek olduğunu

bulmuşlardır. Bireyci benlik kurgusu cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir. Lin ve Church (2004) Çin kökenli Amerikalılar ile Avrupa kökenli Amerikalıları bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu açısından karşılaştırdıkları çalışmada, Çin kökenli Amerikalılar ile Avrupa kökenli Amerikalılar arasında bu üç benlik kurgusu açısından da anlamlı fark olmadığını bulmuşlardır. Ayrıca kadınların erkeklere göre ilişkisel ve bireyci benlik kurgusu düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır.

Türkiye’de yapılan araştırmalarda ise İmamoğlu (1998) üniversiteli öğrencilerin benlik kurgusunu incelediği çalışmada, öğrencilerin hem bireyselleşme hem de bütünleşme eğilimi gösterdiklerini bulmuştur. Bireyselleşme ve bütünleşme benliğinin birbirini tamamlayan boyutları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İmamoğlu (2003) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada ise bireyselleşme ve ilişkisellik arasında olumsuz bir ilişkinin var olmadığını yani benliğin bireyselleşme ve ilişkisellik boyutlarının birbirinin karşıtı olmadığını orta koymuştur.

Uskul, Hynie ve Lalonde (2004) Avrupalı Kanadalılar ve Türklerle benlik kurgusu ve kişiler arası yakınlık konusunda yaptıkları çalışmada, Türklerin Kanadalılara göre karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun daha yüksek, bağımsız benlik konusunda ise herhangi bir kültürel farklılık olmadığını bulmuşlardır. Bu çalışmada da Türkler Kanadalılarla kıyaslandığında aile üyelerine ve eşlerine daha fazla yakın olma istedikleri görülmektedir.

Gezici ve Güvenç (2003) çalışmasında uzmanlık gerektiren bir işte çalışan kadınların, vasıfsız bir işte çalışan kadınlara ve ev hanımlarına göre benlik kurgusunda özerk-bireyleşmiş benlik kurgusu düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Araştırmanın yaşla ilgili bulguları ise, genç yetişkin kadınların yetişkin kadınlardan bireyleşmiş-özerkleşmiş benliğin daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın yetişkin kadınların genç yetişkin kadınlara göre duygusal bütünleşme ve ilişkisellik eğiliminin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Karakitapoğlu-Aygün (2004) çalışmasında, katılımcılar benlik kurgusunu daha çok bağımsız ve ilişkisel-karşılıklı bağımlı olarak tanımladıkları bulunmuştur. Ayrıca kadınlar erkeklere göre kendilerini daha fazla kişisel daha az geleneksel terimlerle tanımladıkları görülmüştür.

Dost (2006) çalışmasında, benlik kurgusunun duygu dili ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Katılımcılar özerklik düzeyleri arttıkça duygularını daha soyut olarak ifade ettikleri; buna karşın ilişkisellik düzeyleri arttıkça duygularını daha somut bir şekilde ifade ettikleri bulunmuştur. Ayrıca kadınların özerk-ilişkisel benlik kurgusu düzeyleri

erkeklerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve yaş ile benlik kurgusu arasında anlamlı bir ilişkisinin olmadığı bulunmuştur.

1.9 Problem Durumu

Kültürel bir bağlamda gelişimini tamamlayan bireyin öznel iyi oluşu üzerinde kültürün etkisi kaçınılmazdır. Bireyin öznel iyi oluşu üzerindeki kültürün etkisini bireysel boyutta ortaya koyacak bir çalışmanın önemli kavramsal ve pratik sonuçlar ortaya koyacağı düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde kültürün bireysel boyutta (benlik kurgusu) öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin ele alındığı görece az sayıda yapılmış araştırma bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte özellikle Türkiye’de öznel iyi oluşla benlik kurgusu arasındaki ilişki üzerine yapılmış çok az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Aynı zamanda bireyci toplumlarda daha fazla önemsenen ve değer gören benlik saygısı ve toplulukçu kültürde daha fazla önemsenen aileden algılanan sosyal destek ile öznel iyi oluş arasında nasıl bir ilişki olduğu üzerinde Türk kültüründe yapılmış az sayıda araştırma olduğu dikkati çekmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’de hızlı toplumsal değişimler yaşandığı ve yaşanan bu toplumsal değişimlerin yaşamın farklı alanlarını etkilediği görülmektedir. Bu toplumsal değişim, bireyin öznel iyi oluşunu, benlik kurgusunu ve sosyal desteği daha karmaşık hale getirdiği, bu toplumsal değişimlere uyum sağlama ihtiyacı duyan bireyin bilişi, duyuşu ve davranışları bu süreçten etkilendiği gözlenmektedir. Bu değişimden etkilenen yapılardan olan benlik kurgusunun bireyin öznel iyi oluşu üzerindeki etkisini bireysel düzeyde ortaya koyan yeterli bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel problemini kültürün bireyin mutluluğu üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Ayrıca toplumsal değişimden etkilenen kültürün bireysel boyutunu ifade eden benlik kurgusunun aynı kültür içerisinde gösterdiği farklılaşma bu araştırmanın diğer bir problemini oluşturmaktadır.

1.10 Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, üniversitede eğitim gören beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerini benlik kurgusu (ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, kişisel benlik kurgusu), benlik saygısı ve sosyal destek

(arkadaştan ve aileden algılanan sosyal destek) değişkenlerinin ne düzeyde yordadığını saptamaktır. Ayrıca beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ve benlik kurgusunun cinsiyet, aile türü, program, sınıf, aile geliri, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyi; benlik kurgusu (ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, kişisel benlik kurgusu), sosyal destek (arkadaştan ve aileden algılanan sosyal destek) ve benlik saygısı değişkenleri tarafından yordanmakta mıdır?
2. Öznel iyi oluş düzeyi, cinsiyet, aile türü (çekirdek-geniş aile), öğrenim görülen program, öğrenim görülen sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, aile gelir durumu ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
3. Benlik kurgusu (ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, kişisel benlik kurgusu), cinsiyet, aile türü (çekirdek-geniş), öğrenim görülen program, öğrenim görülen sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, aile gelir durumu ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

1.11 Önem

Kültürel düzeydeki öznel iyi oluş araştırmaları bireyci ve toplulukçu olarak iki farklı kültürün karşılaştırmasını içermektedir. Bireysel düzeydeki araştırmalar kültürün bireyin inançlarını, değerlerini, bilişini ve duygusunu nasıl şekillendirdiğiyle ve kültürdeki öznel iyi oluşu etkileyen davranışlarla ilgilenmektedir. Fakat günümüze kadar kültürün öznel iyi oluş üzerindeki etkisini inceleyen bireysel düzeyde çok az araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar genelde kültürel düzeyde veya bir etnik grup düzeyinde yapılırken, o kültürün öznel iyi oluşu etkileyen o kültüre özgü faktörlerin belirlenmesine bir katkı sağlamamıştır. Öznel iyi oluşu etkileyen kültüre özgü faktörlerin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır (değerler, inançlar, sosyal normlar gibi). Bu araştırma, alan yazındaki bu ihtiyacın giderilmesine katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Ayrıca, Türk kültürün öznel iyi oluşa etkisini ortaya koyması bakımından sonraki araştırmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Yapılan alan yazını taraması, Türkiye’de son yıllarda öznel iyi oluşla ilgili yapılan çalışmaların giderek arttığını göstermektedir. Fakat öznel iyi oluş ile kültür arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan araştırmaların ise çok az sayıda olduğu görülmektedir. Kültürle öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin anlaşılabilmesi için bu alanda yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Alan yazında öznel iyi oluş, benlik kurgusu, benlik saygısı, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek konularında çalışmalar mevcuttur. Bu kavramlar ve bu kavramların ilişkili olduğu değişkenlerle ilgili farklı kültürlerde yapılmış, ilişkilerin ortaya koyulduğu araştırmalarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri de bazı araştırmalarda ortaya konulmuştur. Ancak bu değişkenlerin tamamının bir arada ele alındığı araştırmalara pek rastlanmamaktadır. Bu araştırmanın, alan yazındaki bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İnsanlar kendilerini neyin mutlu edeceğini keşfetme arayışı içindedirler. Ülke nüfusunun 1/3’e yakınının eğitim kuramlarında eğitim aldığı düşünüldüğünde öznel iyi oluş kavramının eğitim psikolojisi alanı için önemi ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de öznel iyi oluşa olan ilginin 2000’li yıllardan sonra artmaya başladığı gözlenmektedir. Öznel iyi oluşun kültürden kültüre farklılaştığı ve öznel iyi oluşu etkileyen kültüre özgü yapıların olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’deki araştırma sayısının ve niteliğinin artırılmasının kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu araştırma, öznel iyi oluşla ilgili Türk kültürüne özgü veriler sunması bakımından önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, benlik kurgusunun ölçümü amacıyla geliştirilmiş ölçme araçları içinde Harb ve Smith’in (2008) Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği, psikometrik özellikleriyle toplulukçu bir kültürde benlik kurgusunun ölçümünde umut vaat eden nitelikte bir ölçek olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde toplulukçu kültürün bağlamsalcılığının göz önünde bulundurulması, ölçeğin psikometrik çalışmalarının toplulukçu kültürlerde de yapılması, benlik kurgusunu daha kapsamlı ölçebilmesi, faktör yapısının kararlılığı ve alt boyutların güvenilirlik düzeyleri dikkate alındığında, söz konusu ölçme aracının benzerlerine göre çok fazla üstünlüklerinin olduğu görülmektedir (Harb ve Smith, 2008). Bu araştırma kapsamında

Altılı Benlik Kurgusu Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması yapılarak araştırmacıların kullanımına sunulmuş olması bu araştırmanın diğer önemli katkılarından biridir.

Son olarak, çalışma kapsamında beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ve benlik kurgusunun demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının değerlendirilmesi, bu kavramların Türk örneklemindeki duruma ilişkin bilgi sunması bu araştırmanın diğer bir önemidir.

1.12 Sayıtlar

Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi 18-25 yaş aralığındaki lisans öğrencilerinin beliren yetişkin olarak kabul edilmesi bu araştırmanın sayıtlıdır.

1.13 Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesine devam eden beliren yetişkinlerle sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen bulgular tüm beliren yetişkinlere genellenemez.
2. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin öğrenci profili incelendiğinde öğrencilerin genel olarak üniversitenin yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve bu bölgeye komşu illerle sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen bulgular tüm üniversite öğrencilerine genellenemez.
3. Öznel iyi oluş kavramı farklı şekillerde tanımlanıp farklı yollarla ölçülebilmektedir. Bu çalışmada öznel iyi oluş düzeyi, kullanılan öznel iyi oluş ölçeğinin kapsamıyla sınırlıdır.
4. Ayrıca öznel iyi oluşun ölçümü genel olarak yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duygular boyutlarını içermektedir. Fakat bu ölçekte öznel iyi oluş genel olarak ölçülmekte ve yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duygular alt boyutları yer almamaktadır. Araştırma sadece öznel iyi oluşun genel olarak ölçülmesiyle sınırlıdır.
5. Benlik kurgusu farklı şekillerde tanımlanıp farklı boyutlarda ölçülebilmektedir. Bu çalışmada Harb ve Smith (2008)'in ortaya koyduğu

altılı benlik kurgusu kullanılmıştır. Benlik kurgusunun öznel iyi oluşu açıklama düzeyi bu ölçeğin ölçtüğü altı benlik kurgusu ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi ve işlem konularında açıklamalara yer verilmiştir.

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluşu üzerindeki benlik kurgusunun, sosyal desteğin ve benlik saygısının yordayıcı etkilerini görmek için tarama modeli biçiminde gerçekleştirilen betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi çalışan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olgu, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi betimlenip ortaya koyulmaya çalışılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010; Karasar, 2015).

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini birinci aşamasında, benlik kurgusu (ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, kişisel benlik kurgusu), sosyal destek (arkadaştan algılanan sosyal destek ve aileden algılanan sosyal destek) ve benlik saygısı oluşturmaktadır. Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluşu ise araştırmanın bağımlı değişkenidir.

Araştırmanın ikinci aşamasındaki bağımsız değişkenleri, cinsiyet, aile türü, öğrenim görülen program, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, aile geliri, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezinden oluşmaktadır. Öznel iyi oluşu ve benlik kurgusu ise araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır.

Araştırmadaki benlik kurgusu; ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, kişisel benlik kurgusu, arkadaştan algılanan sosyal destek ve aileden algılanan sosyal destek ve benlik saygısı değişkenleri sürekli değişkenlerdir.

Demografik değişkenler; beliren yetişkinlerin cinsiyeti, aile türü, öğrenim gördükleri program, sınıfı düzeti, anne-babanın eğitim düzeyi, ailenin geliri, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezi ise araştırmadaki kategorik değişkenlerdir.

2.2 Araştırma Grubu

Bu çalışmada araştırma grubu Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Sınıf Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği programların 1. 2. 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören 662 beliren yetişkinden oluşmaktadır.

Veri girişi yapılmadan önce toplanan ölçme araçları incelenmiş ve ölçme araçlarında eksik ya da hatalı doldurulan 33 katılımcıya ait veriler analize dahil edilmemiştir. Bu beliren yetişkinlere ait verilerin çıkarılmasından sonra 704 katılımcının verileri veri setinde yer almıştır. Bu araştırma grubundaki uç değerlerin tespit edilmesi amacıyla araştırmadaki sürekli değişkenlerde yer alan katılımcılara ait puanlara ilişkin Mahalanobis uzaklığı ve z testi değerleri hesaplanmıştır. Her bir alt testte Mahalanobis uzaklığı değeri ve z testi değeri ± 3.5 standart sapma üzerinde olan katılımcılar ait veriler veri setinden çıkarılmıştır. Bu işlemlerle veri setinden 42 kişi çıkarılmıştır. Bu işlemler sonucunda aşırı uç değere sahip olan katılımcılar veri setinden çıkarılmış ve araştırma grubu 662 beliren yetişkinden oluşturulmuştur.

Araştırma grubundaki 662 beliren yetişkinin 430' u (% 65) kadın, 232'si (% 35) ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 21.08 (SS=1.72)'dir. Katılımcılar kendileri dahil kardeş sayılarını ortalama 4.27 (SS=0.97) olarak belirtmişlerdir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.1.'de sunulmuştur.

Tablo 2.1.

Araştırma Grubundaki Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Demografik değişken	Kategori	n	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	430	65
	Erkek	232	35
Aile türü	Geniş aile	170	25.7
	Çekirdek aile	492	74.3
Program	PDR	218	32,9
	Sınıf öğr.	120	18.1
	Fen bil. öğr.	58	8.8
	Türkçe öğr.	62	9.4
	İlköğretim mat. öğr.	85	12.8
	Okulöncesi öğr.	119	18
Sınıf	1.sınıf	227	34.3
	2. Sınıf	118	17.8
	3. Sınıf	153	23.1
	4. Sınıf	164	24.8
Babanın eğitimi	Okula gitmemiş	49	7.4
	İlkokul	298	45
	Ortaokul	106	16
	Lise	114	17.2
	Üniversite	90	13.6
	Lisansüstü	5	0.8
Annenin eğitimi	Okula gitmemiş	272	41.1
	İlkokul	275	41.5
	Ortaokul	62	9.4
	Lise	46	6.9
	Üniversite	6	0.9
	Lisansüstü	1	0.2
Aile geliri	800 tl ve altı	112	16.9
	801-1500 tl	267	40.3
	1501-2500 tl	169	25.5
	2501-3500 tl	85	12.8
	3501-4500 tl	17	2.6
	4500 tl üstü	12	1.8
Kardeş sayısı	Tek çocuk	1	0.2
	2 kardeş	39	5.9
	3 kardeş	115	17.4
	4 kardeş	128	19.3
	5 ya da daha fazla	379	57.3
Yaşamın geçirildiği yerleşim yeri	Köy	152	23
	Kasaba	32	4.8
	İlçe	167	25.2
	İl	254	38.4
	Metropol	57	8.6

Tablo 2.1’de görüldüğü gibi katılımcıların % 65’ini (430) kadın, % 35’ini (170) ise erkek oluşturmaktadır. Ayrıca beliren yetişkinlerin büyük çoğunluğu % 74 (492) çekirdek ailede, % 26’sı (170) ise geniş ailede yaşadığını belirtmiştir.

Beliren yetişkinlerin % 33’ünün (218) PDR, % 18’inin (120) Sınıf öğretmenliği, % 9’unun (58) Fen bilgisi öğretmenliği, % 9’unun (62) Türkçe öğretmenliği, % 13’ünün (85) Okulöncesi öğretmenliği ve % 18’inin (119) ise İlköğretim matematik öğretmenliği programına devam eden beliren yetişkinden oluşturmaktadır. Beliren yetişkinlerin sınıf düzeyine göre dağılımında ise % 34’ünün (227) 1. sınıf, % 18’inin (118) 2. sınıf, % 23’ünün (153) 3. sınıf ve % 25’inin (164) ise 4. sınıfa devam eden beliren yetişkinler olduğu görülmektedir.

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyi altı kategoride değerlendirilmiştir (1=Hiç okula gitmemiş, 2=İlkokul mezunu, 3=Ortaokul mezunu, 4=Lise mezunu, 5=Üniversite mezunu, 6=Lisansüstü). Hiç okula gitmemiş annelerin oranı % 41 (272), ilkokul mezunu annelerin oranı % 42 (275), ortaokul mezunu annelerin oranı % 9 (62), lise mezunu annelerin oranı % 7 (46), üniversite mezunu annelerin oranı % 1 (6) ve lisans üstü eğitim almış anne ise sadece bir tanedir. Hiç okula gitmemiş babaların oranı % 7 (49), ilkokul mezunu babaların oranı % 45 (298), ortaokul mezunu babaların oranı % 16 (106), lise mezunu babaların oranı % 17 (114), üniversite mezunu babaların oranı % 14 (90) ve lisansüstü eğitimi almış babaların oranı % 1 (5)’dir. Genel olarak babaların eğitim düzeyi daha yüksek olmakla birlikte, çoğunlukla okula gitmemiş ve ilkokul mezunu eğitim düzeyinden ana-babaların çocuklarının araştırma grubunda yer aldığı görülmektedir.

Katılımcılar, ailelerinin gelir düzeyini de 6 kategoride değerlendirmişlerdir (1=800 TL’den az, 2=801-1500 TL, 3=1501-2500 TL, 4=2501- 3500 TL, 5=3501-4500 TL, 6=4500 TL üstü). Sonuçlar, aile geliri 800 TL’den az olanların oranı % 17 (112), 801-1500 TL arası olanların oranı % 40 (267), 1501-2500 TL arası olanların oranı % 25 (169), 2501-3500 TL arası olanların oranı % 13 (85), 3501-4500 TL arası olanların oranı % 3 (17) ve 4500 TL ve üstü olanların oranı % 2 (12)’dir.

Katılımcılar, kendileri dâhil kardeş sayılarını 5 kategoride değerlendirmişlerdir (1=tek çocuğum, 2=iki kardeşiz, 3=üç kardeşiz, 4=dört kardeşiz, 5=beş ve daha fazla kardeşiz). Evde tek çocuk olan sadece bir kişi var ve oranı % 0.2 (1), iki kardeş olanların oranı % 6 (39), üç kardeş olanların oranı % 17 (115), dört kardeş olanların oranı % 19 (120), beş ve daha fazla kardeş olanların oranı % 57 (379) olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimini 5 kategoride değerlendirmişlerdir (1=köy, 2=kasaba, 3=ilçe, 4=il, 5=metropol). Yaşamının çoğunu köyde geçirenlerin oranı % 23 (152), kasabada geçirenlerin oranı % 4.5 (32), ilçede geçirenlerin oranı % 25.2 (167), ilde geçirenlerin oranı % 38.4 (254), metropolde geçirenlerin oranı % 8.6 (57) olduğu görülmektedir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak amacıyla toplam dört ölçme aracı kullanılmıştır. Bu ölçme araçları; Demografik bilgi formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Öznel İyi Oluş Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) ve Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği (6BKÖ)'dir. Bu sıralanan ölçeklerden Altılı Benlik Kurgusu Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Bu araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

2.3.1 Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda katılımcıların cinsiyetine (kadın-erkek) ve aile türüne (geniş aile-çekirdek aile) ilişkin iki kategorili sorular yer almaktadır. Ayrıca katılımcıların eğitim gördükleri programı (PDR, sınıf öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, türkçe öğretmenliği, okulöncesi öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği) ve sınıf düzeyini (1, 2, 3, 4. sınıf) belirlemeye yönelik iki soru yer almaktadır.

Katılımcıların anne- babalarının eğitim düzeyini belirlemek amacıyla altı kategorili soru kullanılmıştır (hiç okula gitmemiş, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu, lisansüstü). Katılımcıların aile gelir düzeyi de altı kategorili bir soru ile değerlendirmişlerdir (800 TL'den az, 801-1500 TL, 1501-2500 TL, 2501-3500 TL, 3501-4500 TL, 4500 TL üstü). Bu kategoriler oluşturulurken, verilerin toplandığı zaman dilimindeki asgari ücret, en düşük devlet memur maaşı ve beliren yetişkinlerin aile gelir düzeyleri dikkate alınmıştır.

Katılımcıların kardeş sayıları (kendileri dâhil) beş kategorili bir soru ile değerlendirilmiştir (tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş, beş ve daha fazla

kardeş). Son olarak katılımcıların, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimini beş kategoride değerlendirmişlerdir (köy, kasaba, ilçe, il, metropol). Bu demografik bilgi formu bu araştırmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (Bkz. Ek-A).

2.3.2 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş olup, 12 alt ölçek ve toplam 63 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin benlik saygısını ölçen on maddelik alt boyutu kullanılmıştır. Ölçek 4'lü likert tipi derecelendirmeye sahip, her maddesi “ (1) hiç katılmıyorum”, “ (2) katılmıyorum”, “ (3) katılıyorum” ve “ (4) tamamen katılıyorum” şeklinde değerlendirilmektedir. Yarıısı olumlu, yarıısı olumsuz maddelerden oluşan ölçek, 10 ile 40 puan arasında puanlanmaktadır. 3, 5, 8, 9 ve 10. maddeler ters puanlanmaktadır. Bu ölçme aracından alınabilecek yüksek puan yüksek benlik saygısına sahip olduğunu göstermektedir (Weiten ve ark., 2016). Orijinal ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları 9-12. sınıfa devam eden öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yeniden üretilebilirliği (reproducibility) %92, ölçülebilirliği (scalability) ise %72 olarak hesaplanmıştır. Rosenberg (1965) bu değerlerin Guttman ve Menzel tarafından kabul edilen ölçütleri karşıladığını belirtmiştir. Ayrıca ölçeğin depresyon, psikofizyolojik belirleyiciler (psikosomatik semptomlar) ve liderlik gibi ölçeklerle yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Türkçeye ve Türk kültürüne uyarlanması Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılmıştır. Yapılan çeviriler bu alana hakim uzmanlar tarafından kontrol edilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Elde edilen ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek için, ölçek çocuk hastanesinde 10 ergene uygulanmış ve gerekli değişiklikler yapılmıştır. Geçerlilik ve güvenirlik çalışması Ankara ilinde 205 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Diğer ölçeklerle tutarlığı için SCL-90'la karşılaştırılmış, korelasyon katsayısı .71 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenirliği için korelasyon katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır (Çuhadaroglu, 1986). Bu sonuçlar ölçeğin uygulanabilirliği bakımından psikometrik ölçülere sahip olduğunu göstermektedir.

2.3.3 *Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ)*

Tuzgöl-Dost (2005)'un geliştirdiği Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) 46 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin amacı, bireylerin yaşamları hakkındaki bilişsel değerlendirmeleri ile yaşadıkları olumlu ve olumsuz duyguların sıklığı ve yoğunluğunu belirleyerek öznel iyi oluş düzeylerini saptamaktır. ÖİÖÖ, yaşam alanlarına ilişkin kişisel yargılar ile olumlu ve olumsuz duygu ifadelerinden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlaması her ifade için "(5) tamamen uygun", "(4) çoğunlukla uygun", "(3) kısmen uygun", "(2) biraz uygun", "(1) hiç uygun değil" şeklindedir. Her bir maddenin puanları "5" ile "1" arasında değişmektedir. Ölçek maddeleri 26'sı olumlu, 20'si olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Olumsuz ifadeler; 2, 4, 6, 10, 13, 15, 17, 19, 21, 24, 26, 28, 30, 32, 35, 37, 38, 40, 43, 45. Olumsuz ifadelerin puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Olumlu ifadeler ise; 1, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 34, 36, 39, 41, 42, 44. maddelerdir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 46, en yüksek puan 230'dur. Ölçekten alınan yüksek puan öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

ÖİÖÖ'nün geçerliği birkaç yolla saptanmıştır. İlk olarak yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. İkinci olarak ölçeğin madde toplam puan korelasyonları incelenmiştir. Üçüncü olarak ölçeğin ayırt ediciliğini tespit etmek amacıyla alt ve üst % 27'lik puan grupları t-testi ile karşılaştırılmıştır. ÖİÖÖ'nün öz değeri 1'den büyük, 12 faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Birinci faktör tek başına toplam varyansın % 24.52'sini açıklamaktadır. Açıklanan toplam varyans ise % 63.83'dür. Maddelerin faktör yüklerinin birinci faktörde .30 ile .66 arasında değiştiği belirlenmiştir. Varimax eksen döndürme tekniği sonrasında birinci faktörün altı maddeden (4, 17, 32, 35, 37, 40), ikinci faktörün beş maddeden (3, 11, 19, 21, 23), üçüncü faktörün dört maddeden (22, 27, 30, 38), dördüncü faktörün dört maddeden (7, 34, 42, 46), beşinci faktörün altı maddeden (5, 8, 12, 14, 16, 31), altıncı faktörün dört maddeden (2, 9, 15, 28), yedinci faktörün dört maddeden (6, 29, 36, 45), sekizinci faktörün üç maddeden (1, 20, 41), dokuzuncu faktörün üç maddeden (18, 39, 43), onuncu faktörün iki maddeden (24, 26), on birinci faktörün üç maddeden (25, 33, 44) ve on ikinci faktörün iki maddeden (10, 13) oluştuğu belirlenmiştir. Faktörleri oluşturan maddelerin içerikleri incelenmiş ve sırasıyla faktörlere, "yaşamını kendi geçmişi ve başkalarının hayatı ile kıyaslama", "olumlu ve olumsuz duygular", "amaçlar", "kendine güven", "iyimserlik", "ilgi duyulan etkinlikler", "arkadaşlık ilişkileri", "geleceğe bakış", "aile ilişkileri", "başkalarının

yaşamına imrenme", "yaşamın zorluklarıyla baş etme" ve "karamsarlık" isimleri verilmiştir.

Diğer yandan testin ayıricılığını tespit etmek için 46 maddelik ölçeğin 209 kişiye uygulanması ile elde edilen puanların alt ve üst % 27'lik puan grupları ortalamaları t-testi ile karşılaştırılmıştır. Alt ve üst % 27'lik puan gruplarında 56'şar kişi bulunmaktadır. Alt grup puanların ortalaması 144,32; üst grup puanların ortalaması 207,46'dır. Sonuç olarak, gruplar arasında .01 hata düzeyinde anlamlı fark bulunduğu gözlenmiştir.

ÖİÖÖ'nün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin kararlılık katsayısını bulmak amacıyla 15 gün arayla yapılan test-tekrar test yöntemi uygulaması sonucunda Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı .86 olarak bulunmuştur. ÖİÖÖ'nün güvenirlik katsayıları ölçeğin, üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabileceğini göstermektedir (Tuzgöl-Dost, 2005).

2.3.4 Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), bireylerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla Yıldırım (2004) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek üç alt ölçekten ve toplamda 50 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları destek düzeyini belirlemek amacıyla ölçeğin 'aile' ve "arkadaş" alt ölçeği kullanılmıştır.

ASDÖ-R'nin geçerlilik çalışması iki şekilde yapılmıştır. İlk olarak, tüm ASDÖ-R'nin yapı geçerliği faktör analizi ile incelenmiştir. İkinci olarak; benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla Beck tarafından geliştirilen ve Hisli (1988, 1989) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan Beck Depresyon Ölçeği (BDI) ile Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ASDÖ-R ile BDÖ arasında -.32 ve GSÖ arasında -.36 düzeyinde korelasyon bulunmuştur (Yıldırım, 2004).

Yıldırım'ın (2004) alt ölçeklere ilişkin yaptığı güvenirlik çalışmasında, Cronbach α güvenirlik katsayısı, ölçeğin tümü için .93, aile alt ölçeği için .94 ve arkadaş alt ölçeği için .91 olarak bulunmuştur.

ASDÖ-R toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Aile desteği alt ölçeğinde 20, arkadaş desteği alt ölçeğinde 13, öğretmen desteği alt ölçeğinde 17 madde

bulunmaktadır. Her alt ölçekte birer tane tersine çevrilmiş madde yer almaktadır. Ölçek üçlü derecelendirmeli “(3) bana uygun”, “ (2) bana kısmen uygun”, “(1) bana uygun değil” şeklindedir. Düz maddelerde olduğu gibi, tersine çevrilmiş maddeler ise tersinden puanlanmaktadır. Ölçeklerin puan aralıkları şöyledir; aile desteği: 20-60, arkadaş desteği:13-39, öğretmen desteği:17-51, toplam ASDÖ-R: 50-150’dir. Yüksek puan, bireyin daha fazla sosyal destek aldığı anlamına gelmektedir (Yıldırım, 2004).

2.3.5 Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği (6BKÖ)

Farklı kültürlerdeki benlik kurgusuyla ilgili araştırmalar 1990’ların ortalarından itibaren başlamıştır. Benlik kurgusunu ölçmeye yönelik iki ana yol benimsenmiştir; bunlardan ilki kişinin kendi benliğiyle ilgili düşüncelerinin belirtildiği (Örneğin, Twenty Statements Test [TST];Kuhn ve McPartland, 1954) (Harb ve Smith, 2008) ve diğer yol ise dereceleme tipi maddeler içeren tutum ölçekleridir (Örneğin, Singelis, 1994; Gudykunst ve ark., 1996; Kashima ve Hardie, 2000). Benlikle ilgili bağımsızlık-karşılıklı bağımlılık ayrımı ortaya konulmuştur. Bu çalışmalarda Hofsted’in (1980, 2000) ulusal düzeydeki bireycilik-toplulukçuluk boyutları takip edilmemiştir. Onun yerine, toplulukçu diye kabul edilen Asya kültürlerinde baskın olarak bağımlı benlik görülürken, bireyci kabul edilen batı kültürlerinde ise daha fazla bağımsız benlik kurgusu görülmüştür (Singelis, Triandis, Bhawuk ve Gelfand, 1994; Singelis ve Brown, 1995). TST ve likert tipi tutum ölçekleri önemli kavramsal ve ampirik sorunlarla karşılaşmışlardır (Kağıtçıbaşı, 2005).

Son yıllarda yapılan farklı araştırmalarda benlik üç boyuta farklılaşmıştır: kişisel (personel), ilişkisel (relational) ve toplulukçu (collective) (örneğin, Kashima ve Hardie, 2000). Brewer ve Chen’e (2007) göre bireycilik-toplulukçuluğun ne ifade ettiğini tam olarak anlayabilmek için sadece bireyci (individual), ilişkisel (relational) ve toplulukçu kimlikler arasında ayrımlara gidilmemeli, bununla birlikte bu kimlikleri ifade eden benlik kurgusu ve değerler arasındaki farklılıkların da belirlenmesi gerekmektedir.

Harb ve Smith (2008) benliği dört farklı düzeyde ortaya koymuştur. İlki, benliğin kişisel ya da bireyselleşmiş boyutu “kişisel benliktir” (personel self). Genelde batıdaki araştırmalarda çalışılan benliktir ve Markus ve Kitiyama’nın (1991) bağımsız benliğine karşılık gelmektedir. Kişisel benlik diğerlerinden farklılaşmaya çalışır, kendine özgü ve bağımsız benlik sunumlarıyla bunu yapar. Benliğin ikincisi, ilişkisel

(relational) veya kişiler arası (interpersonal) benliktir, bu benlik yakın ilişkilerle veya küçük gruplarda yaşanan daha sıkı, yakın ve samimi etkileşimleri kapsar (aile gibi). Benliğin üçüncü düzeyi toplulukçu benliktir ve burada benlik geniş grupların (sosyal veya politik grup üyeliği gibi) içindeki karşılıklı model almalarla oluşur. Toplulukçu benlik bağlı bulunduğu grupla ilişkili rolleri ve normları benimser, kabul eder. İlişkisel benlikte olduğu gibi etkileşim örüntüleri sorgulanmaz. Benliğin son düzeyi insancıl benliktir, burada birey tüm insanlığı ilgilendiren sorunlarla ilgilenir ve tepkilerini tüm insanlık bağlamında değerlendirerek verir (Harb ve Smith, 2008).

Farklı büyüklükteki sosyal gruplar farklı dinamikler oluşturur. İlişkisel benliği toplulukçu benlikten ayırmada anahtar değişken benliğin bağlı olduğu gruptur. Grup ilişkilerinin yakınlığı ve grubun büyüklüğü o grubun ilişkisel mi yoksa toplulukçu mu olduğunu belirlemektedir. İlişkisel benlik daha küçük sosyal grupları içerirken toplulukçu benlik daha geniş sosyal grupları içermektedir. Grup çeşitleri ve onların benlikle olan ilişkileri grubun büyüklüğüne ve ilişkilerin yakınlığına göre değişmesinin yanı sıra gruplar eşitliğe veya hiyerarşiye odaklanıp odaklanmadıklarına göre de farklılaşmaktadır. Hofstede'nin (1980) ulusal düzeydeki bakışı güçten uzaklaşmayı (power distance) içeren bakış açısı Triandis'in (1995) bireycilik ve toplulukçuluğun yatay ve dikey boyutlarını ortaya koymasında yol gösterici olmuştur (Harb ve Smith, 2008).

Altılı benlik kurgusu ölçeği (6BKÖ) bireyin benlik kurgusunu altı boyutta; kişisel, ilişkisel dikey, ilişkisel yatay, toplulukçu dikey, toplulukçu yatay ve insancıl düzeyde ölçmeyi amaçlayan her boyutun beş maddeden oluştuğu toplamda 30 maddelik bir ölçektir. Ölçme aracı 7'li dereceleme türü bir ölçektir. Katılımcılardan her ifadeye 1 ile 7 arasında ne derecede katıldıklarını belirtmeleri istenmektedir. Ölçeğin her boyutu için alınabilecek minimum ve maksimum puan 5 ile 35 aralığındadır. Ölçekte ilişkisel dikey benliği ölçmek için aile, ilişkisel yatay benliği ölçmek için dostlar, toplulukçu yatay benliği ölçmek için okul arkadaşları, toplulukçu dikey benliği ölçmek için sosyal grup, insancıl benliği ölçmek için insanlık, kişisel benliği ölçmek için biriciklik-teklik (kendilik) bağlamları kullanılmıştır.

Ölçeğin geçerliliğini test etmek için Harb ve Smith (2008) ölçeği dört farklı ülkede üniversite öğrencilerinden oluşan; 170 İngiliz, 227 Lübnanlı, 232 Suriyeli, 226 Ürdünlü olmak üzere toplam 855 öğrenciye uygulamıştır. Harb ve Smith (2008) toplanan veriler üzerinde her ülke için ayrı ayrı açımlayıcı faktör analizi (AFA)

yapılmıştır. AFA sonucuna göre açıklanan varyans; Lübnan %57, Ürdün %53, İngiltere %59, Suriye %49'dur (Harb ve Smith, 2008).

Bu bulguların devamında aynı veri üzerinde çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Sonuç olarak bütün veriler üzerinde ortaya çıkan uyum indeksleri, $\chi^2 (1946) = 3,679$, $p < .01$, RMSEA = .053 ve CFI = .96'dır. Aynı zamanda ülkeler bazında gruplar üzerinde yapılan DFA'da da kabul edilebilir uyum indeks rakamları bulunmuştur; Lübnan: $\chi^2 (332) = 768.67$, $p < .01$, RMSEA = .072 ve CFI = .93; Ürdün: $\chi^2 (332) = 659$, $p < .01$, RMSEA = .065 ve CFI = .93; İngiltere: $\chi^2 (332) = 671.9$, $p < .01$, RMSEA = .072 ve CFI = .94; Suriye $\chi^2 (332) = 577.1$, $p < .01$, RMSEA = .058, ve CFI = .94 (Harb ve Smith, 2008).

Ölçüt bağıntı geçerliliğini test etmek için altı benlik kurgusu ile bu benlik kurgusuyla ilişkili değişkenler arasındaki korelasyona bakılmıştır ve korelasyonlar beklendiği gibi çıkmıştır. Örneğin, Swartz'ın değerler ölçeğindeki (Swartz, 1992) değerlerden öz-yönelim, başarı ve güç yönelimi ile kişisel benlik kurgusu arasında yüksek düzeyde korelasyon bulunmuştur; uyma ile en güçlü ilişkiyi ilişkisel dikey benlik kurgusu arasında bulunmuştur ve evrenselcilik ise insancıl benlik kurgusuyla en güçlü ilişkiye sahip olmuştur (Harb ve Smith, 2008).

Her gruptan ayrı ayrı elde edilen Cronbach α güvenilirlik katsayısı ,sadece Ürdün örnekleminde kişisel benlik kurgusu Cronbach's α güvenilirlik katsayısı ($\alpha = .68$) hariç, $\alpha = .70$ ile $\alpha = .92$ arasındadır. Altı benlik kurgusunun dört farklı örneklemden ortalama Cronbach's α güvenilirlik puanı $\alpha = .79$ 'dur.

Yukarıda özetlendiği üzere Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği benlik kurgusunun ölçüldüğü diğer ölçme araçlarıyla karşılaştırıldığında oldukça önemli psikometrik üstünlükleri olan bir ölçektir. Bu ölçek özellikle benlik kurgusunun ölçümünü daha kapsamlı bir şekilde ele alması (altı boyutta), benlik kurgusu ölçümlerinin bağlamsal olarak yapılması ve ölçeğin geliştirilme sürecinde toplulukçu kültürlerde de çalışmaların yapılmış olmasından dolayı tercih edilmiştir. Bu ölçeğin Türk kültüründeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları bu araştırma dahilinde araştırmacı tarafında yapılmıştır.

Bu ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışmalarının yapılabilmesi için gerekli izinler ölçeği geliştirildiği çalışmanın sorumlu yazarı olan Charles Harb'tan alınmıştır. Gerekli izin yazısı ekler bölümünde verilmiştir (Bkz. Ek-?).

2.3.5.1 Altılı Benlik Kurgusu Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerliği

6BKÖ iyi düzeyde İngilizce bilen dört akademisyen ve bir mütercim-tercüman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Sonra, yapılan bu beş çevri metni üzerinde madde madde karşılaştırmalar yapılarak, ölçme aracının Türkçe formu oluşturulmuştur. Yine İngilizce bilen ve benlik kurgusu konusuna ilgili beş akademisyenden uzman görüşü alınarak ölçme aracının uygulama formu oluşturulmuştur. Ölçek uyarlamasında dikkate alınması gerek noktalar bulunmaktadır. Bunlardan biri ölçme araçları bir dilden başka bir dile uyarlanırken iki dildeki ölçeğin eşdeğerliğinin sağlanması önemli bir süreçtir. Ölçeğin iki dildeki formu farklı yapıları ölçebilir, ölçme aracı zorluk düzeyi veya aşinalık dereceleri bakımından farklılık gösterebilir (Sireci ve Berberoğlu, 2000). Ölçek uyarlamalarında amaç, ölçeğin orijinal diliyle uyarlamanın yapıldığı dildeki farklılıkların dilsel, anlamsal, psikolojik ve psikometrik açılardan kabul edilebilir seviyelere indirilmesidir (Hambleton ve de Jong, 2003). Diğer bir nokta ölçek uyarlamasında kültürel farklılıkların dikkate alınmasıdır. Ölçme aracındaki her madde ölçeğin geliştirildiği kültürdeki bireyler için ne anlam ifade ediyorsa, ölçek uyarlamasının yapıldığı kültürdeki bireyler için de aynı şeyi ifade etmelidir (Hui ve Triandis, 1985). Bu belirtilen noktalar dikkate alınarak ölçeğin Türkçe deki dilsel yapısının orijinal ölçekteki anlamı koruyabilmesi için ölçekte düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, beş tercüme metninde de arkadaş kavramı çıkmasına rağmen uzmanlar dost kavramının kullanılmasını uygun bulmuştur. Fakat bu kavramla orijinal ölçekte yakın arkadaş ilişkileri ölçülmek istendiği için bu anlamı Türkçedeki “dost” kavramının daha iyi ifade edeceği düşünülerek dost kavramı kullanılmıştır. Örneğin “Kendimi **dostlarıma** bağlı hissediyorum” maddesindeki arkadaşım ifadesi kullanıldığı zaman toplulukçu yatay benlik kurgusunun ölçüldüğü “Kendimi **fakülte/program arkadaşlarıma** bağlı hissediyorum” boyuyla ayrılmayacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Türk kültüründe daha yakın ve samimi ilişkileri ifade etmek için dost kavramının daha yaygın bir şekilde kullanıldığı için dost kavramının kullanılması sonucuna ulaşılmıştır.

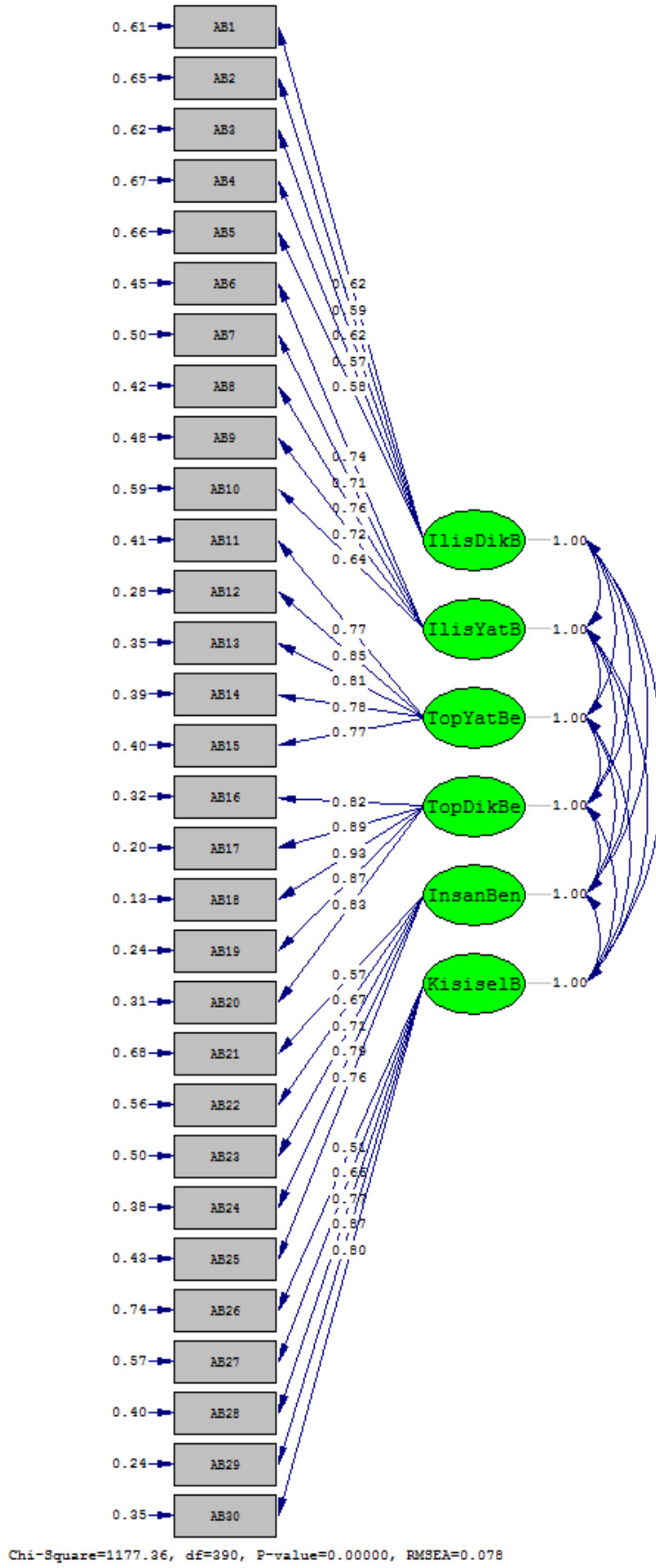
6BKÖ’nün altı boyutlu yapısının Türkçedeki geçerliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılarak, ki-kare değeri ve normalite düzeltmeli model uyum indeksleri hesaplanmıştır. Öncelikle ölçme aracının her bir alt boyutu için madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonuçları, her alt boyut için hesaplanan madde toplam korelasyonlarının yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir. 6BKÖ’ye ilişkin madde toplam korelasyonları Tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2.2.

Altılı Benlik Kurgusu Ölçeğine İlişkin Madde-toplam Korelasyonları

Maddeler	İlişkisel dikey benlik	İlişkisel yatay benlik	Toplulukçu yatay benlik	Toplulukçu dikey benlik	İnsancıl benlik	Kişisel benlik
Madde1	.74					
Madde2	.72					
Madde3	.67					
Madde4	.63					
Madde5	.70					
Madde6		.81				
Madde7		.78				
Madde8		.80				
Madde9		.78				
Madde10		.73				
Madde11			.82			
Madde12			.87			
Madde13			.85			
Madde14			.83			
Madde15			.84			
Madde16				.87		
Madde17				.92		
Madde18				.92		
Madde19				.89		
Madde20				.88		
Madde21					.72	
Madde22					.79	
Madde23					.76	
Madde24					.79	
Madde25					.78	
Madde26						.72
Madde27						.81
Madde28						.78
Madde29						.82
Madde30						.82

6BKÖ'nün altı boyutlu orijinal yapısının geçerliğini test etmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinde (DFA) bütün maddelerin alt faktörlerindeki faktör yüklerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ölçme aracındaki maddelere ilişkin yapılan DFA sonucunda elde edilen faktör yükleri Şekil 2.1.'de verilmiştir.

Şekil 2.1. Altılı Benlik Kurgusu Ölçeği' ne ilişkin doğrulayıcı faktör analizi diyagramı

Tablo 2.3.

6BKÖ'nün Orijinal Faktör Yapısı İçin İyi Uyum İstatistikleri

İyilik uyum indeksi	Değer	İyi uyum	Kabul edilebilir Uyum
χ^2/sd	2.95	≤ 3 (Sümer 2000; Kline, 2010)	≤ 5 (Sümer, 2000; Kline, 2010)
CFI	.93	$\geq .95$ (Hu ve Bentler, 1999)	$\geq .90$ (Tabachnick ve Fidell, 2007; Kline, 2010)
NNFI	.92	$\geq .95$ (Hu ve Bentler, 1999)	$\geq .90$ (Raykov ve Marcoulides 2006; Kline, 2010)
SRMR	.05	$\leq .05$ (Brown, 2006)	$\leq .10$ (Raykov ve Marcoulides 2006; Kline, 2010)
RMSEA	.07	$\leq .05$ (Sümer, 2000;	$\leq .08$ (Sümer, 2000; Kline,2010)

Model ile verinin uyumunu değerlendiren farklı indeksler bulunmaktadır. Her indeks model uyumuyla ilgili farklı bilgiler ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmalarda birden fazla uyum indeksi rapor edilmektedir. Bu uyum indekslerinden Brown (2006) Ki-kare, RMSEA, SRMR, CFI ve NNFI'nın rapor edilmesinin daha uygun olduğunu belirtmektedir. Harb ve Smith (2008) 6BKÖ'yü geliştirme sürecindeki çalışmada model uyumunun değerlendirilmesinde Ki-kare, RMSEA, SRMR, CFI ve NNFI değerleri kullanılmıştır.

Model parametreleri, DFA'da tahmin ve test edilen popülasyon özellikleridir. Gözlenen değişkenlerle örtük değişkenler arasındaki ilişkiler DFA modellerinde tek yönlü oklarla gösterilir ve okun yönü örtük değişkenden gözlenen değişkene doğrudur. Örtük değişkenlerin gözlenen değişkenleri yordadığı biçiminde bir hipotez kurulur. Faktör yükleri, gözlenen değişkenlerin örtük değişkenlerden kestirilmesindeki regresyon katsayılarıdır. Bu değerlerin oldukça yüksek olması istenilir. Genel olarak .71 üzeri faktör yükleri mükemmel, .63-.70 arası çok iyi, .55-.62 arası iyi, .45-.54 arası normal ve .32-.44 arası zayıf olarak değerlendirilir (Tabachnick ve Fidell, 2007).

Tablo 2.3. incelendiğinde DFA dan elde edilen $\chi^2 = 1149.74$ ve $sd = 390$ bulunmuştur ($p < .001$). Bu değerlerin birbirine oranı ise $\chi^2/sd = 2.95$ 'dir. Bu da iyi uyumu göstermektedir. Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) değeri .07, karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI) .93, normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) .92 ve standardize edilmiş artık ortalamaların karekökü (SRMR) ise .05 olarak bulunmuştur. Bu değerler kabul edilebilir uyumu göstermektedir. Maddeler için faktör yüklerinin dağılımı Şekil 2.1.'de verilmiştir. Elde edilen değerler 6BKÖ'nün altı faktörlü yapısının Türk örnekleminde de geçerli olduğunu göstermektedir.

2.1.1.1. Altılı Benlik Kurgusu Ölçeğinin Türkçe Formunun Güvenirliği

Öncelikle 6BKÖ'nin altı boyutu için kendi içinde madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçme aracının kararlılığı PDR ikinci sınıf öğrencilerinden bir grubun katılımıyla değerlendirilmiştir. Bu grupta yer alan 45 öğrenciye 15 gün arayla yapılan test-tekrar test uygulaması sonucunda elde edilen veriler üzerinde hesaplanan Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları hesaplanarak ölçme aracının kararlılığı değerlendirilmiştir. 6BKÖ'nün güvenirliliğine ilişkin hesaplanan Cronbach Alfa, iki yarı test korelasyonu ve test tekrar test korelasyonu sonuçları Tablo 2.4.'de verilmiştir.

Tablo 2.1.

6BKÖ'nün Güvenirliliğine İlişkin Hesaplanan Değerler

Benlik kurgusu	Cronbach Alfa (n=330)	Split-half güvenirliliği (n=330)	Test tekrar test güvenirliliği (n=45)
İlişkisel dikey benlik	.73	.71 **	.70**
İlişkisel yatay benlik	.84	.81 **	.77**
Toplulukçu yatay benlik	.90	.88**	.80**
Toplulukçu dikey benlik	.94	.92**	.82**
İnsancıl benlik	.82	.80**	.76**
Kişisel benlik	.84	.82**	.75**

** $p < .01$; 15 günlük test tekrar test korelasyonu 45 kişide hesaplanmıştır.

Tablo 2.4'te görüldüğü gibi, 330 kişiden elde edilen veriler üzerinde hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı ilişkisel dikey benlik kurgusu için $\alpha = .73$, ilişkisel yatay benlik kurgusu için $\alpha = .84$, toplulukçu yatay benlik kurgusu için $\alpha = .90$, toplulukçu dikey benlik kurgusu için $\alpha = .94$, insancıl benlik kurgusu için $\alpha = .82$, kişisel benlik kurgusu için $\alpha = .84$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliliğini değerlendirmek için 330 öğrenciden toplanan verilerle iki yarı test güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı; ilişkisel dikey benlik kurgusu için $r = .71$ ($p < .01$), ilişkisel yatay benlik kurgusu için $r = .81$ ($p < .01$), toplulukçu yatay benlik kurgusu için $r = .88$ ($p < .01$), toplulukçu dikey benlik kurgusu için $r = .92$ ($p < .01$), insancıl benlik kurgusu için $r = .80$ ($p < .01$), kişisel benlik kurgusu için $r = .82$ ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır. 6BKÖ'nin kararlılığını test etmek için 45 öğrenciye 15 günlük ara ile yapılan uygulamadan elde edilen verilerle test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı sonuçları; ilişkisel dikey benlik kurgusu için $r = .70$ ($p < .01$), ilişkisel yatay benlik kurgusu için $r = .77$ ($p < .01$), toplulukçu yatay benlik kurgusu için $r = .80$ ($p < .01$), toplulukçu dikey benlik kurgusu için $r = .82$ ($p < .01$), insancıl benlik kurgusu için $r = .76$ ($p < .01$), kişisel benlik kurgusu için

$r=.75$ ($p<.01$) olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular ölçme aracının güvenilirliğinin Türk örneklemini için kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Bu ölçeğin Türkçeye çevirisi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması bu araştırma dahilinde araştırmacı tarafından yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar sonucunda elde edilen Türkçe form Ek-A verilmiştir.

2.4 Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki beliren yetişkinlerden toplanmıştır. Uygulamalar beliren yetişkinlerin ders süreleri içerisinde derse devam ettikleri dersliklerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı ve uygulama süreci hakkında beliren yetişkinlere bilgilendirme yapıldıktan sonra gönüllü olanlar çalışmaya katılmıştır. Ölçme araçlarının uygulanma süresinin 25-35 dakika aralığında sürdüğü gözlenmiştir. Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları 737 beliren yetişkine uygulanmıştır. Fakat veriler incelendiğinde eksik bilgi veren veya ölçekleri tam olarak doldurmadığı tespit edilen 33 katılımcının verileri veri setinde yer almamıştır. Ayrıca uç değer analizleri sonucunda uç değerlere sahip olduğu gözlenen 42 veri daha veri setinden çıkarılmıştır. Bu çalışmada ulaşılan katılımcıların %10'unu oluşturan 75 katılımcı çalışmadan çıkarılırken, %90'ını oluşturan 662 katılımcı çalışmaya dâhil edilerek araştırma grubunu oluşturmuştur.

2.5 Verilerin Analizi

Öznel iyi oluş ve altı benlik kurgusu değişkenlerinin cinsiyete ve aile türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi bağımsız gruplar için t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Öznel iyi oluş ve altı benlik kurgusu değişkenlerinin öğrenim görülen program, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile geliri, yaşamın çoğunun geçirildiği yer ve anne-baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre karşılaştırılması tek yönlü varyans analiziyle (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan F değerlerine ilişkin gruplar arası farkların belirlenmesi için Bonferroni ve LSD gruplarlar arası çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Bonferroni grupların eşit olmadığı durumlarda kullanılabilen bir post-hoc testtir. LSD çok küçük farkların bile hangi

gruplar arasında olduğunu tespit edebilmektedir. Bu çalışmada ise gruplar arasındaki farkın Bonferroni ile belirlenemediği durumlarda kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan benlik saygısı, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve altı benlik kurgusu (ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu) bağımlı değişken olan öznel iyi oluşu yordamadaki gücünü anlamak için aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada istatistiksel analizler için SPSS 16 ve LISREL 8.7 istatistik paket programları kullanılmış ve analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi olarak $p < .05$ alınmıştır.

Analize giren verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla araştırmadaki tüm değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Aileden algılanan sosyal destek dışında tüm ölçek ve alt ölçeklerde çarpıklık ve basıklık katsayılarının 1'in altında, aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinde ise 1.5'in altında olduğu ve böylece dağılımların normal olduğu görülmüştür. Çok değişkenli doğrusallığın (multivariate collinearity) bulunup bulunmadığını tespit etmek için araştırmadaki değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve korelasyon katsayılarının tüm değişkenler için, mutlak değer olarak .01 ile .62 arasında değiştiği görülmüştür. Bu sonuçlar, alt ölçekler arasındaki ilişkilerin çok değişkenli doğrusallık yaratmayacak kadar düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar bu araştırma için değişkenler arasında çok değişkenli doğrusallığın bulunmaması varsayımının da karşılandığını göstermektedir.

BÖLÜM III

3. BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde öznel iyi oluş, benlik kurgusu, sosyal destek ve benlik saygısı değişkenlerinden elde edilen veriler üzerinde yapılan aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Ayrıca burada öznel iyi oluş ve benlik kurgusu değişkenlerinden elde edilen veriler üzerinde cinsiyet, geniş aile-çekirdek aile, program, sınıf, aile geliri, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezi değişkenleri üzerinde yapılan t-testi ve ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1. Öznel İyi Oluş Puanının Yordanmasına İlişkin Bulgular

Burada üniversiteli beliren yetişkinlerin benlik saygısı, altılı benlik kurgusu (ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu) ve sosyal destek (aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek) ölçeklerinden aldıkları puanların öznel iyi oluş puanını yordayıp yordamadığına bakılmıştır. Regresyon eşitliğine giren değişkenlerin ortalamaları, standart sapmaları, korelasyon değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1.

Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler ve Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Öznel iyi oluş (1)	1.00									
Benlik saygısı (2)	0.61**	1.00								
Sosyal destek Arkadaş (3)	0.32**	0.22**	1.00							
Sosyal destek Aile (4)	0.35**	0.26**	0.28**	1.00						
İlişkisel dikey benlik (5)	0.13**	0.14**	0.05	0.19**	1.00					
İlişkisel yatay benlik (6)	0.18**	0.06	0.27**	0.14**	0.46**	1.00				
Toplulukçu yatay benlik (7)	0.11**	0.09**	0.14**	0.11**	0.15**	0.54**	1.00			
Toplulukçu dikey benlik (8)	0.17**	0.05	0.21**	0.05	0.20**	0.62**	0.59**	1.00		
İnsancıl benlik kurgusu (9)	0.18**	0.12**	0.01	0.11**	0.18**	0.33**	0.43**	0.53**	1.00	
Kişisel benlik kurgusu (10)	0.37**	0.41**	0.18**	0.18**	0.29**	0.19**	0.12**	0.14**	0.26**	1.00
$\bar{X}$	168.04	31.29	34.30	54.40	30.67	26.06	20.11	22.55	22.81	26.84
SS	23.07	4.41	4.29	4.73	3.70	4.81	6.02	5.79	5.65	4.73

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 3.1. incelendiğinde araştırmanın bağımlı değişkeni olan üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanı ile bağımsız değişkenleri benlik saygısı puanı ($r=.61, p<.01$), kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.37, p<.01$), aileden algılan sosyal destek puanı ($r=.35, p<.01$), arkadaştan algılan sosyal destek puanı ($r=.32, p<.01$), ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($r=.18, p<.01$), insancıl benlik kurgusu puanı ($r=.18, p<.01$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.17, p<.01$), ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($r=.13, p<.01$) ve toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($r=.11, p<.01$) arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanı yükseldikçe benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, kişisel benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, ilişkisel dikey benlik kurgusu ve toplulukçu yatay benlik kurgusu puanlarının da yükseldiğini göstermektedir.

Bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler; ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.62, p<.01$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.59, p<.01$), ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ile toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($r=.54, p<.01$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ile insancıl benlik kurgusu ($r=.53, p<.01$), ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ile ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($r=.46, p<.01$), benlik saygısı puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.41, p<.01$), ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ile insancıl benlik kurgusu puanı ($r=.33, p<.01$), arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ile aileden algılanan sosyal destek puanı ($r=.28, p<.01$), arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ile ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($r=.27, p<.01$), benlik saygısı puanı ile aileden algılanan sosyal destek puanı ($r=.26, p<.01$), insancıl benlik kurgusu puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.26, p<.01$), benlik saygısı puanı ile arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ($r=.22, p<.01$), arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.21, p<.01$), ile ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.20, p<.01$) arasında da pozitif anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Aileden algılanan sosyal destek puanı ile ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($r=.19, p<.01$), ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.19, p<.01$), arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.18, p<.01$), aileden algılanan sosyal destek puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.18, p<.01$), ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ile insancıl benlik kurgusu puanı ($r=.18, p<.01$), ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ile toplulukçu yatay benlik kurgusu

puanı ($r=.15$, $p<.01$), benlik saygısı ile ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($r=.14$, $p<.01$), arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ile toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($r=.14$, $p<.01$), aileden algılanan sosyal destek puanı ile ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($r=.14$, $p<.01$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.14$, $p<.01$), benlik saygısı puanı ile insancıl benlik kurgusu puanı ($r=.12$, $p<.01$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ile kişisel benlik kurgusu puanı ($r=.12$, $p<.01$), aileden algılanan sosyal destek puanı ile toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($r=.11$, $p<.01$), aileden algılanan sosyal destek puanı ile insancıl benlik kurgusu puanı ($r=.11$, $p<.01$), benlik saygısı puanı ile toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($r=.09$, $p<.01$) arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Diğer tarafta ise benlik saygısı puanı ile ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($r=.06$, $p>.05$), benlik saygısı puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.05$, $p>.05$), aileden algılanan sosyal destek puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.05$, $p>.05$), arkadaştan algılanan sosyal destek puanı ile insancıl benlik kurgusu puanı ($r=.01$, $p>.05$), aileden algılanan sosyal destek puanı ile toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($r=.05$, $p>.05$) arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı yükseldikçe ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu puanlarının da yükseldiğini göstermektedir. İlişkisel yatay benlik kurgusu puanı yükseldikçe toplulukçu yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu puanları da yükselmektedir. Toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı yükseldikçe toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu puanları da yükselmektedir. Toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı yükseldikçe insancıl benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu puanları da yükselmektedir. İnsancıl benlik kurgusu puanı yükseldikçe bireyci benlik kurgusu puanı da yükselmektedir.

Ayrıca bu bulgular, aileden algılanan sosyal destek puanı yükseldikçe ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu puanlarının da yükseldiğini göstermektedir. Arkadaştan algılanan sosyal destek puanı yükseldikçe ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, bireyci benlik kurgusu ve aileden algılanan sosyal destek puanlarının da yükseldiğini göstermektedir. Bunlara ek olarak, beliren yetişkinlerin benlik saygısı puanı yükseldikçe ilişkisel dikey

benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, bireyci benlik kurgusu aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek puanlarının da yükseldiğini göstermektedir.

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puan ortalamalarına baktığımızda en yüksek puanı ilişkisel dikey benlik kurgusundan ($\bar{x}=30.67$) aldıklarını, bunu sırasıyla kişisel benlik kurgusu ($\bar{x}=26.84$), ilişkisel yatay benlik kurgusu($\bar{x}=26.06$), insancıl benlik kurgusu ($\bar{x}=22.81$), toplulukçu dikey benlik kurgusu ($\bar{x}=22.55$) ve toplulukçu yatay benlik kurgusunun ($\bar{x}=20.11$) takip ettiği görülmektedir. Bu bulgu, beliren yetişkinlerin daha ağırlıklı olarak ilişkisel dikey benlik kurgusuna sahip olduklarını göstermektedir. Onu, benzer düzeylere sahip ilişkisel yatay benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu takip etmektedir. Bunları, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu takip etmektedir. Son olarak bireyin en az düzeyde sahip olduğunu toplulukçu yatay benlik kurgusu yer almaktadır.

Üniversiteye devam eden beliren yetişkinlerin öznel iyi oluşunu yordayan değişkenleri belirlemek için aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Öznel iyi oluş puanına ilişkin aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin çoklu korelasyon ve çoklu belirtme katsayılarına ilişkin bulgular Tablo 3.2.'de verilmiştir. Tabloda modele ilişkin çoklu korelasyon katsayıları (R), çoklu belirtme sayıları (R^2), modele ilişkin regresyon katsayıları (β) ile son model için F değerleri ve önem düzeyleri yer almaktadır. Tablonun altında ise modele ilişkin regresyon eşitliğine yer verilmiştir.

Tablo 3.2.

Öznel İyi Oluş Puanının Yordanmasına İlişkin Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları ve Regresyon Eşitliği

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	R ² Değişme (ΔR ²)	Sig. F Değişme	B	Standart Hata	β	t	P
Adım 1	.610	.372	.372	.000					
Benlik saygısı					3.190	.161	.610	19.793	.000
Adım 2	.640	.409	.037	.000					
Benlik saygısı					2.917	.162	.558	17.982	.000
Aile desteği					.969	.152	.198	6.393	.000
Adım 3	.656	.430	.021	.000					
Benlik saygısı					2.788	.162	.533	17.257	.000
Aile desteği					.796	.153	.163	5.201	.000
Arkadaş desteği					.820	.167	.153	4.919	.000
Adım 4	.664	.441	.010	.000					
Benlik saygısı					2.786	.160	.533	17.387	.000
Aile desteği					.801	.152	.164	5.278	.000
Arkadaş desteği					.702	.169	.131	4.164	.000
Toplulukçu dikey benlik					.417	.119	.105	3.509	.000
Adım 5	.670	.449	.008	.002					
Benlik saygısı					2.589	.171	.495	15.137	.000
Aile desteği					.769	.151	.158	5.094	.000
Arkadaş desteği					.670	.168	.125	3.994	.000
Toplulukçu dikey benlik					.375	.119	.094	3.159	.002
Kişisel benlik					.493	.157	.101	3.141	.002

R=.67, Adjusted R²=.45, F₍₅₋₆₅₆₎=10.85, p<.00

Analiz sürecinde bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon derecesi göz önünde bulundurularak aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizinde bloklar oluşturulmuştur. Korelasyon katsayısının en yüksek olduğu benlik saygısı değişkeninden birinci blok, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek değişkenlerinden ikinci blok ve altı benlik kurgusundan; ilişkisel dikey benlik, ilişkisel yatay benlik, toplulukçu dikey benlik, toplulukçu yatay benlik, insancıl benlik ve kişisel benlik kurgusundan üçüncü blok oluşturulmuştur.

Tablo 3.2. incelendiğinde benlik saygısı ölçeği puanı, algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek puanları ve altılı benlik kurgusu ölçeğinin boyutları olan ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu puanları aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizinde öznel iyi oluş puanının yordayıcısı olarak kullanılmıştır.

Aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonucunda beş bloklu bir yapı ortaya çıkmıştır. Birinci blokta yer alan benlik saygısı bağımsız değişkeni öznel iyi oluş puanını (bağımlı değişken) anlamlı olarak yordamıştır (R=.61, R²=.37, ΔR²=.37). Bu bulgu, benlik saygısı puanı öznel iyi oluş ölçeğinden alınan puana ilişkin toplam

varyansın %37'sini açıkladığını göstermektedir. Benlik saygısına ilişkin 't' testi sonuçlarındaki standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerden benlik saygısı ($\beta=.61$) öznel iyi oluş puanını yordamaktadır.

İkinci blokta benlik saygısı ve aileden algılanan sosyal destek puanları öznel iyi oluş değişkenini anlamlı olarak yordamıştır ($R=.64$, $R^2=.41$, $\Delta R^2=.04$). Bu bulgu, benlik saygısı ve aileden algılanan sosyal destek öznel iyi oluş puanına ilişkin toplam varyansın %41'ini açıkladığını göstermektedir. Benlik saygısı ve aileden algılanan sosyal desteğe ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin öznel iyi oluş puanları üzerindeki göreceli önem sırası; benlik saygısı ($\beta=.56$), aileden algılanan sosyal destek ($\beta=.20$)'dir.

Üçüncü blokta benlik saygısı, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek puanları öznel iyi oluş değişkenlerinden alınan puanlar öznel iyi oluş puanını anlamlı olarak yordamıştır ($R=.66$, $R^2=.43$, $\Delta R^2=.02$). Bu bulgu, benlik saygısı, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin öznel iyi oluş puanına ilişkin toplam varyansın %43'ünü açıkladığını göstermektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin öznel iyi oluş puanları üzerindeki göreceli önem sırası, arkadaştan algılanan sosyal destek ($\beta=.17$), benlik saygısı ($\beta=.16$) ve aileden algılanan sosyal destek ($\beta=.15$) şeklindedir.

Dördüncü blokta benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek ve toplulukçu dikey benlik kurgusu değişkenleri öznel iyi oluş puanını anlamlı olarak yordamıştır ($R=.66$, $R^2=.44$, $\Delta R^2=.01$). Bu bulgu, benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek ve toplulukçu dikey benlik kurgusu puanları öznel iyi oluş puanına ilişkin toplam varyansın %44'ünü açıkladığını göstermektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin öznel iyi oluş puanları üzerindeki göreceli önem sırası, arkadaştan algılanan sosyal destek ($\beta=.17$), benlik saygısı ($\beta=.16$), aileden algılanan sosyal destek ($\beta=.15$) ve toplulukçu dikey benlik kurgusu ($\beta=.12$) şeklindedir.

Beşinci blokta benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu değişkenleri öznel iyi oluş puanını anlamlı olarak yordamıştır ($R=.67$, $R^2=.45$, $\Delta R^2=.01$). Bu bulgu, benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu puanları öznel iyi oluş puanına ilişkin toplam varyansın %45'ini açıkladığını

göstermektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin öznel iyi oluş puanları üzerindeki göreceli önem sırası, benlik saygısı ($\beta=.17$), arkadaştan algılanan sosyal destek ($\beta=.17$), kişisel benlik kurgusu ($\beta=.16$), aileden algılanan sosyal destek ($\beta=.15$) ve toplulukçu dikey benlik kurgusu ($\beta=.12$) şeklinde sıralanmaktadır.

Son modelde regresyona giren tüm bağımsız değişkenlerden benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu ölçeklerinden alınan puanlar birlikte öznel iyi oluş puanını anlamlı olarak yordamıştır ($R=.67$, Adjusted $R^2=.45$, $F_{(5,556)}=106.85$, $p<.001$). Bu bulgu, bağımsız değişkenlerden benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu değişkenleri öznel iyi oluştan alınan puanlara ilişkin toplam varyansın %45'ini açıkladığını göstermektedir. Bağımsız değişkenlere ilişkin t-testi sonuçlarına göre dokuz bağımsız değişkenden benlik saygısı ($\beta=.50$) öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısı olup bunu sırasıyla aileden algılanan sosyal destek ($\beta=.16$), arkadaştan algılanan sosyal destek ($\beta=.13$), kişisel benlik kurgusu ($\beta=.10$) ve toplulukçu dikey benlik kurgusu ($\beta=.09$) izlemektedir.

3.1 Öznel İyi Oluş ve Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde öznel iyi oluş puanının sırasıyla cinsiyet, aile türü (geniş aile-çekirdek aile), program, sınıf, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, aile geliri ve yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezi değişkenlerine göre t-testi ve ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1.1 Öznel İyi Oluşun Cinsiyete Göre t-Testi Bulguları

Araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının cinsiyete göre ortalamaları, standart sapmaları, n, t ve p değerleri ile ilgili istatistikler Tablo 3.3.'de sunulmuştur.

Tablo 3.3.

Öznel İyi Oluş Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), t ve P Değerleri

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	T	P
Erkek	232	167.43	21.35	.521	.603
Kadın	430	168.38	23.96		

Tablo 3.3. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir ($t_{(660)}=.52$, $p>.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.1.2 Öznel İyi Oluşun Aile Türüne Göre t-Testi Bulguları

Araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının aile türüne göre ortalamaları, standart sapmaları, n, t ve p değerleri ile ilgili istatistikler Tablo 3.4.'de sunulmuştur.

Tablo 3.4.

Öznel İyi Oluş Puanının Aile Türüne Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), t ve p Değerleri

Aile türü	n	$\bar{X}$	SS	T	P
Geniş aile	170	169.90	23.58	1.219	.223
Çekirdek aile	492	167.40	22.88		

Tablo 3.4. incelendiğinde; araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanının aile türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir ($t_{(660)}=1.22$, $p>.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde ailenin geniş veya çekirdek aile olmasının anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.1.3 Öznel İyi Oluşun Öğrenim Görülen Programa Göre Tek Yönlü ANOVA

Bulguları

Araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının öğrenim gördükleri programa göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.5.'de sunulmuştur.

Tablo 3.5.

Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Programa Göre Betimsel İstatistikleri

Programlar	n	$\bar{X}$	SS
PDR (A)	218	170.63	23.06
Sınıf öğretmenliği (B)	120	165.08	22.86
Fen bilgisi öğretmenliği (C)	58	171.07	22.52
Türkçe öğretmenliği (D)	62	163.72	22.89
Okulöncesi öğretmenliği (E)	85	171.39	23.63
İlköğretim matematik öğretmenliği (F)	119	164.69	22.56
Toplam	662	168.05	23.07

Üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanının öğrenim gördükleri programa bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.6.'da sunulmuştur.

Tablo 3.6.

Beliren Yetişkinlerin Öznel İyi Oluş Puanlarının Öğrenim Gördükleri Programa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
Gruplararası	6500.442	5	1300.088	2.47	.031	A>B=D=F
Gruplariçi	345307.6	656	526.384			E>D=F
Toplam	351808.1	661				

Tablo 3.6. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(5-656)}=2.47$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde öğrenim gördükleri programın anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Programlar arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğu Bonferroni testiyle belirlenememiştir. Gruplar arasındaki küçük puan farklarına karşı daha duyarlı olan post-hoc testlerden LSD uygulanmıştır. LSD testi sonuçlarına göre, PDR pgroramına devam eden beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puan ortalamaları ($\bar{X}=170.63$) ile sınıf öğretmenliği ($\bar{X}=165.08$), türkçe öğretmenliği ($\bar{X}=163.72$) ve ilköğretim matematik öğretmenliği ($\bar{X}=164.69$) programındaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Ayrıca okulöncesi öğretmenliği programındaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puan ortalamaları ($\bar{X}=171.39$) türkçe öğretmenliği ($\bar{X}=163.72$) ile ilköğretim matematik öğretmenliği ($\bar{X}=164.69$) programındakilerin öznel iyi oluş puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

3.1.4 Öznel İyi Oluşun Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının öğrenim gördükleri programa göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.7.'de sunulmuştur.

Tablo 3.7.

Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Sınıf düzeyleri	N	$\bar{X}$	SS
1.sınıf (A)	227	167.873	22.237
2.sınıf (B)	118	165.484	24.890
3.sınıf (C)	153	164.587	23.019
4.sınıf (D)	164	173.350	22.128
Toplam	662	168.045	23.070

Üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.8.'de sunulmuştur

Tablo 3.8.

Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
Gruplararası	7224.998	3	2408.333	4.599	.003	B=C<D
Gruplariçi	344583.1	658	523.682			
Toplam	351808.1	661				

Tablo 3.8. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları öğrenim görülen sınıfa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-658)}=4.60$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Sınıf düzeyleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni post-hoc testi sonuçlarına göre, 4. sınıf beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puan ortalamaları ($\bar{X}=173.45$) ile 3. sınıf ($\bar{X}=164.59$) ve 2. sınıf ($\bar{X}=165.48$) beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

3.1.5 Öznel İyi Oluşun Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının anne öğrenim durumuna göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.9.'da sunulmuştur. Anne öğrenim durumuna göre üniversite mezunu olan 6 kişi ile lisansüstü eğitim almış 1 kişi veri setinden çıkarılmış ve dört gruptan oluşan toplam 655 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.9.

Öznel İyi Oluş Puanının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Anne öğrenim durumu	N	$\bar{X}$	SS
Hiç okula gitmemiş (A)	272	167.809	20.558
İlkokul mezunu (B)	275	167.771	24.718
Ortaokul mezunu (C)	62	165.876	25.865
Lise mezunu (D)	46	173.225	22.637
Toplam	655	167.990	23.047

Üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının anne öğrenim durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.10.'da sunulmuştur.

Tablo 3.10.

Öznel İyi Oluş Puanının Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P
Gruplararası	1559.662	3	519.887	.979	.402
Gruplarıçi	145811.1	651	531.200		
Toplam	347370.7	654			

Tablo 3.10. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları annenin öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($F_{(3-651)}=.98$, $p>.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde annenin öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.1.6 Öznel İyi Oluşun Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının baba öğrenim durumuna göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.11.'de sunulmuştur. Baba öğrenim durumuna göre lisansüstü eğitim

almış olan 5 kişi veri setinden çıkarılmış ve beş gruptan oluşan toplam 657 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.11.

Öznel İyi Oluş Puanının Baba Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

Anne öğrenim durumu	N	$\bar{X}$	SS
Hiç okula gitmemiş (A)	49	166.568	23.394
İlkokul mezunu (B)	298	166.575	21.276
Ortaokul mezunu (C)	106	171.870	24.094
Lise mezunu (D)	114	167.418	25.028
Üniversite mezunu (E)	90	169.789	24.592
Toplam	657	168.015	23.062

Üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının baba öğrenim durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.12.'de sunulmuştur.

Tablo 3.12.

Öznel İyi Oluş Puanının Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P
Gruplararası	2619.780	4	654.945	1.233	.208
Gruplariçi	346300.3	652	531.135		
Toplam	348920.1	656			

Tablo 3.12. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları babanın öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($F_{(4-652)}=1.23$, $p>.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde babanın öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.1.7 Öznel İyi Oluşun Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının kardeş sayısına göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.13.'te sunulmuştur. Kardeş sayısına göre kardeş sayısı bir olan 1 kişi veri setinden çıkarılmış ve dört gruptan oluşan toplam 661 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.13.

Öznel İyi Oluş Puanının Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	SS
2 kardeş (A)	39	165.204	22.743
3 kardeş (B)	115	171.245	26.698
4 kardeş (C)	128	165.705	22.671
5 ve daha fazla kardeş (D)	379	168.296	21.858
Toplam	661	168.125	22.995

Üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının kardeş sayısına bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.14.'te sunulmuştur.

Tablo 3.14.

Öznel İyi Oluş Puanının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P
Gruplararası	2213.185	3	737.728	1.398	.242
Gruplariçi	346787.4	657	527.835		
Toplam	349000.6	660			

Tablo 3.14. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($F_{(3-657)}=1.40$, $p>.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde kardeş sayısının anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.1.8 Öznel İyi Oluşun Aile Gelirine Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının kardeş sayısına göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.15.'te sunulmuştur. Aile gelir durumuna göre aile geliri 3501-4500 TL aralığında olan 17 ve 4500 TL üstü olan 12 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır ve dört gruptan oluşan toplam 633 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.15.

Öznel İyi Oluş Puanının Aile Gelir Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Aile gelir düzeyi	N	$\bar{X}$	SS
800 TL'den az (A)	112	164.225	20.937
801-1500 TL (B)	267	168.081	23.570
1501-2500 TL (C)	169	171.727	22.342
2501-3500 TL (D)	85	163.041	24.049
Toplam	633	167.695	23.018

Üniversiteli genç yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının ailenin gelir durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.16.'da sunulmuştur.

Tablo 3.16.

Öznel İyi Oluş Puanının Aile Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
Gruplararası	5977.286	3	1992.429	3.811	.010	A=D<C
Gruplariçi	328874.9	629	522.854			
Toplam	334852.2	632				

Tablo 3.16. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(3-629)}=3.81$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde aile gelirinin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Aile gelir düzeyleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, aile geliri 1501-2500 TL aralığında olanların öznel iyi oluş puan ortalamaları ($\bar{X}=171.73$) ile aile geliri 800 TL'nin altında olan ($\bar{X}=164.22$) ve aile geliri 2501-3500 TL aralığında olan ($\bar{X}=163.04$) beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

3.1.9 Öznel İyi Oluşun Yaşamın Geçirildiği Yere Göre Tek Yönlü ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.17.'de sunulmuştur.

Tablo 3.17.

Öznel İyi Oluş Puanının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Betimsel İstatistikleri

Yerleşim merkezi	N	$\bar{X}$	SS
Köy (A)	152	166.331	23.512
Kasaba (B)	32	165.970	21.040
İlçe (C)	167	168.707	21.765
İl (D)	254	168.817	23.412
Metropol (E)	57	168.400	25.524
Toplam	662	168.045	23.070

Üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.18.'de sunulmuştur.

Tablo 3.18.

Öznel İyi Oluş Puanının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P
Gruplararası	815.868	4	203.967	.382	.822
Gruplariçi	350992.2	657	534.235		
Toplam	351808.1	661			

Tablo 3.18. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F_{(4-657)}=.38$, $p>.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezinin bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2 Benlik Kurgusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde sırasıyla benlik kurgusunun cinsiyet, aile türü, program, sınıf, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, aile geliri ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre t-testi ve ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

3.2.1 Benlik Kurgusunun Cinsiyete Göre t-Testi Bulguları

Araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının cinsiyete göre ortalamaları, standart sapmaları, n, t ve p değerleri ile ilgili istatistikler Tablo 3.19.'da sunulmuştur

Tablo 3.19.

Benlik Kurgusu Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), Serbestlik Derecesi (SD), t ve P Değerleri

Benlik Kurgusu	Cinsiyet (n)	$\bar{X}$	SS	SD	t	P
İlişkisel dikey Benlik	Kadın (430)	31.08	3.50	660	3.845	.000
	Erkek (232)	29.89	3.95			
İlişkisel yatay Benlik	Kadın (430)	25.96	4.99	660	-.769	.442
	Erkek (232)	26.25	4.45			
Toplulukçu yatay benlik	Kadın (430)	19.46	6.14	660	-3.826	.000
	Erkek (232)	21.31	5.63			
Toplulukçu dikey benlik	Kadın (430)	22.24	5.90	660	-1.926	.054
	Erkek (232)	23.14	5.57			
İnsancıl Benlik	Kadın (430)	22.77	5.51	660	-.262	.793
	Erkek (232)	22.89	5.93			
Kişisel Benlik	Kadın (430)	27.13	4.85	660	2.126	.034
	Erkek (232)	26.31	4.46			

Tablo 3.19. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=3.85$, $p<.01$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=-3.83$, $p<.01$) ve kişisel benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=2.13$, $p<.05$) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puan ortalamaları cinsiyete göre incelendiğinde, kız beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamasının ($\bar{X}=31.08$) erkeklerin puan ortalamasından ($\bar{X}=29.89$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplulukçu yatay benlik kurgusu puan ortalamasında da ise erkek beliren yetişkinlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=21.31$) kızların puan ortalamasından ($\bar{X}=19.46$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Kişisel benlik kurgusu puan ortalamasında da kız beliren yetişkinlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=27.13$) erkeklerin puan ortalamasından ($\bar{X}=26.31$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetine göre ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=-.77$, $p>.05$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=-1.93$, $p>.05$) ve insancıl benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=-.26$, $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.2 Benlik Kurgusunun Aile Türüne Göre t-Testi Bulguları

Araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanlarının cinsiyete göre ortalamaları, standart sapmaları, serbestlik dereceleri, n, t ve p değerleri ile ilgili istatistikler Tablo 3.20.'de sunulmuştur.

Tablo 3.20.

Benlik Kurgusu Puanlarının Aile Türüne Göre Ortalamaları ($\bar{X}$), Standart Sapmaları (SS), Serbestlik Derecesi (SD), t ve P Değerleri

Benlik Kurgusu	Aile türü (n)	$\bar{X}$	SS	SD	t	P
İlişkisel dikey Benlik	Geniş (170)	31.28	3.26	660	2.728	.007
	Çekirdek (492)	30.45	3.83			
İlişkisel yatay Benlik	Geniş (170)	26.54	4.74	660	1.497	.135
	Çekirdek (492)	25.90	4.82			
Toplulukçu yatay benlik	Geniş (170)	20.58	5.95	660	1.197	.232
	Çekirdek (492)	19.94	6.04			
Toplulukçu dikey benlik	Geniş (170)	22.80	5.47	660	.651	.515
	Çekirdek (492)	22.47	5.91			
İnsancıl Benlik	Geniş (170)	24.02	5.75	660	3.244	.001
	Çekirdek (492)	22.40	5.57			
Kişisel Benlik	Geniş (170)	27.47	4.64	660	2.006	.045
	Çekirdek (492)	26.63	4.75			

Tablo 3.20. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=2.73$, $p<.01$), insancıl benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=3.24$, $p<.01$) ve kişisel benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=2.01$, $p<.05$) aile türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri üzerinde aile türünün anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Beliren yetişkinlerin aile türüne göre ortalama puanları incelendiğinde, geniş aileden gelen beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamasının ($\bar{X}=31.28$) çekirdek aileden gelenleri puan ortalamasından ($\bar{X}=20.45$) daha yüksek olduğu görülmektedir. İnsancıl benlik kurgusu puan ortalamasında da ise geniş aileden gelen beliren yetişkinlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=24.02$) çekirdek aileden gelenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=22.40$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Kişisel benlik kurgusu puan ortalamasında da geniş aileden gelen beliren yetişkinlerin puan ortalamasının ($\bar{X}=27.47$) çekirdek aileden gelenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=26.63$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı aile türüne göre ($t_{(660)}=1.50$, $p>.05$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=1.20$, $p>.05$) ve toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($t_{(660)}=.65$, $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu ve toplulukçu dikey benlik kurgusu düzeyleri üzerinde aile türünün anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.3 Altı Benlik Kurgusunun Programlara İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının öğrenim gördükleri programa göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.21.'de sunulmuştur.

Tablo 3.21.

Benlik Kurgusunun Öğrenim Görülen Programa Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Programlar	N	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	PDR (A)	218	29.93	3.94
	Sınıf ögr. (B)	120	30.79	3.35
	Fen bilgisi ögr. (C)	58	31.33	3.95
	Türkçe ögr. (D)	62	31.34	3.56
	Okul öncesi ögr. (E)	85	31.30	3.74
	İlköğretim matematik ögr. (F)	119	30.76	3.34
	Toplam	662	30.67	3.70
İlişkisel yatay benlik	PDR (A)	218	25.23	4.29
	Sınıf ögr. (B)	120	26.73	4.81
	Fen bilgisi ögr. (C)	58	25.73	5.58
	Türkçe ögr. (D)	62	26.17	5.39
	Okul öncesi ögr. (E)	85	26.57	4.90
	İlköğretim matematik ögr. (F)	119	26.66	4.77
	Toplam	662	26.06	4.81
Toplulukçu yatay benlik	PDR (A)	218	19.02	5.98
	Sınıf ögr. (B)	120	21.14	5.97
	Fen bilgisi ögr. (C)	58	19.84	5.74
	Türkçe ögr. (D)	62	21.74	5.13
	Okul öncesi ögr. (E)	85	19.12	6.61
	İlköğretim matematik ögr. (F)	119	21.03	5.88
	Toplam	662	20.11	6.02
Toplulukçu dikey benlik	PDR (A)	218	22.37	5.35
	Sınıf ögr. (B)	120	23.35	5.82
	Fen bilgisi ögr. (C)	58	20.84	5.72
	Türkçe ögr. (D)	62	22.39	6.08
	Okul öncesi ögr. (E)	85	22.22	6.54
	İlköğretim matematik ögr. (F)	119	23.26	5.76
	Toplam	662	22.55	5.79

devam ediyor

Tablo 3.21'in devamı

İnsancıl Benlik	PDR (A)	218	22.16	5.25
	Sınıf öğr. (B)	120	23.43	6.15
	Fen bilgisi öğr. (C)	58	21.44	5.55
	Türkçe öğr. (D)	62	23.45	5.51
	Okul öncesi öğr. (E)	85	23.39	5.26
	İlköğretim matematik öğr. (F)	119	23.33	6.10
	Toplam	662	22.81	5.65
Bireyci Benlik	PDR (A)	218	27.17	4.43
	Sınıf öğr. (B)	120	26.75	4.73
	Fen bilgisi öğr. (C)	58	26.66	4.60
	Türkçe öğr. (D)	62	25.84	5.13
	Okul öncesi öğr. (E)	85	27.23	5.31
	İlköğretim matematik öğr. (F)	119	26.68	4.69
	Toplam	662	26.84	4.73

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının öğrenim gördükleri programa bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.22.'de sunulmuştur.

Tablo 3.22.

Benlik Kurgusu Puanlarının Öğrenim Görülen Programa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik Kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	209.373	5	41.875	3.101	.009	A<C=D=E
	Gruplariçi	8859.386	656	13.505			
	Toplam	9068.759	661				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	275.297	5	55.059	2.407	.035	A<B=E=F
	Gruplariçi	15004.679	656	22.873			
	Toplam	15279.976	661				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	735.996	5	147.199	4.153	.001	A<B=D
	Gruplariçi	23248.760	656	35.440			
	Toplam	23984.756	661				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	325.063	5	65.013	1.950	.084	
	Gruplariçi	21868.121	656	33.336			
	Toplam	22193.184	661				
İnsancıl Benlik	Gruplararası	334.014	5	66.803	2.106	.063	
	Gruplariçi	20803.588	656	31.713			
	Toplam	21137.602	661				
Bireyci Benlik	Gruplararası	105.120	5	21.024	.939	.455	
	Gruplariçi	14689.897	656	22.393			
	Toplam	14795.018	661				

Tablo 3.22. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanları öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(5-656)}=3.10$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim gördükleri programın anlamlı bir etkisinin

olduğunu göstermektedir. Programlar arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, PDR programındaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=29.44$) ile fen bilgisi öğretmenliği ($\bar{X}=31.25$), türkçe öğretmenliği ($\bar{X}=30.89$) ve okul öncesi öğretmenliği ($\bar{X}=31.00$) programındaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

İlişkisel yatay benlik kurgusu puanları öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(5-656)}=2.41$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim gördükleri programın anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Programlar arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre farkın hangi gruplar arasında olduğu belirlenememiş ve post-hoc testlerden LSD uygulanmıştır. LSD testi sonuçlarına göre, PDR programındaki beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=25.23$) ile sınıf öğretmenliği ($\bar{X}=26.73$), okul öncesi öğretmenliği ($\bar{X}=26.57$) ve ilköğretim matematik öğretmenliği ($\bar{X}=26.66$) programındaki beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puanları öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(5-656)}=4.30$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim gördükleri programın anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Programlar arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, PDR programındaki beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=19.02$) ile sınıf öğretmenliği ($\bar{X}=21.14$) ve türkçe öğretmenliği ($\bar{X}=21.74$) programındaki beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu ($F_{(5-656)}=1.95$, $p>.05$), insancıl benlik kurgusu ($F_{(5-656)}=2.11$, $p>.05$) ve bireyci benlik kurgusu ($F_{(5-656)}=.94$, $p>.05$) puanları öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik

kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu düzeyleri üzerinde öğrenim gördükleri programın anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

3.2.4 Altı Benlik Kurgusunun Sınıflara İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının öğrenim gördükleri sınıfa göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.23.'de sunulmuştur.

Tablo 3.23.

Benlik Kurgusunun Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Sınıf düzeyi	N	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	1. sınıf (A)	227	31.21	3.70
	2. sınıf (B)	118	30.21	3.89
	3. sınıf (C)	153	30.53	3.64
	4. sınıf (D)	164	30.37	3.57
	Toplam	662	30.67	3.70
İlişkisel yatay benlik	1. sınıf (A)	227	26.18	4.96
	2. sınıf (B)	118	25.53	5.01
	3. sınıf (C)	153	26.33	4.53
	4. sınıf (D)	164	26.03	4.71
	Toplam	662	26.06	4.81
Toplulukçu yatay benlik	1. sınıf (A)	227	19.59	6.02
	2. sınıf (B)	118	19.97	5.96
	3. sınıf (C)	153	20.15	5.66
	4. sınıf (D)	164	20.88	6.36
	Toplam	662	20.11	6.02
Toplulukçu dikey benlik	1. sınıf (A)	227	21.94	6.12
	2. sınıf (B)	118	22.06	5.27
	3. sınıf (C)	153	21.79	6.01
	4. sınıf (D)	164	24.47	5.08
	Toplam	662	22.55	5.79
İnsancıl Benlik	1. sınıf (A)	227	22.49	5.92
	2. sınıf (B)	118	22.51	5.07
	3. sınıf (C)	153	21.65	5.40
	4. sınıf (D)	164	24.57	5.55
	Toplam	662	22.81	5.65
Kişisel Benlik	1. sınıf (A)	227	26.45	4.93
	2. sınıf (B)	118	26.80	5.14
	3. sınıf (C)	153	27.00	4.43
	4. sınıf (D)	164	27.28	4.40
	Toplam	662	26.84	4.73

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.24.'da sunulmuştur.

Tablo 3.24.

Benlik Kurgusu Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik Kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	109.042	3	36.347	2.669	.047	A>B=D
	Gruplariçi	8959.717	658	13.617			
	Toplam	9068.759	661				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	46.810	3	15.603	.674	.568	
	Gruplariçi	15233.166	658	23.151			
	Toplam	15279.976	661				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	161.541	3	53.847	1.487	.217	
	Gruplariçi	23823.214	658	36.205			
	Toplam	23984.756	661				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	803.150	3	267.717	8.235	.000	A=B=C<D
	Gruplariçi	21390.034	658	32.508			
	Toplam	22193.184	661				
İnsancıl Benlik	Gruplararası	746.881	3	248.960	8.034	.000	A=B=C<D
	Gruplariçi	20390.721	658	30.989			
	Toplam	21137.602	661				
Kişisel Benlik	Gruplararası	71.088	3	23.696	1.059	.366	
	Gruplariçi	14723.929	658	22.377			
	Toplam	14795.018	661				

Tablo 3.24. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanları öğrenim görülen sınıfa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-658)}=2.67$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim gördükleri sınıfın anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Yapılan bonferroni testi sonucuna göre sınıf düzeyleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlenemediği için LSD testi uygulanmıştır. LSD testi sonuçlarına göre, 1. sınıf beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=31.21$) ile 2. sınıf ($\bar{X}=30.21$) ve 4. sınıfa ($\bar{X}=30.37$) devam eden beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puanları öğrenim görülen sınıfa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-658)}=8.24$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim gördükleri sınıfın anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Sınıflar arasında gözlenen puan

ortalamları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 4. sınıfa devam eden beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=24.47$) ile 1. sınıf ($\bar{X}=21.94$), 2. sınıf ($\bar{X}=22.06$) ve 3. sınıfa ($\bar{X}=21.79$) devam eden beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu puanları öğrenim görülen sınıfa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-658)}=8.03$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim gördükleri sınıfın anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Sınıf düzeyleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 4. sınıfa devam eden beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=24.57$) ile 1. sınıf ($\bar{X}=22.49$), 2. sınıf ($\bar{X}=22.51$) ve 3. sınıfa ($\bar{X}=21.65$) devam eden beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin öğrenim gördükleri sınıfa göre ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(3-658)}=.67$, $p>.05$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(3-658)}=1.49$, $p>.05$) ve kişisel benlik kurgusu puanı ($F_{(3-658)}=1.06$, $p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeylerinde öğrenim görülen sınıfın anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.5 Altılı Benlik Kurgusunun Anne Öğrenim Durumuna İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının anne öğrenim durumuna göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.25.'de sunulmuştur. Anne öğrenim durumuna göre üniversite mezunu olan 6 kişi ile lisansüstü eğitimi almış 1 kişi veri setinden çıkarılmış ve dört gruptan oluşan toplam 655 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.25.

Benlik Kurgusunun Anne Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Anne öğrenim durumu	n	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	Hiç okula gitmemiş (A)	272	30.29	3.79
	İlkokul mezunu (B)	275	31.06	3.43
	Ortaokul mezunu (C)	62	31.21	3.40
	Lise mezunu (D)	46	29.76	4.75
	Toplam	655	30.67	3.71
İlişkisel yatay benlik	Okula gitmemiş (A)	272	26.18	4.78
	İlkokul mezunu (B)	275	25.81	5.11
	Ortaokul mezunu (C)	62	26.28	4.10
	Lise mezunu (D)	46	26.26	4.21
	Toplam	655	26.04	4.82
Toplulukçu yatay benlik	Okula gitmemiş (A)	272	20.84	6.06
	İlkokul mezunu (B)	275	19.64	6.04
	Ortaokul mezunu (C)	62	20.82	5.33
	Lise mezunu (D)	46	17.83	6.02
	Toplam	655	20.12	6.03
Toplulukçu dikey benlik	Okula gitmemiş (A)	272	22.82	5.69
	İlkokul mezunu (B)	275	22.35	6.18
	Ortaokul mezunu (C)	62	23.39	4.69
	Lise mezunu (D)	46	21.23	5.58
	Toplam	655	22.57	5.82
İnsancıl Benlik	Okula gitmemiş (A)	272	22.96	5.27
	İlkokul mezunu (B)	275	22.83	6.10
	Ortaokul mezunu (C)	62	23.08	5.04
	Lise mezunu (D)	46	21.56	6.05
	Toplam	655	22.82	5.66
Kişisel Benlik	Okula gitmemiş (A)	272	26.70	4.43
	İlkokul mezunu (B)	275	27.10	5.01
	Ortaokul mezunu (C)	62	26.40	4.52
	Lise mezunu (D)	46	26.63	5.23
	Toplam	655	26.83	4.74

Üniversiteli beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının anne öğrenim durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.26.'de sunulmuştur.

Tablo 3.26.

Benlik Kurgusu Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik Kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	136.792	3	45.597	3.352	.019	A<B
	Gruplariçi	8854.470	651	13.601			B=C>D
	Toplam	8991.262	654				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	26.250	3	8.750	.376	.770	
	Gruplariçi	15147.148	651	23.268			
	Toplam	15173.397	654				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	478.987	3	159.262	4.458	.004	A>D
	Gruplariçi	23317.381	651	35.818			
	Toplam	23796.369	654				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	155.346	3	51.782	1.535	.204	
	Gruplariçi	21961.281	651	33.735			
	Toplam	22116.628	654				
İnsancıl Benlik	Gruplararası	82.377	3	27.459	.855	.464	
	Gruplariçi	20898.455	651	32.102			
	Toplam	20980.832	654				
Kişisel Benlik	Gruplararası	37.613	3	12.538	.556	.644	
	Gruplariçi	14677.368	651	22.546			
	Toplam	14714.981	654				

Tablo 3.26. incelendiğinde; beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu ($F_{(3-651)}=3.35$, $p<.05$), toplulukçu yatay benlik kurgusu ($F_{(3-651)}=4.46$, $p<.01$) puanları anne öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bu bulgu, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik ve toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeylerinde anne öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. İlişkisel dikey benlik kurgusunda gözlenen anne öğrenim düzeyi grupları arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre farkın kaynağı belirlenememiş ve yerine LSD uygulanmıştır. LSD testi sonuçlarına göre, annesi hiç okula gitmemiş beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=30.29$) ile annesi ilkököl mezunu olan ($\bar{X}=31.06$) beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Ayrıca, annesi lise mezunu olan beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=29.76$) ile annesi ilkököl ($\bar{X}=31.06$) ve ortaokul ($\bar{X}=31.21$) mezunu olan beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Toplulukçu yatay benlik kurgusu için yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, annesi hiç okula gitmemiş beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=20.84$) ile

annesini lise mezunu olan ($\bar{X}=17.83$) beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin anne öğrenim durumuna göre ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(3-651)}=.38, p>.05$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($F_{(3-651)}=1.54, p>.05$), insancıl benlik kurgusu puanı ($F_{(3-651)}=1.05, p>.05$) ve kişisel benlik kurgusu puanı ($F_{(3-651)}=.56, p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeylerinde anne öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.6 Altı Benlik Kurgusunun Baba Öğrenim Durumuna İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki üniversiteli beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının baba öğrenim durumuna göre ortalamaları, standart sapmaları, N değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.27.'de sunulmuştur. Katılımcılardan baba öğrenim durumuna göre lisansüstü eğitimi almış 5 kişi veri setinden çıkarılmış ve beş gruptan oluşan toplam 657 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.27.

Benlik Kurgusunun Baba Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Baba öğrenim durumu	n	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	Okula gitmemiş (A)	49	29.34	4.02
	İlkokul mezunu (B)	298	30.69	3.60
	Ortaokul mezunu (C)	106	31.21	3.47
	Lise mezunu (D)	114	30.83	3.77
	Üniversite mezunu (E)	90	30.61	3.90
	Toplam	657	30.68	3.70
İlişkisel yatay benlik	Okula gitmemiş (A)	49	25.40	4.60
	İlkokul mezunu (B)	298	25.91	5.08
	Ortaokul mezunu (C)	106	26.43	4.56
	Lise mezunu (D)	114	26.77	4.45
	Üniversite mezunu (E)	90	25.60	4.65
	Toplam	657	26.06	4.80
Toplulukçu yatay benlik	Okula gitmemiş (A)	49	19.61	5.54
	İlkokul mezunu (B)	298	20.03	6.26
	Ortaokul mezunu (C)	106	20.76	5.81
	Lise mezunu (D)	114	20.24	6.22
	Üniversite mezunu (E)	90	19.69	5.53
	Toplam	657	20.11	6.03

devam ediyor

Tablo 3.27'nin devamı

Toplulukçu dikey benlik	Okula gitmemiş (A)	49	22.90	5.45
	İlkokul mezunu (B)	298	22.18	5.89
	Ortaokul mezunu (C)	106	23.34	5.50
	Lise mezunu (D)	114	23.09	6.19
	Üniversite mezunu (E)	90	22.08	5.37
	Toplam	657	22.57	5.79
İnsancıl benlik	Okula gitmemiş (A)	49	23.01	5.36
	İlkokul mezunu (B)	298	22.91	5.71
	Ortaokul mezunu (C)	106	23.73	5.21
	Lise mezunu (D)	114	22.59	5.82
	Üniversite mezunu (E)	90	21.59	5.83
	Toplam	657	22.82	5.66
Kişisel benlik	Okula gitmemiş (A)	49	25.95	4.49
	İlkokul mezunu (B)	298	26.69	4.44
	Ortaokul mezunu (C)	106	28.36	4.86
	Lise mezunu (D)	114	26.54	4.79
	Üniversite mezunu (E)	90	26.62	5.23
	Toplam	657	26.87	4.72

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının baba öğrenim durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.28.'de sunulmuştur.

Tablo 3.28.

Benlik Kurgusu Puanlarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	120.116	4	30.029	2.213	.066	
	Gruplariçi	8847.204	652	13.569			
	Toplam	8967.320	656				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	118.998	4	29.750	1.291	.272	
	Gruplariçi	15020.959	652	23.038			
	Toplam	15139.957	656				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	75.864	4	18.966	.521	.721	
	Gruplariçi	23746.835	652	36.422			
	Toplam	23822.698	656				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	165.388	4	41.347	1.236	.294	
	Gruplariçi	21817.616	652	33.463			
	Toplam	21983.004	656				
İnsancıl benlik	Gruplararası	234.068	4	58.517	1.836	.120	
	Gruplariçi	20777.660	652	31.868			
	Toplam	21011.729	656				
Kişisel benlik	Gruplararası	304.040	4	76.010	3.457	.008	A=B=D<C
	Gruplariçi	14336.748	652	21.989			
	Toplam	14640.788	656				

Tablo 3.28. incelendiğinde; beliren yetişkinlerin kişisel benlik kurgusu puanları baba öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(4-652)}=3.46$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin kişisel benlik kurgusu düzeylerinde baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Baba öğrenim düzeyi grupları arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, babası ortaokul mezunu olan beliren yetişkinlerin kişisel benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=28.36$) ile babası hiç okula gitmemiş ($\bar{X}=25.95$), babası ilkokul mezunu ($\bar{X}=26.69$) ve babası lise mezunu ($\bar{X}=26.54$) olan beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin baba öğrenim durumuna göre ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($F_{(4-652)}=2.21$, $p>.05$), ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(4-652)}=1.29$, $p>.05$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(4-652)}=.52$, $p>.05$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($F_{(4-652)}=1.24$, $p>.05$) ve insancıl benlik kurgusu puanı ($F_{(4-652)}=1.84$, $p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu düzeylerinde baba öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.7 Altılı Benlik Kurgusunun Kardeş Sayısına İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının kardeş sayısına göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.29.'da sunulmuştur. Katılımcılardan kardeş sayısına göre evin tek çocuğu olan 1 kişi veri setinden çıkarılmış ve dört gruptan oluşan toplam 661 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.29.

Benlik Kurgusunun Kardeş Sayısına Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Kardeş sayısı	n	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	2 kardeş (A)	39	31.00	3.55
	3 kardeş (B)	115	30.66	4.15
	4 kardeş (C)	128	30.76	3.77
	5 ve daha fazla kardeş (D)	379	30.59	3.56
	Toplam	661	30.66	3.70
İlişkisel yatay benlik	2 kardeş (A)	39	25.32	4.75
	3 kardeş (B)	115	26.10	4.92
	4 kardeş (C)	128	25.90	4.75
	5 ve daha fazla kardeş (D)	379	26.18	4.82
	Toplam	661	26.06	4.81
Toplulukçu yatay benlik	2 kardeş (A)	39	17.38	6.60
	3 kardeş (B)	115	20.15	5.81
	4 kardeş (C)	128	20.38	6.00
	5 ve daha fazla kardeş (D)	379	20.29	6.00
	Toplam	661	20.11	6.03
Toplulukçu dikey benlik	2 kardeş (A)	39	20.90	6.52
	3 kardeş (B)	115	22.48	5.48
	4 kardeş (C)	128	23.08	6.29
	5 ve daha fazla kardeş (D)	379	22.58	5.63
	Toplam	661	22.56	5.80
İnsancıl benlik	2 kardeş (A)	39	20.31	5.57
	3 kardeş (B)	115	22.72	5.26
	4 kardeş (C)	128	22.42	5.66
	5 ve daha fazla kardeş (D)	379	23.26	5.71
	Toplam	661	22.83	5.56
Kişisel benlik	2 kardeş (A)	39	25.49	4.56
	3 kardeş (B)	115	27.42	5.08
	4 kardeş (C)	128	26.68	4.56
	5 ve daha fazla kardeş (D)	379	26.87	4.69
	Toplam	661	26.85	4.73

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.30.'da sunulmuştur.

Tablo 3.30.

Benlik Kurgusu Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	7.602	3	2.534	.181	.907	
	Gruplariçi	9042.346	657	13.763			
	Toplam	9049.948	660				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	30.129	3	10.043	.433	.730	
	Gruplariçi	15248.719	657	23.210			
	Toplam	15278.847	660				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	310.888	3	103.629	2.876	.035	A<C=D
	Gruplariçi	23669.423	657	36.027			
	Toplam	23980.311	660				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	143.201	3	47.734	1.424	.235	
	Gruplariçi	22029.205	657	33.530			
	Toplam	22172.406	660				
İnsancıl benlik	Gruplararası	338.860	3	112.953	3.579	.014	D>A
	Gruplariçi	20737.579	657	31.564			
	Toplam	21076.439	660				
Kişisel benlik	Gruplararası	113.224	3	37.741	1.689	.168	
	Gruplariçi	14681.079	657	22.346			
	Toplam	14794.304	660				

Tablo 3.30. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puanları kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-657)}=2.88$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeylerinde kardeş sayısının anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Farklı sayıda kardeşe sahip olan gruplar arasında gözlenen toplulukçu yatay benlik kurgusu puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 2 kardeşi olan beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=17.38$) ile 4 kardeşe ($\bar{X}=20.38$) ve 5 yada daha fazla kardeşe ($\bar{X}=20.29$) sahip olan beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu puanları da kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-657)}=3.58$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu düzeylerinde kardeş sayısının anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Farklı sayıda kardeşe sahip olan gruplar arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 2 kardeşi olan beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=20.31$) ile 5 yada daha fazla kardeşi ($\bar{X}=23.26$) olan beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin kardeş sayısına göre ilişkisel dikey benlik kurgusu puanı ($F_{(3-657)}=.18$, $p>.05$), ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(3-657)}=.43$, $p>.05$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($F_{(3-657)}=1.42$, $p>.05$) ve kişisel benlik kurgusu puanı ($F_{(3-657)}=1.69$, $p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, ilişkisel yatay benlik kurgusu, ilişkisel dikey benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu düzeylerinde kardeş sayısının anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.8 Altılı Benlik Kurgusunun Aile Gelir Durumuna İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının aile gelir durumuna göre ortalamaları, standart sapmaları, N değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.31.'de sunulmuştur. Katılımcılardan aile geliri 3501-4500 TL arası olan 17 kişi ile 4500 TL üstü gelire sahip 12 kişi veri setinden çıkarılmış ve dört gruptan oluşan toplam 633 kişi üzerinde ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3.31.

Benlik Kurgusu Puanlarının Aile Gelirine Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Aile geliri	n	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	801 TL altı (A)	112	31.03	3.36
	801-1500 TL (B)	267	30.96	3.63
	1501-2500 TL (C)	169	30.64	3.88
	2501-3500 TL (D)	85	29.51	3.44
	Toplam	633	30.69	3.65
İlişkisel yatay benlik	801 TL altı (A)	112	25.52	4.86
	801-1500 TL (B)	267	26.29	4.83
	1501-2500 TL (C)	169	26.31	4.87
	2501-3500 TL (D)	85	25.66	4.21
	Toplam	633	26.07	4.77
Toplulukçu yatay benlik	801 TL altı (A)	112	19.04	6.24
	801-1500 TL (B)	267	20.88	5.72
	1501-2500 TL (C)	169	20.47	6.22
	2501-3500 TL (D)	85	18.69	5.50
	Toplam	633	20.15	5.97
Toplulukçu dikey benlik	801 TL altı (A)	112	21.69	5.76
	801-1500 TL (B)	267	22.90	5.83
	1501-2500 TL (C)	169	22.96	5.83
	2501-3500 TL (D)	85	22.01	5.48
	Toplam	633	22.59	5.78
İnsancıl benlik	801 TL altı (A)	112	22.09	5.39
	801-1500 TL (B)	267	23.39	5.83
	1501-2500 TL (C)	169	22.74	5.76
	2501-3500 TL (D)	85	22.13	4.87
	Toplam	633	22.82	5.63
Kişisel benlik	801 TL altı (A)	112	25.68	4.74
	801-1500 TL (B)	267	27.31	4.83
	1501-2500 TL (C)	169	27.47	4.41
	2501-3500 TL (D)	85	26.15	4.66
	Toplam	633	26.91	4.73

Üniversiteli beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının aile gelirine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.32.'de sunulmuştur.

Tablo 3.32.

Benlik Kurgusu Puanlarının Aile Gelirine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	152.380	3	50.793	3.857	.009	A=B>D
	Gruplariçi	8284.089	629	13.170			
	Toplam	8436.469	632				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	71.439	3	23.813	1.047	.371	
	Gruplariçi	14307.532	629	22.746			
	Toplam	14378.971	632				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	477.201	3	159.067	4.535	.004	B>A=D
	Gruplariçi	22063.651	629	35.077			
	Toplam	22540.852	632				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	169.410	3	56.470	1.695	.167	
	Gruplariçi	20953.942	629	33.313			
	Toplam	21123.352	632				
İnsancıl benlik	Gruplararası	188.840	3	62.947	1.997	.113	
	Gruplariçi	19824.915	629	31.518			
	Toplam	20013.755	632				
Kişisel benlik	Gruplararası	314.947	3	104.982	5.523	.003	B=C>A
	Gruplariçi	13799.056	629	21.938			
	Toplam	14114.003	632				

Tablo 3.32. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanları aile gelirine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-629)}=3.86$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu üzerinde aile gelir düzeyinin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Aile gelirine göre oluşturulan gruplar arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 801 TL altı ($\bar{X}=31.03$) ve 801-1500 TL aralığında ($\bar{X}=30.96$) aile gelirine sahip beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ile 2501-3500 TL aralığında aile gelirine sahip ($\bar{X}=29.51$) beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puanları aile gelirine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-629)}=4.54$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeylerinde aile gelir durumunun anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Aile gelirine göre oluşturulan grupları arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar

arasında olduğunu belirlemek için yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 801-1500TL arasında aile gelirine sahip beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}$ =20.88) ile 801 TL altı ($\bar{X}$ =19.04) ve 2501-3500 TL aralığında aile gelirine sahip ($\bar{X}$ =18.69) beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlerin kişisel benlik kurgusu puanları aile gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(3-629)}=4.79$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin bireyci benlik kurgusu düzeylerinde aile gelir durumunun anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Aile gelirine göre oluşturulan grupları arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, 801TL altı aile gelirine sahip beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}$ =25.68) ile 801-1500 TL aralığında ($\bar{X}$ =27.31) ve 1501-2500 TL aile gelirine sahip ($\bar{X}$ =27.47) beliren yetişkinlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin aile gelir durumuna göre ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(3-629)}=1.05$, $p>.05$), toplulukçu dikey benlik kurgusu puanı ($F_{(3-629)}=1.70$, $p>.05$) ve insancıl benlik kurgusu puanı ($F_{(3-629)}=2.00$, $p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu düzeylerinde aile gelirinin anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.9 Altılı Benlik Kurgusu Yaşanan Yere İlişkin ANOVA Bulguları

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının yaşanan yere göre ortalamaları, standart sapmaları, n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.33.'de sunulmuştur.

Tablo 3.33.

Benlik Kurgusu Puanlarının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Betimsel İstatistikleri

Benlik kurgusu	Yerleşim yeri	n	$\bar{X}$	SS
İlişkisel dikey benlik	Köy (A)	152	30.57	3.78
	Kasaba (B)	32	29.91	3.29
	İlçe (C)	167	31.45	3.29
	İl (D)	254	30.53	3.85
	Metropol (E)	57	29.65	3.85
	Toplam	662	30.70	3.70
İlişkisel yatay benlik	Köy (A)	152	25.35	5.39
	Kasaba (B)	32	25.30	5.02
	İlçe (C)	167	26.60	4.68
	İl (D)	254	26.16	4.67
	Metropol (E)	57	26.37	3.85
	Toplam	662	26.06	4.81
Toplulukçu yatay benlik	Köy (A)	152	20.07	6.49
	Kasaba (B)	32	19.67	5.60
	İlçe (C)	167	20.08	6.00
	İl (D)	254	20.17	6.00
	Metropol (E)	57	20.25	5.28
	Toplam	662	20.11	6.02
Toplulukçu dikey benlik	Köy (A)	152	21.05	6.21
	Kasaba (B)	32	22.63	5.83
	İlçe (C)	167	23.17	5.82
	İl (D)	254	23.01	5.44
	Metropol (E)	57	22.70	5.59
	Toplam	662	22.55	5.79
İnsancıl benlik	Köy (A)	152	21.50	6.28
	Kasaba (B)	32	22.75	5.17
	İlçe (C)	167	23.21	5.66
	İl (D)	254	23.39	5.31
	Metropol (E)	57	22.60	5.21
	Toplam	662	22.81	5.65
Kişisel benlik	Köy (A)	152	26.29	4.86
	Kasaba (B)	32	27.97	4.59
	İlçe (C)	167	26.86	4.83
	İl (D)	254	26.92	4.75
	Metropol (E)	57	27.32	3.98
	Toplam	662	26.84	4.73

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu puanlarının yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine bağlı olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için elde edilen verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 3.34.'te sunulmuştur.

Tablo 3.34.

Benlik Kurgusu Puanlarının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yere Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Benlik kurgusu	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	P	Farkın kaynağı
İlişkisel dikey benlik	Gruplararası	185.736	4	46.434	3.434	.009	C>E
	Gruplariçi	8883.024	657	13.521			
	Toplam	9068.759	661				
İlişkisel yatay benlik	Gruplararası	152.195	4	38.049	1.652	.159	
	Gruplariçi	15127.781	657	23.026			
	Toplam	15279.976	661				
Toplulukçu yatay benlik	Gruplararası	8.819	4	2.205	.060	.993	
	Gruplariçi	23975.936	657	36.493			
	Toplam	23984.756	661				
Toplulukçu dikey benlik	Gruplararası	461.948	4	115.487	3.492	.008	C=D>A
	Gruplariçi	21731.236	657	33.076			
	Toplam	22193.184	661				
İnsancıl benlik	Gruplararası	375.143	4	93.786	2.968	.019	D>A
	Gruplariçi	20762.459	657	31.602			
	Toplam	21137.602	661				
Kişisel benlik	Gruplararası	101.939	4	25.485	1.140	.337	
	Gruplariçi	14693.079	657	22.364			
	Toplam	14795.018	661				

Tablo 3.34. incelendiğinde; araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanları yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(4-657)}=3.43$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeylerinde yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezinin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Yaşanan yerleşim merkezleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, yaşamının çoğunu ilçede yaşamış beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=31.45$) ile metropolde yaşamış olanların ($\bar{X}=29.65$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puanları yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(4-657)}=3.49$, $p<.01$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu düzeylerinde yaşamın çoğunun geçirildiği yerin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Yaşanan yerleşim merkezleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, ilçede ($\bar{X}=23.17$) ve ilde ($\bar{X}=23.01$) yaşamını geçirmiş olan beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu puan

ortalamları ile köyde yaşamış olanların ($\bar{X}=21.05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu puanları yaşanan yere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($F_{(4-657)}=2.97$, $p<.05$). Bu bulgu, beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu düzeylerinde yaşanan yerin anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Yaşanan yerleşim merkezleri arasında gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bonferroni testi sonuçlarına göre, köyde yaşamış olanların insancıl benlik kurgusu puan ortalamaları ($\bar{X}=21.50$) ile ilde yaşamış olanların ($\bar{X}=23.39$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre ilişkisel yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(4-657)}=1.65$, $p>.05$), toplulukçu yatay benlik kurgusu puanı ($F_{(4-657)}=.06$, $p>.05$) ve kişisel benlik kurgusu puanı ($F_{(4-657)}=1.14$, $p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bu bulgular, beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeylerinde yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezinin anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

BÖLÜM IV

4. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde öncelikli olarak beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin benlik saygısı, benlik kurgusu, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek değişkenleri tarafından yordanmasına ilişkin elde edilen bulguların tartışılmasına yer verilmiştir. Bunu sırasıyla beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyinin ve altı benlik kurgusunun demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasından elde edilen bulguların tartışılması takip etmiştir. Bu çalışmada beliren yetişkinlerin demografik özellikleri olarak cinsiyet, aile türü (çekirdek aile-geniş aile), program, sınıf, anne-baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenleri yer almaktadır.

4.1 Öznel İyi Oluşun Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Aşağıda üniversiteli beliren yetişkinlerin benlik saygısı, ilişkisel dikey benlik, ilişkisel yatay benlik, toplulukçu dikey benlik, toplulukçu yatay benlik, insancıl benlik, kişisel benlik kurgusu, aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek değişkenlerinin öznel iyi oluşu yordama düzeylerine ilişkin elde edilen bulguların tartışılmasına yer verilmiştir.

Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyi yükseldikçe benlik saygısı, aileden ve algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, kişisel benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, ilişkisel dikey benlik kurgusu ve toplulukçu yatay benlik kurgusu puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Öznel iyi oluş ve yordayıcı olarak regresyon eşitliğinde yer alan değişkenler arasında anlamlı pozitif ilişkiler gözlenmektedir. Bu pozitif anlamlı ilişki değişkenlerin birbirleriyle pozitif ilişkili yapılar olduğunu göstermektedir.

Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluşunu yordayan değişkenleri saptamak amacıyla yapılan aşamalı çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonucunda beş bloklu bir yapı ortaya çıkmıştır. Son blokta ortaya çıkan bulgular incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerden benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek,

toplulukçu dikey benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu değişkenleri öznel iyi oluşa ait varyansın %45'ini açıklamaktadır. Değişkenlerden benlik saygısı öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısı olup bunu sırasıyla aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, kişisel benlik kurgusu ve toplulukçu dikey benlik kurgusu izlemektedir. Bağımsız değişkenlerden ilişkisel dikey benlik, ilişkisel yatay benlik, toplulukçu yatay benlik ve insancıl benlik kurgusu ise öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olarak bulunmamıştır.

Öznel iyi oluş üzerinde kişisel özelliklerinin etkisini inceleyen araştırmalar genellikle batı kültüründe yapılmıştır ve bu araştırmalarda yer alan birçok kişisel özellik bireyci kültüre has özelliklerdir. Bunlardan biri de “benlik saygısı” kavramıdır. Bu kavram batı temelli bir kavramdır ve doğu kültüründe eşdeğeri yoktur ve özellikle benlik saygısı öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısıdır (Lu, 2001; 2006). Hem bireyci ve hem de toplulukçu kültürlerde kişisel değişkenlerden benlik saygısı mutluluğun en güçlü ve tutarlı yordayıcılarından biridir (Diener ve ark., 1999; Diener ve Diener, 2009). Diener ve Diener’e (1995) göre benlik saygısı ile öznel iyi oluşun arasındaki ilişkinin bireyci ülkelerde toplulukçu ülkelere göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Diener’e (2000) göre gelişmiş ülkelerde benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasındaki korelasyon 0.65 civarında iken az gelişmiş ülkelere 0.15 civarındadır. Türkiye’de yapılan araştırmalarda da benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasında pozitif anlamlı ilişkiler görülmüştür (Saygın ve Arslan, 2009; Şimşek, 2005). Yukarıdaki çalışmalarda da görüldüğü gibi öznel iyi oluş üzerindeki en güçlü kişisel yordayıcılardan biri de benlik saygısıdır. Bu çalışmada öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısı olarak benlik saygısının bulunması yukarıdaki çalışmalarla da tutarlılık göstermektedir. Özetle, benlik saygısı ile öznel iyi oluş arasında özellikle bireyci toplumlarda toplulukçu toplumlara göre daha güçlü bir ilişki gözlenmektedir. Sonuç olarak, benlik saygısı Türk kültüründe de öznel iyi oluşun en güçlü kişisel yordayıcılarından biri olduğu görülmektedir.

Öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısı olan benlik saygısı bireyci kültürlerde gelişimi teşvik edilen ve bu toplumdaki bireylerde daha yüksek olması beklenen bir yapıdır. Bireyci kültürde yüksek benlik saygısı özgüvenin, kendine yönelik olumlu tutumlara sahip olmanın, kişisel gelişimin önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilirken, toplulukçu kültürde ise yüksek benlik saygısına sahip olma bencilliğin bir göstergesi olarak görülebilmektedir. Bireyci toplumlar yüksek benlik saygısını teşvik ederken toplulukçu kültürler bireyin kendini merkez alan bir benlik saygısı gelişimini teşvik etmemektedir. Öznel iyi oluşa ilişkin yapılan kültürler arası araştırmalar

genellikle yüksek benlik saygısı ve bireyci benlik kurgusu yüksek öznel iyi oluşla ilişkili olduğu görülmüştür. Bireyci toplumlarda daha yaygın gözlenen ve bireyci toplumlara özgü bir yapı olarak görülen benlik saygısının öznel iyi oluşun en güçlü kişisel yordayıcılarından biri olması aslında öznel iyi oluş kavramının bireyci kültürel değerleri içeren yapılarla yakın ilişkisini ortaya koyan göstergelerden biridir.

Ayrıca kişisel benlik kurgusu da öznel iyi oluşun diğer yordayıcılarından biridir. Araştırma bulguları da öznel iyi oluşla bireyci benlik arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çekmektedir. Öznel iyi oluşun bireyci ve toplulukçu kültürler arasında karşılaştırılması, öznel iyi oluşun bireyci topluluklarda toplulukçu toplumlardan daha yüksek olduğunu göstermektedir (Christopher, 1999; Lent, 2004). Toplulukçu toplumlarla karşılaştırıldığında bireyci toplumlarda yaşam doyumu, duygusal mutluluk ve iyilik halinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Inglehart ve Baker, 2000; Suh ve ark, 1998). Toplulukçu kültürlerle karşılaştırıldığında batılı bireyci toplumlarda içsel iyi oluşa, kişisel düşüncelere ve duygulara büyük bir değer verilmektedir. Toplulukçu kültürlerde ise grubun iyiliğine ve kişiler arası ilişkilere değer verilmektedir (Brewer ve Chen, 2007). Toplulukçu kültürde bireyler kişisel iyi oluşlarının yerine kendi sosyal gruplarının yararlarını göz önünde bulundururlar. Bu nedenle bireyci kültürlerde kişinin kendi öznel iyi oluşunu düşünmesi bir erdem olarak algılanırken toplulukçu kültürlerde bireyin kendi öznel iyi oluşunu artırmakla ilgilenmesi bencilliğin bir göstergesi olarak algılanmaktadır (Suh, 2002). Ekonomik değişkenler kontrol edildiğinde Asyalılar, Avrupa ve Amerikalılardan sürekli olarak daha düşük düzeyde öznel iyi oluş ifade etmişlerdir (Kang ve ark., 2003). Toplulukçu kültürlerde kişi toplumsal görevlerine uygun davranma odaklı sosyalleşir. Bu toplulukçu kültürdeki bir bireyin kendisini nasıl hissedeceği, içinde yaşadığı sosyal çevredeki sosyal kurallara ne derecede uygun bir şekilde davranıp davranmamasına bağlıdır. Toplulukçu kültürde yaşam doyumu dışsal kaynaklıdır ve kişi için yaşam doyumunun kendisi daha az önemlidir. Bu sebeble toplulukçulukla öznel iyi oluşu yordayan değişkenler arasında daha düşük düzeyde ilişki gözlenmektedir (Diener ve Diener, 1995; Diener ve Lucas, 2000). Yüksek düzeyde bireycilikle öznel iyi oluş arasında yüksek korelasyon bulunurken, yüksek düzeyde toplulukçulukla öznel iyi oluş arasında ise düşük korelasyon bulunmuştur (Inglehart, 2003). Yüksek düzeyde toplulukçuluğa ve düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip ülkeler arasında Türkiye’de yer almaktadır (Inglehart, 2003). Öznel iyi oluşun bağımsız benliğin yaygın olduğu bireyci kültürlerde daha yüksek gözlenmesinin nedeni, bireyci kültürlerin özerkliğe ve içsel duyguların yaşanmasına verdikleri önemden

kaynaklanmaktadır (Diener ve Diener, 2009). Yukarıdaki araştırmalarda da görüldüğü gibi öznel iyi oluş genelde bireyci kültürle ilişkili yapılarla daha yüksek düzeyde ilişkili bulunmaktadır. Bu bulgular aslında öznel iyi oluşun bireyci toplumların mı yoksa bütün insanların mutluluğunu açıklamak amacıyla mı kavramsallaştırıldığı sorunsalına dikkatleri çekmektedir.

Kişisel benlik kurgusunun bireyci kültürlerde daha yoğun ve yaygın olarak ortaya çıkması beklenen sonuçtur. Bireyci toplumlar, kişisel benlik kurgusunun gelişmesini sağlayacak bir bağlam oluşturmakta ve bu benlik kurgusunun diğer benlik kurgusuyla kıyaslandığında daha yüksek ve yoğun düzeyde olması beklenmektedir. Diğer tarafta ise toplulukçu kültürlerde daha yaygın ve yoğun görülmesi beklenen dikey-yatay ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusudur. Bu benlik kurgusundan sadece toplulukçu dikey benlik kurgusu öznel iyi oluşun yordayıcısıdır ve o da regresyon eşitliğindeki en zayıf yordayıcıdır. Toplulukçu kültürde daha yoğun gözlenmesi beklenen diğer üç benlik kurgusu, dikey ilişkisel benlik, yatay ilişkisel benlik ve toplulukçu yatay benlik, öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları değildir. Eğer mutluluk kavramı ve mutluluğa nasıl ulaşılacağı kültürden etkileniyor ise toplulukçu bir kültür olan Türk toplumunda dikey-yatay ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusunun insanların mutluluğunu açıklamada anlamlı ve güçlü yordayıcılar olmaları beklenirdi. Ama bu araştırmanın bulguları öznel iyi oluş kavramının, bireyci kültürel yapıları içeren boyutuna dikkati çekmektedir. Toplulukçu kültürde bile öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcıları olarak bireyci toplumda daha fazla değer gören ve gelişimi teşvik edilen benlik saygısı ve kişisel benlik kurgusu değişkenleri ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar öznel iyi oluş kavramının bireyci kültürel yapıları içerdiği ve toplulukçu kültürdeki bireylerin mutluluğunu açıklamada yetersiz kaldığı sonucuna götürmektedir.

Öznel iyi oluşun kültürel farklılıklara bağlı olarak farklılaştığı görülmektedir.. Öznel iyi oluş kavramı bütün kültürlerde vardır. Fakat öznel iyi oluşun belirleyicileri farklı kültürlerin etkisiyle kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Öznel iyi oluş için bir kültürde önemli olan faktörler, diğer bir kültürde daha az önemli veya önemsiz olabilmektedir (Suhail ve Chaudhry, 2004). Japonlar, Hindistanlılar ve diğer Asyalılar Batılı bireylerle karşılaştırıldığında sürekli olarak daha düşük olumlu duygulara ve daha yüksek olumsuz duygulara sahip olduğu görülmektedir (Scollon ve ark., 2004). Doğu kültüründe öznel iyi oluşun duygusal boyutunun sosyal bir bileşeni vardır (Kitayama ve Markus, 2000). Batı kültüründe öfke ve gurur gibi sosyal olarak yaşanmayan duygular teşvik edilirken, doğu kültüründe ise genellikle sempati ve suçluluk gibi sosyal olarak

yaşanan duygular teşvik edilmektedir (Kitayama ve ark., 2006). Batı ve Amerikan kültüründe öznel iyi oluş pozitif, artırılabilir ve yüksek uyarılmaya sahip olma olarak görülmektedir. Öznel iyi oluş bireysel başarı odaklıdır ve özerkliğin, kişisel başarının ve benlik saygısının gerçekleştirilmesidir. Toplulukçu Asya kültürlerinde ise öznel iyi oluş olumsuzlukları da içerir, diyalektiktir ve düşük uyarılma olarak görülür. Öznel iyi oluş ilişki yönelimlidir ve mutluluk karşılıklı bağımlılığa dayanır, sıradanlığı, ilişkisel uyumu, ilişkisel amacı ve sosyal desteği içerir (Uchida ve ark., 2004; Uchida ve Ogihara, 2012). Bu araştırmalarda öznel iyi oluşun batılı kavramsallaştırmadan kaynaklanan sorunlara dikkat çekmektedir. Bu öznel iyi oluş kavramı ve içeriğini oluşturan olumlu-olumsuz duygular ve yaşam doyumu boyutlarının Türk kültüründe mutluluğu ne derece kapsadığının sorgulanmasında yarar görülmektedir.

Öznel iyi oluş kavramının genelde toplulukçu kültürlerin özelde ise Türk kültürünün mutluluktan algıladığı yapıları içerip içermediği ve yansıtıp yansıtmadığı konusu üzerinde tartışmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Toplulukçu kültürlerde bireyler genelde yaşam doyumunu ve olumlu-olumsuz duyguları bağlamsal olarak yaşama ve algılama eğilimindedir. Yaşam doyumunu değerlendirirken aile, arkadaş, dost vb. ilişkisel ve toplumsal bağlamlarda değerlendirme eğilimi göstermesi beklenir. Fakat öznel iyi oluşun değerlendirmesi ise genel olarak birey bağlamındadır ve bireysel kıstaslara bağlıdır. Bu nedenle öznel iyi oluşun batılı bir bakış açısıyla kavramsallaştırılmış olması nedeniyle öznel iyi oluşun değerlendirmesinde toplulukçu ve ilişkisel benlik kurgusunu içeren yapılara yer verilmemesi beklenen bir sonuçtur. Bu iki benlik kurgusuyla ilgili yapıların, öznel iyi oluş değerlendirmesinin içeriğinde yer alan yapılarla ilişkili olmamasından dolayı mutluluk üzerinde bir etkisinin gözlenmemesi beklenen bir sonuçtur.

Olumlu ve olumsuz duygular boyutuna gelince bireyci toplumlar olumlu ve olumsuz duyguları bireysel olarak yaşama eğilimi göstermektedir. Ayrıca birey bu yaşadığı olumlu-olumsuz duyguları da kendi bireysel bağlamında değerlendirme eğilimi göstermektedir. Türk kültüründe ise bireyler olumlu-olumsuz duyguları bireysel olarak yaşama yerine ilişkisel veya toplulukçu bağlamda yaşama eğilimi göstermektedir. Duyguları sosyal çevresindeki kişilerle paylaşarak yaşama ve anlamlandırma eğilimindedir. Türk atasözü “Üzüntüler paylaştıkça azalır sevinçler paylaştıkça çoğalır” demektedir. Bu deyimde Türk kültüründe olumlu ve olumsuz duyguların nasıl yaşandığıyla ilgili bağlamsal boyutu ortaya konulmakta ve bireyin optimum işlevselliğini sağlamada olumlu ve olumsuz duyguların nasıl yaşanması gerektiğiyle

ilgili yol gösterilmektedir. Bu yol duyguların yaşanmasını sosyal çevreyle paylaşmayla eşleştirmiştir. Öznel iyi oluşun kavramsallaştırmasında ise yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duygular boyutlarının bireysel boyutta yaşanmasına ve bireysel ölçütlere göre değerlendirilmesine vurgu yapmaktadır. Ama Türk kültüründe yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duyguların ilişkisellik ve toplulukçuluk boyutlarından bağımsız bir şekilde, bireyin kendi oluşturduğu öznel kıstaslara göre değerlendirmesi çok geçerli görünmemektedir. Ayrıca bu araştırmada beliren yetişkinler benlik kurgusu ortalama puanları karşılaştırıldığında en yüksek puanı dikey ve yatay ilişkisel benlik kurgusu boyutlarından aldıkları görülmüştür. Bu benlik kurgusuna yüksek düzeyde sahip olmalarına rağmen, dikey ve yatay ilişkisel benlik kurgusu öznel iyi oluş için anlamlı yordayıcılar olarak bulunmaması, öznel iyi oluşun Türk kültürel değerlerini içermemesi bağlamında değerlendirildiğinde beklenen bir sonuçtur. Öznel iyi oluş kavramsallaştırmasının içerikleri yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duygular boyutları toplulukçu kültürle ilişkili değerleri içermemesi nedeniyle toplulukçu kültürlerde daha düşük öznel iyi oluş ölçülmektedir. Bu bağlamda öznel iyi oluş kavramının toplulukçu kültürel değerlere sahip bireylerin mutluluk düzeylerini açıklamada yetersiz kaldığı söylenebilir.

Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek benlik saygısından sonra gelen öznel iyi oluşun ikinci güçlü yordayıcılarıdır. Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcılarıdır. Bu bulgu araştırmacıların (Yarcheski ve ark., 2001; Sayar, 2006; Doğan, 2006; Cenkseven ve Akbaş, 2007; Saygın ve Arslan, 2009; Myers ve Diener, 1995; Biswas-Diener ve ark., 2004; Diener ve Fujita, 1995; Ryan ve Deci, 2001; Diener ve Diener, 2009) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Yukarıdaki sıralan araştırmalar bu araştırma bulgusunu desteklemektedir. Öznel iyi oluş aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek tarafından anlamlı bir şekilde yordanmaktadır. Sonuç olarak, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyi bireyin yaşadığı aile ve arkadaş çevresinden sağlanan sosyal destekten etkilenmektedir.

Bireyin içinde yaşadığı bağlamdaki arkadaş çevresinden aldığı sosyal destek öznel iyi oluşunu etkilemektedir. Ayrıca araştırma grubundaki beliren yetişkinlerin büyük bir kısmının ailesinden ayrı arkadaşlarıyla birlikte yaşadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Arkadaş desteği gibi aile desteği de beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyini etkilemektedir. Toplulukçu bir kültür olan Türk toplumunda aile ilişkileri önemli bir yere sahiptir. Yaşamının her döneminde aile ile yakın ilişkileri sürdürme

eğilimi gözlenmektedir. Bu yakın ilişkiler bireyin yaşam doyumunu ve olumlu-olumsuz duyguları yaşama sürecini doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir.

Benlik kurgusu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyle bağlantılı olarak; hangi benlik kurgusunun mutluluk için daha fazla katkı sağlayabileceği tartışmasını Triandis'in (b2000) kültürel uyum ve Suh (2007) bağlam duyarlı benlik yaklaşımları bağlamında yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Kültür ve kültürün birey üzerindeki etkilerini gösteren benlik kurgusunun mutluluk üzerindeki etkisini açıklamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bunlardan biri olan kültürel uyum (kişi-çevre-uyum) kuramında Triandis (b2000) insanın yaşam amaç ve hedefleri içinde bulunduğu kültürün amaç ve hedefleriyle uyumlu ise (örneğin, karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip bir bireyin toplulukçu bir kültürde yer almaması) bu bireye sosyal onay, sosyal destek sağlayacak, toplumda kendisine saygı duyulacaktır. Bu sürecin sonucu olarak ta birey daha mutlu olacaktır. Bu bakış açısına göre bir bireyin mutluluk düzeyini benlik kurgusu değil, bireyin benlik kurgusu ile yaşadığı kültürel bağlam arasındaki uyum belirlemektedir. Ratzlaff, Matsumoto, Kouznetsova, Raroque ve Ray (2000) kişisel değerler ile kültürel değerler arasındaki uyumsuzluk artıkça bireyin baş etmek için daha fazla çaba göstermeye ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. Bu sonuç Triandis'in kuramını desteklemektedir. Lu (2006) çalışmasında kültürel uyum kuramına deneysel olarak test etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucu kültürel uyumun öznel iyi oluşla benlik arasındaki ilişkide bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Bu bulgu ise Triandis'in yaklaşımını desteklememektedir.

Triandis'in kültürel uyum kuramına bir alternatif olarak Suh'un bağlam duyarlı benlik kuramı (2007) ise kültürden bağımsız olarak bağımsız benlik kurgusunun mutluluğu artırması olasılığı daha yüksektir. Bu bakış açısı, kişiler arası bağlılığın daha fazla kişisel ödünler ve fedakârlıklar gerektirdiğini ve bu ödünler ve fedakarlıkların bireyin mutluluğa giden yolunda birer engel haline gelebileceği görüşüne dayanmaktadır. Bağlam duyarlı bir benlik (ilişkisel benlik gibi) toplumsal normlara güvenmeyi gerektirir ve sonuç olarak mutluluğa ulaşmak için çatışma yaratacak hedeflerden kaçınmayı gerektirir. Eğer Triandis'in (b2000) kültürel uyum kuramı geçerli ise toplulukçu kültürde benlik saygısının öznel iyi oluşla ilişki ve yordama düzeyinin düşük olması, Suh'un (2007) bağlam duyarlı benlik kuramı geçerli ise kültürel gruplamaya bakılmaksızın toplulukçu kültürde de bireyci kültürde olsa benlik saygısının öznel iyi oluşla ilişki ve yordama düzeyinin yüksek olması beklenir.

Bu araştırmada bu iki yaklaşım çerçevesinde tartışılabilecek bulgular ortaya konulmuştur. Türkiye geleneksel toplulukçu bir kùltür olarak görùlmektedir (Hofstede, 2001) ve yatay-dikey ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu toplulukçu bir kùltüre uyan benlik kurgusu olarak kabul edilebilir (Lu, 2006; Triandis, b2000). Eğer Triandis'in kuramı desteklenirse, yatay-dikey ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusu ile öznel iyi oluş arasında pozitif ilişki ve kişisel benlik kurgusu ile öznel iyi oluş arasında ise negatif bir ilişki ortaya çıkması beklenir. Ayrıca yatay-dikey ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusunun öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları, bireyci benlik kurgusunun ise anlamlı bir yordayıcı olmaması beklenir. Eğer, Suh'un kuramı geçerli ise yukarıda ifade edilen sonuçların tam tersinin ortaya çıkması beklenir. Yani yatay-dikey ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusunun öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olmaması, bireyci benlik kurgusunun ise anlamlı bir yordayıcı olması beklenir.

Sonuç olarak, benlik saygısı, kişisel ve toplulukçu dikey benlik kurgusu öznel iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bu araştırmada her iki yaklaşımı da destekleyen bulgular elde edilmiştir. Suh'un (2007) bağlam duyarlı benlik kurgusu modeline göre öznel iyi oluşun yordayıcılarının kişisel benlik kurgusu ve benlik saygısının olması beklenir. Beklendiği gibi bu araştırmada da kişisel benlik kurgusu ve benlik saygısı öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcılarıdır. Diğer tarafta aileden algılanan sosyal desteğin ve toplulukçu dikey benlik kurgusunun öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olması bulgusu Triandis'in (b2000) kùltürel uyum yaklaşımını desteklemektedir. Toplulukçu bir kùltür olan Türk kùltürüyle bütùnleřmeyi sağlayacak iki değişken aileden algılanan sosyal destek ve toplulukçu dikey benlik kurgusudur. Bu araştırmada bu iki değişkende öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcısıdır. Kısaca, araştırma bulguları her iki kuramsal yaklaşımı da destekler niteliktedir. Yukarıda da vurgulandığı gibi öznel iyi oluş kavramının Türk kùltüründe gösterdiği yapıların anlaşılması ve yeni bir kavramsallaştırılmanın oluşturulması ihtiyacını bu kuramsal tartışmalarda destekler niteliktedir.

Özetle, Türk kùltüründe olumlu ve olumsuz duygular uç boyutta yaşamaktan kaçınılır. Ayrıca Türk kùltüründe öznel iyi oluşun duygusal boyutunu oluşturan olumlu ve olumsuz duyguların yaşanması sosyal ve bağlamsal bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Duyguların açık bir şekilde ifade edilmesi toplumsal uyumun bozulmasına sebep oluyorsa, sosyal grubun mutluluğu ve çıkarı için bu duyguların ifade edilmesinden vaz geçilir. Yaşam doyumunun değerlendirilmesinde de Türk kùltüründe bireyler ellerindekiyle yetinmeye yöneldikleri için çok yüksek hedefler oluşturmazlar ve

bu hedeflere ulaşamadıkları için yaşanan olumsuz duyguları ve yaşanabilecek doyumsuzluğu yaşamazlar. Bu eldekiyle yetinme yaklaşımı bireylerin yaşam doyumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca bu yaşam doyumlarını etkileyen hedeflerin oluşturulması da sosyal ve bağlamsal bir içeriğe sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2 Öznel İyi Oluşun Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Burada beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyet, aile türü (çekirdek aile-geniş aile), öğrenim görülen program, sınıf, anne-baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadıklarına ilişkin bulgular tartışılmıştır.

Demografik değişkenlerin öznel iyi oluşu ne derece açıklayabildiğini gösteren araştırma bulguları açıklanan varyansın sınırlı kaldığını göstermektedir. Yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler öznel iyi oluşun toplam varyansının sadece %8 ile %15 arasında açıklamaktadır (Argyle, 2002; Diener ve ark., 1999). Bu araştırmada öznel iyi oluş sadece aile gelirine sınıf düzeyine ve programa göre farklılık gösterirken cinsiyet, aile türü, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre ise farklılık göstermemektedir.

Bu araştırmada öznel iyi oluş aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu araştırma bulgusunu destekleyen Diener, Ng ve Tov'un (2009). çalışmasına göre refahla öznel iyi oluş arasında anlamlı pozitif bir ilişki vardır. Fakat, gelir düzeyi arttıkça aradaki bu ilişki azalmaktadır Ayrıca, Frey ve Stutzer (2002), Amerika Birleşik Devletleri'nde gelir durumu \$10,000 eşiğini geçtiği zaman anlamlı ilişki ortadan kalktığını göstermiştir. Bu araştırmadaki katılımcıların aile gelirleri incelendiğinde genel olarak alt gelir grubunda yer alan ailelerden geldikleri görülmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda öznel iyi oluş düzeyinde gelire göre anlamlı fark çıkması beklenen bir sonuçtur. Bu bulgu, Diener ve Diener (2009); Diener ve Seligman (2009) ve Özen (2005) tarafından da desteklenmektedir.

Beliren yetişkinlerde aile geliri 1501-2500 TL aralığında olanların öznel iyi oluş düzeyleri, aile geliri 800 TL'nin altında ve aile geliri 2501-3500 TL aralığında olanlardan daha yüksektir. Aile geliri asgari ücretin altında olanların öznel iyi oluş

düzeyleri üzerinde, gelirin bir etkisi gözlenmektedir. Bu gelir grubundaki bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşayan grubu ifade ettiğini söylenebilir.

Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bu öznel iyi oluş üzerinde öğrenim gördükleri programın anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. PDR programından katılımcıların öznel iyi oluş düzeyleri sınıf öğretmenliği, türkçe öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliğindekilere göre daha yüksektir. okulöncesi öğretmenliği katılımcılarının öznel iyi oluş düzeyleri türkçe öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliğindekilere göre daha yüksektir. Bu bulgu, PDR ve okul öncesi öğretmenliği psikoloji, iletişim alanıyla ilgili en fazla ders alan programlar olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu eğitim sürecinde PDR ve okulöncesi programındaki beliren yetişkinlerin aldıkları derslerin içerikleri bireylerin öznel iyi oluş düzeylerine de olumlu katkı yaptığı görülmektedir. Ayrıca beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri öğrenim görülen sınıfa göre de anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 4. sınıftaki beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri 3. sınıf ve 2. sınıfa devam eden beliren yetişkinlerinkine göre daha yüksektir. Beliren yetişkinlerin 4. sınıfta olmaları yaşamdaki bir görev sürecinin sonuna gelmiş olmaları, öznel iyi oluş düzeylerine olumlu katkı yaptığı söylenebilir. Kısaca, bireylerin bir görevi başarmaya yaklaşımları, hedefe ulaşma sürecinin sonlarına gelmeleri, olumlu-olumsuz duygu dengesini ve yaşam doyumlarını daha olumlu yönde etkilediği ve öznel iyi oluş düzeyini daha olumlu değerlendirme eğilimini beraberinde getirdiği söylenebilir.

Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Cinsiyet genellikle mutluluk üzerinde az bir etkiye sahiptir, cinsiyet iyilik haline ilişkin varyansın sadece %1'ini açıklamaktadır (Argyle, 2002; Fujita ve ark., 1991). Araştırma bulgusu, Özen (2005), Şahin (2011) ve Koydemir ve Mısıır'ın (2015) araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Diğer tarafta ise farklı bulguların elde edildiği araştırmalarda bulunmaktadır. Saföz-Güven (2004) erkeklerin öznel iyi oluş düzeylerini kadınlardan daha yüksek bulmuştur. Genel olarak öznel iyi oluşun içerikleri yaşam doyumu, olumlu ve olumsuz duygular ayrı ayrı ele alındığında cinsiyete göre farklılık daha sık bulunmaktadır. Bu araştırmada öznel iyi oluş bir bütün olarak ele alındığı için cinsiyete göre farklılaşma gözlenmemiştir.

Öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Öznel iyi oluşun içeriğini oluşturan yaşantı deneyimleri her iki cinsiyet tarafından benzer şekilde algılanmaktadır. Ayrıca araştırma grubundaki üniversiteli

beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri aile türüne göre de anlamlı farklılık göstermemektedir. Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde geniş veya çekirdek aileye sahip olmalarının anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Bireylerin sosyalleşme ve gelişim sürecini geniş veya çekirdek aile bağlamında geçirmiş olmalarının öznel iyi oluşu belirleyen yaşam doyumunda ve olumlu-olumsuz duygularda farklılık yaratmamıştır.

Öznel iyi oluş düzeylerinde anne-baba öğrenim durumuna göre de anlamlı bir fark bulamamıştır. Öğrenim düzeyi veya zeka iyi oluşa ilişkin varyansın sadece %1-3'ünü açıklamaktadır (Witter ve ark., 1984). Bu bulgu, Özen (2005), Şahin (2011) ve Diener (2009) tarafından desteklenmektedir. Ayrıca Diener (2009), araştırma sonuçları eğitim düzeyinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin çok sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta diğer değişkenler kontrol edildiğinde eğitim düzeyinin öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisinin tamamen ortadan kalktığı görülmektedir. Eğitim düzeyinin öznel iyi oluşa etkisinin dolaylı bir etki olduğu ve eğitim kişisel yaşantıyı zenginleştirerek ve alternatifleri arttırarak öznel iyi oluşu etkileyen önemli bir kaynak olduğuna vurgu yapılmaktadır (Diener, 2009). Kısaca, araştırmalar bile bireyin kendi eğitim düzeyinin bile öznel iyi oluş üzerinde sınırlı ve dolaylı bir katkı sağladığını gösterirken, Öznel iyi oluşta anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunamaması beklenen bir sonuçtur. Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş puanları anne-babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde anne ve babanın eğitim durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Anne-babaların eğitim düzeyi değişse de bunun bireylerin yaşam doyumunu olumlu-olumsuz duyguları değerlendirme sürecinde bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde kardeş sayısının anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Ailedeki kardeş sayısı da aile türü gibi bireyin öznel iyi oluşunda anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Öznel iyi oluş düzeyi, aile türü, kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre de anlamlı farklılık göstermemektedir. Öznel iyi oluşun kardeş sayısı ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine ilişkin bulgu, Şahin'in (2011) araştırmasından elde ettiği bulgularla tutarlılık göstermektedir. Son olarak, aile türünün de öznel iyi oluşa etkisi gözlenmemektedir.

Son olarak, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu, beliren yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezinin bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

4.3 Benlik Kurgusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Benlik kurgusu kavramı benliğin kültürden etkilenen boyutunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Her bireyin kültürden etkilenme düzeyi farklılık göstermektedir. Kültürün bireysel boyuttaki yansımasını içeren benlik kurgusunda bu etkilenme düzeyindeki farklılığı yansıtmaları beklenir. Benlik kurgusundaki bu bireysel farklılıkları etkileyen faktörlerden biri de demografik değişkenlerdir. Şimdi benlik kurgusunun cinsiyet, aile türü (geniş-çekirdek aile), program, sınıf, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, aile geliri ve yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenlerine göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgular tartışılacaktır.

Beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik, ilişkisel yatay benlik, toplulukçu yatay benlik, toplulukçu dikey benlik, insancıl benlik ve bireyci benlik kurgusu arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bu bulgu benlik kurgusunun tanımlanmasındaki temel sorunsallardan biri olan, karşılıklı bağımlı ve bağımsız benlik kurgusunu bir doğrunun birbirine zıt iki kutbu mu yoksa ikisi bir bireyde aynı anda var olabilen iki yapı mı sorusuna cevap vermektedir. Markus ve Kitayama'ya (1991) göre karşılıklı bağımlı benlik, kişinin düşünce, duygu ve eylemlerinin toplamıdır ve bu benlik benliğin diğer kişilerle olan ilişkileriyle ilgilenirken bağımsız benlik kurgusu benliği diğer kişilerden ayrı olarak ele alır ve özerklik ve özgürlüğe değer verir. Bu kavramsallaştırma karşılıklı bağımlı ve bağımsız benlik kurgusunu aynı doğrunun iki farklı kutbu olarak görmektedir. Örneğin, bağımsız benlik kurgusu sosyal bağlamdan ayrılmaya odaklanırken, karşılıklı bağımlı benlik kurgusu sosyal bağlamla bağlarını güçlendirmeye odaklanmaktadır (Markus ve Kitayama, 1991). Markus ve Kitayama'nın teorik çerçevesinde, bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu ekolojik düzeydeki bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarının bireysel düzeyine karşılık gelmektedir. Bu yüzden, bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu ekolojik düzeydeki bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarının karşılığı olarak değerlendirildiğinde bir doğrunun farklı iki kutbu gibi görülebilir. Fakat, sonraki

alışmalar benliği ekolojik bağlamda değerlendiren yaklaşımlardan farklı olarak, benliği bireysel bağlamda ele alarak bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusu şeklinde iki boyutlu bir benlik modeli ortaya koymuşlardır (Singelis 1994; Singelis ve Sharkey 1995; Kağıtçıbaşı, 2005). Bu görüşüyle tutarlı olarak Singelis (1994) iki yerine dört boyutlu bir benlik kurgusu modeli ortaya koymuştur. Kağıtçıbaşı (2010) ise Türk kültürüne özgü üçlü bir benlik kurgusu modeli ortaya koymuştur. Bu araştırma yukarıdaki bulgularla tutarlı olarak benlik kurgusunun birbirleriyle pozitif ilişkili olduğunu, birbiriyle zıt kutup olarak algılanan bir yapı olmadığını göstermektedir. Bu altı benlik kurgusunun birbirleriyle pozitif olarak ilişkili olması ve negatif bir korelasyona sahip olmaması, benlik kurgusunun birbirleriyle karşıt olmadığını ve bir bütünün parçaları olabileceklerini göstermektedir. Yani Türk kültüründe bir bireyin, benlik kurgusunun farklı boyutlarına ve bu boyutlara farklı düzeylerde sahip olabileceği sonucuna ulaşılabilir.

Beliren yetişkinlerin benlik kurgusu ortalama puanlarına baktığımızda en yüksek puanın ilişkisel dikey benlik kurgusundan alındığını, bunu sırasıyla ilişkisel yatay benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve toplulukçu dikey benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusunun takip ettiği görölmektedir. İlişkisel dikey benlik kurgusu en yüksek sahip olunan benliği ifade etmektedir. Uleman ve ark., (2000) Türklerin Asya kökenli Amerikalı ve Japonlara göre ailelerine duygusal açıdan daha yakın olduklarını bulmuşlardır. Uskul ve ark., (2004) Türklerin Kanadalılara göre karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun daha yüksek, bağımsız benlik konusunda ise herhangi bir kültürel farklılık olmadığı bulgusunu elde etmişlerdir. Ayrıca Türklerin Kanadalılarla göre aile üyelerine ve eşlerine daha fazla yakın olma eğilimi gösterdikleri görölmüştür. İmamoğlu (1998) Türk toplumunda bireylerin hem bireyselleşme hem de bütünleşme eğilimi gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Türk toplumunda bireyselleşme ve bütünleşme benliğin birbirini tamamlayan boyutları olarak değerlendirilmiştir. İmamoğlu (2003) bireyselleşme ve ilişkisellik arasında olumsuz bir ilişkinin olmadığını ya da benliğin bu boyutlarının birbirinin karşıtı olmadığı sonucunda ulaşmıştır. Ercan (2013) genç yetişkinleri benlik kurgusuna göre dağılımlarını incelediği çalışmasında, en fazla bireyin bireyci-ilişkisel-toplulukçu (%33), bireyci-ilişkisel (%29) ve ilişkisel-toplulukçu (%20) benlik tiplerinde sınıflandırıldığı görölmektedir. Katılımcıların %82'lik bölümünün bu üç temel benlik kurgusunda (bireyci-ilişkisel-toplulukçu, bireyci-ilişkisel ve ilişkisel-toplulukçu) yer aldığını göstermektedir. Görece daha az sayıda birey ise toplulukçu (%4) ve bireyci (f= 17, %3) benlik kurgusunda

sınıflandırılmıştır. Ercan (2013) Türk toplumunda bireylerin tek bir benlik tipinde değil, benliğin üçlü (bireyci-ilişkisel-toplulukçu) ya da ikili (bireyci-ilişkisel ve ilişkisel toplulukçu) bileşimleri ekseninde sınıflandırılabilirliğini ifade etmektedir. Kashima ve Hardie (2000) ve Hardie ve ark., (2005) araştırma bulguları da bireyin birden fazla benlik kurgusuna sahip olabileceğini göstermektedir. Bu bulgular da bireyin birden fazla benlik kurgusuna sahip olabileceğine ilişkin araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Beliren yetişkinler daha ağırlıklı olarak yakın dikey ilişkilerin yaşandığı aile bağlamında ortaya çıkan ilişkisel dikey benlik kurgusuna sahiptirler. Onu, benzer düzeylere sahip yakın arkadaş ilişkilerinin olduğu bağlamda ortaya çıkan ilişkisel yatay benlik kurgusu ve kişinin kendi bireysel istek ve amaçlarıyla şekillenen kişisel benlik kurgusu takip etmektedir. Bireyin yaşamındaki dikey ilişkilerin olduğu sosyal gruplar bağlamında ortaya çıkan toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insanlık bağlamında ortaya çıkan insancıl benlik kurgusu ise bunları takip etmektedir. Son olarak bireyin en az düzeyde sahip olduğunu değerlendirebileceğimiz daha uzak yatay arkadaşlık ilişkilerinin olduğu bağlamda değerlendirilen toplulukçu yatay benlik kurgusudur. Bu sonuçlar Türk kültüründeki ilişkisel benlik kurgusunun önemini göstermektedir. Ayrıca modernleşme süreci ve serbest piyasa ekonomisine geçişle beraber kültürümüz üzerindeki bireyci ve modern batı kültürünün etkisi artmıştır. Bunun sonucu olarak kişisel benlik kurgusu ilişkisel benlik kurgusundan sonra gelmektedir. Bu sonuçların ortaya çıkmasını etkileyen diğer bir faktörde çalışılan beliren yetişkinlerin gelişim özellikleri olabileceği düşünülmektedir.

Beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik, toplulukçu yatay benlik ve kişisel benlik kurgusu cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Kız beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyi erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeyi ise erkeklerin kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Kişisel benlik kurgusu düzeyinde ise kız beliren yetişkinlerin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Kadın beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik ve kişisel benlik kurgusu düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olmasına ilişkin bulgu birçok araştırma bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Dost'un (2006) kadınların özerk-ilişkisel benlik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Özdemir ve Çok (2011)

kadın ergenlerin ilişkisel benlik kurgusu düzeyleri erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Özerk benlik kurgusu düzeyleri ise cinsiyeye göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Ercan (2013) Türk kültüründe kadınların bireyci ve ilişkisel benlik kurgusu düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir. Toplulukçu benlik kurgusu ise cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Koydemir ve Mısır (2015) tarafından kadınların karşılıklı-bağımlı benlik kurgusu erkeklerden daha yüksek, bağımsız benlik kurgusu ise daha düşük bulunmuştur. Koç-Yıldırım ve ark. (2015) erkeklerin daha özerk, kızların ise daha ilişkisel ve özerk-ilişkisel olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Yurt dışında yapılan araştırmalar da benlik kurgusunun cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Kadınların erkeklere göre daha ilişkisel, erkeklerin ise kadınlara göre daha özerk olduğu vurgulanmaktadır (Cross ve Madison 1997; Bresnahan ve ark., 2004; Chiu ve Levine, 2004; Fernández ve ark., 2005; Dennis ve ark., 2012). Kashima ve Hardie (2000) erkeklerin daha toplulukçu, kadınların ise daha ilişkisel olduğunu bulmuşlardır. Bireyci benlik kurgusunun cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu bulgular da araştırmada elde edilen bulguları desteklediği görülmektedir.

Aile türüne göre beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik, insancıl benlik ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. Geniş aileye sahip beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri çekirdek aileye sahip olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer tarafta ise beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik kurgusu ve toplulukçu dikey benlik kurgusu düzeyleri aile türüne göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Öğrenim görülen programa göre beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. PDR programındaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyleri fen bilgisi öğretmenliği, türkçe öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliğindekilerden daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca ilişkisel yatay benlik kurgusu öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. PDR programındaki beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu düzeyleri sınıf öğretmenliği, okulöncesi öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliğindekilerden daha düşük olduğu görülmektedir. Son olarak beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeyleri öğrenim görülen programa göre anlamlı farklılık göstermektedir. PDR programındaki beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeyleri sınıf öğretmenliği ve türkçe öğretmenliğindeki beliren yetişkinlerden daha düşük olduğu görülmektedir. Diğer tarafta ise beliren yetişkinlerin

toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve bireyci benlik kurgusu düzeyleri öğrenim görülen programa göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Öğrenim görülen sınıfa göre beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik ve insancıl benlik kurgusu anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 4. sınıftaki beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri 1. Sınıf, 2. sınıf ve 3. sınıftaki beliren yetişkinlerinkinden daha yüksektir. Ayrıca, beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu puanları öğrenim görülen sınıfa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. 1. sınıftaki beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyleri 2. sınıf ve 4. sınıftaki beliren yetişkinlerinkinden daha yüksektir. Beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik, toplulukçu yatay benlik ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Anne öğrenim durumuna göre beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik ve toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. Annesi hiç okula gitmemiş beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyi annesi ilköğretim mezunu olanlardan daha düşüktür. Annesi lise mezunu olanların ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyi annesi ilköğretim ve ortaokul mezunu olanlardan daha düşüktür. Toplulukçu yatay benlik kurgusunda ise annesi hiç okula gitmemiş beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyi annesi lise mezunu olanlardan daha yüksektir. Diğer tarafta ise beliren yetişkinlerin ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu, insancıl benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Baba öğrenim durumuna göre ise beliren yetişkinlerin kişisel benlik kurgusu anlamlı farklılık göstermektedir. Babası ortaokul mezunu olan beliren yetişkinlerin kişisel benlik kurgusu düzeyleri babası hiç okula gitmemiş, babası ilköğretim mezunu ve babası lise mezunu olan beliren yetişkinlerden daha yüksektir. Beliren yetişkinlerin baba öğrenim durumuna göre ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu yatay benlik, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir. Ercan (2013) Türk kültüründe benlik kurgusunun bireyin eğitim düzeyine göre farklılıklar gösterdiğini bulmuştur. Anne babanın eğitim düzeyinin de bireyin benlik kurgusu gelişimini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyerek bireyin benlik kurgusunda farklılığa yol açtığı sonucuna ulaşabiliriz.

Kardeş sayısına göre beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. 2 kardeşi olan beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeyleri, 4 kardeşe ve 5 ya da daha fazla

kardeşe sahip olanlardan daha düşüktür. İnsancıl benlik kurgusunda ise 2 kardeşi olan beliren yetişkinlerin insancıl benlik kurgusu düzeyleri, 5 ya da daha fazla kardeşi olanlarınkinden daha düşüktür. Beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu, ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Aile gelirine göre beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik, toplulukçu yatay benlik ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. Aile geliri 801 TL altı ve 801-1500 TL aralığında olan beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyleri puan aile geliri 2501-3500 TL aralığında olanlardan daha yüksektir. Toplulukçu yatay benlik kurgusunda aile geliri 801-1500TL arasında olan beliren yetişkinlerin toplulukçu yatay benlik kurgusu düzeyleri, 801 TL altı ve 2501-3500 TL aralığında aile gelirine sahip olanlardan daha yüksektir. Kişisel benlik kurgusunda ise aile geliri 801TL altı olan beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu düzeyleri, 801-1500 TL ve 1501-2500 TL aralığında aile gelirine sahip olanlardan daha düşüktür. Beliren yetişkinlerin aile gelir durumuna göre ilişkisel yatay benlik kurgusu, toplulukçu dikey benlik kurgusu ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir. Ercan'ın (2013) Türk kültüründe benlik kurgusunun sosyoekonomik düzeye göre farklılıklar gösterdiğine ilişkin bulgusu bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik, toplulukçu dikey benlik ve insancıl benlik kurgusu düzeyleri yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim merkezine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Diğer tarafta ise yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre ilişkisel yatay benlik, toplulukçu yatay benlik ve kişisel benlik kurgusu düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir. Yaşamının çoğunu ilçede geçirmiş beliren yetişkinlerin ilişkisel dikey benlik kurgusu düzeyleri metropolde geçirmiş olanlardan daha yüksektir. Toplulukçu dikey benlik kurgusunda, yaşamının çoğunu ilçede veya ilde geçirmiş olan beliren yetişkinlerin toplulukçu dikey benlik kurgusu düzeyleri köyde geçirmiş olanlardan daha yüksektir. Yaşamının çoğunu il merkezinde yaşamış olanların insancıl benlik kurgusu düzeyleri köyde yaşamış olanlardan daha yüksektir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada ilk önce öznel iyi oluşun, benlik saygısı, benlik kurgusu ve sosyal destek tarafından yordanmasına ilişkin bulgulara ilişkin sonuçlar, ardından öznel iyi oluşun demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulardan elde edilen sonuçlar ve son olarak benlik kurgusunun demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlara yer verilmiştir:

Bu çalışmada ele alınan öznel iyi oluşun, benlik saygısı, benlik kurgusu ve sosyal destek tarafından yordanmasına ilişkin bulgular ve öznel iyi oluş ve benlik kurgusunun demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulardan yola çıkılarak oluşturulan öneriler iki parçada verilmiştir. İlk önce alanda çalışan uygulayıcıların yararlanabilecekleri önerilere yer verilmiştir. Sonra ise bu çalışmada ele alınan kavramlarla ilgilenen araştırmacılar için ileride yapmayı planlayacakları araştırmalarda dikkate alabilecekleri ve yararlanabilecekleri öneriler sıralanmıştır.

Bu araştırmanın ortaya kouduğu bulgular doğrultusunda eğitim psikolojisi alanıyla ilişkili olarak çeşitli eğitim kurumlarında çalışanlara ve eğitim-öğretim süreci için politikalar üreten uzmanlara aşağıda sıralanan düzenlemelerin yapılması önerilmektedir:

1. Okul ve eğitim ortamları düzenlenirken öğrencilerin öznel iyi oluşuna katkı yapan değişkenlere daha sık ve daha yoğun bir şekilde yer verilerek bireyin öznel iyi oluşu artırılabilir. Bireyin mutlulukla ilişkilendirdiği bağlamlarda ve ortamlarda daha başarılı ve daha uyumlu olması beklenir.
2. Her bireyin içinde yaşadığı kültür, bireyin duygularını nasıl yaşayacağını ve yaşam doyumunu nasıl değerlendireceğini belirler. Daha mutlu ve sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için bireyin öznel iyi oluşuna katkı sağlayan kültürel yapıların belirlenmesi ve bireylere bu yapıların aktarılması önerilir.

3. Eğitim ortamlarında bireylerin sadece olumlu duygular yaşamasına değil, aynı zamanda bireyi geliştirici olumsuz duygular yaşaması ve bu olumsuz duyguların geliştirici yönlerinin farkına varmaları için olanaklar sunulması önerilir.
4. Türk kültüründe bireylerin mutluluğunu değerlendirirken doğru ve gerçekçi bir değerlendirme yapabilmek için mutluluğun sadece bireysel boyutuna değil sosyal ve bağlamsal boyutuna da odaklanılması önerilir.
5. Bireylere yaşamlarında ilişkisel ve toplulukçu benliği daha fazla kullanabilecekleri eğitim ortamları oluşturulursa (rekabetçi değil işbirlikçi öğrenme ortamları gibi) bu durumun bireysel ve kurumsal mutluluk düzeyini artıracığı düşünülmektedir.
6. Sosyal desteğin bireyin mutluluğunu ve diğer olumlu bireysel çıktılara sağladığı katkı göz önünde bulundurularak eğitim kurumlarındaki ve çevredeki sosyal destek kaynakları işbirliği halinde çalışarak birbirlerine karşılıklı olarak sosyal destek sunabileceği önerilmektedir.
7. Okul müfredatı için etkinlikleri hazırlanırken batı kültüründeki uygulamalardan yola çıkma yerine kültürün benlik üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak ilişkisel ve toplulukçu benlik kurgusunu içeren etkinliklere ağırlık verilmesi önerilebilir.

Bu araştırmada elde edilen araştırma bulgular ve sonuçları, yeni araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yapılacak yeni araştırmalar için aşağıda sıralanan önerilerin yol gösterici işlev göreceği düşünülmektedir:

1. Öznel iyi oluş kavramın Türk kültürüne özgü içeriklerini anlayabilmek için özellikle öznel iyi oluşun kültüre özgü niteliklerini ortaya koymayı amaçlayan nitel çalışmalar yapılabilir.
2. Benlik kurgusu ile öznel iyi oluşun içeriğini oluşturan olumlu-olumsuz duygular ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmaların yapılması önerilir.
3. Benlik kurgusu ve öznel iyi oluşun gelişimsel boyutları göz önünde bulundurulduğunda bu araştırma genç, orta ve ileri yetişkinler üzerinde de yapılabilir.

4. Sadece üniversite öğrencileri üzerinde değil üniversite eğitime devam etmeyen veya almamış kişiler üzerinde de öznel iyi oluş araştırmaların yapılması önerilmektedir.
5. Öznel iyi oluş kavramının içerikleri yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duygulanım boyutlarının nicel araştırmalarla kültüre özgü boyutlarının ve tanımlamaların ortaya konulmasına yönelik araştırmalar yapılması önerilmektedir.
6. Doğu kültürlerinde olduğu gibi Türk kültüründe de olumlu-olumsuz duygulanımın farklı bir yapı gösterebileceği düşünülmektedir. Türk kültüründe olumlu olumsuz duygular bireysel boyutta yaşama yerine bağlamsal boyutta yaşama eğiliminin araştırılması önerilebilir.
7. Kültürün bireysel boyuttaki yansımaları ifade eden benlik kurgusunun kimlik gelişimi üzerinde de olması muhtemeldir. Bu etkileri ortaya koyacak çalışmaların yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
8. Bireyin kimlik gelişimi üzerindeki kültürün etkisinin anlaşılabilmesi için benlik kurgusu ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkileri ortaya koyan çalışmaların yapılması önerilmektedir.
9. Sosyal desteğin bireyin mutluluğuna etkisi göz önünde bulundurulduğunda bireyin algıladığı sosyal destek kaynaklarının ötesine geçerek bireyin sunduğu sosyal desteğin bireyin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin araştırılması sosyal destek konusuna farklı bir bakış açısını beraberinde getireceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akin-Little, K. A., Little, S. G. and Delligatti, N. (2004). A preventative model of school consultation: Incorporating perspectives from positive psychology. *Psychology in the Schools*, 41(1), 155-162.
- Andersen, S. M. and Chen, S. (2002). The relational self: An interpersonal social-cognitive theory. *Psychological Review*, 109(4), 619-645.
- Argyle, M. (2002). *The psychology of happiness* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Arnett, J. J. (1994). Are college students adults? Their conceptions of the transition to adulthood. *Journal of Adult Development*, 1(4), 213-224.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: Understanding the new way The winding road from the late teens through the twenties* (2nd ed.). New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context. *Human Development*, 41(5/6), 295-315.
- Banaji, M. R. and Prentice, D. A. (1994). The self in social contexts. *Annual Review of Psychology*, 45(1), 297-332.
- Baumeister, R. F. and Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
- Ben-David, A. and Leichtentritt, R. (1999). Ethiopian and Israeli students' adjustment to college: The effect of the family, social support and individual coping styles. *Journal of Comparative Family Studies* 30(2), 297-313.
- Biswas-Diener, R. and Diener, E. (2001). Making the best of a bad situation: Satisfaction in the slums of Calcutta. *Social Indicators Research*, 55(3), 329-352.
- Biswas-Diener, R., Diener, E. and Tamir, M. (2004). The psychology of subjective well-being. *Daedalus*, 133(2), 18-25.
- Bond, M. H. and Forgas, J. P. (1984). Linking person perception to behavior intention across cultures the role of cultural collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15(3), 337-352.
- Bond, R. and Smith, P. B. (1996). Culture and conformity: A meta-analysis of studies using Asch's (1952b, 1956) line judgment task. *Psychological Bulletin*, 119(1), 111-137.

- Brehm, J. and Rahn, W. (1997). Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital. *American Journal of Political Science*, 41(3), 999-1023.
- Bresnahan, M. J., Chiu, H. C. and Levine, T. R. (2004). Self-construal as a predictor of communal and exchange orientation in Taiwan and the USA. *Asian Journal of Social Psychology*, 7(2), 187-203.
- Brewer, M. B. and Chen, Y. R. (2007). Where (who) are collectives in collectivism? Toward conceptual clarification of individualism and collectivism. *Psychological review*, 114(1), 133-151.
- Brewer, M. B. and Gardner, W. (1996). Who is this "We"? Levels of collective identity and self representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(1), 83-93.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: The Guilford Press.
- Buhl, H. M. and Lanz, M. (2007). Emerging adulthood in Europe common traits and variability across five European countries. *Journal of Adolescent Research*, 22(5), 439-443.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Caprara, G. V. and Steca, P. (2005). Affective and social self-regulatory efficacy beliefs as determinants of positive thinking and happiness. *European Psychologist*, 10(4), 275-286.
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 43-65.
- Cheng, C., Jose, P. E., Sheldon, K. M., Singelis, T. M., Cheung, M. W., Tiliouine, H., ... and de Zavala, A. G. (2011). Sociocultural differences in self-construal and subjective well-being: A test of four cultural models. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(5), 832-855.
- Choi, I., Nisbett, R. E. and Norenzayan, A. (1999). Causal attribution across cultures: Variation and universality. *Psychological Bulletin*, 125(1), 47-63.
- Christopher, J. C. (1999). Situating psychological well-being: Exploring the cultural roots of its theory and research. *Journal of Counseling and Development*, 77(2), 141-152.
- Cohen, S., Doyle, W. J., Turner, R. B., Alper, C. M. and Skoner, D. P. (2003). Emotional style and susceptibility to the common cold. *Psychosomatic Medicine*, 65(4), 652-657.

- Cross, S. E. and Markus, H. R. (1999). The cultural constitution of personality. In L. A. Pervin and O. P. John (Eds.) *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.) (pp. 378-396). New York: Guilford Press.
- Cross, S. E. and Morris, M. L. (2003). Getting to know you: The relational self-construal, relational cognition, and well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(4), 512-523.
- Çok, F. and Atak, H. (2015). Emerging Adulthood in Turkey: Does it (yet) Exist? *The Online Journal of Counseling and Education*, 4(3), 46-75.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Deaton, A. (2008). Income, health, and well-being around the world: Evidence from the Gallup World Poll. *The Journal of Economic Perspectives*, 22(2), 53-72.
- Deci, E. L. and Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 1-11.
- Derin ve Bilge (2016). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş Düzeyi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 35-51.
- Diehl, M., Owen, S. and Youngblade, L. (2004). Agency and communion attributes in adults' spontaneous self-representations. *International Journal of Behavioral Development*, 28(1), 1-15.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31(2), 103-157.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Diener, E. (2009). The Science of Well-Being. In E. Diener (Eds.) *The Science of Well-Being: The Collected Works of Ed Diener* (pp. 11-58). London: Springer Science and Business Media.
- Diener, E. and Biswas-Diener, R. (2008). *Rethinking happiness: The science of psychological wealth*. Malden: Blackwell Publishing.
- Diener, E. and Diener, C. (1995). The wealth of nations revisited: Income and quality of life. *Social Indicators Research*, 36(3), 275-286.
- Diener, E. and Diener, M. (2009). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. In E. Diener (Eds.) *Culture and Well-Being: The Collected Works of Ed Diener* (pp. 71-91). Netherlands: Springer Science and Business Media.
- Diener, E. and Fujita, F. (1995). Resources, personal strivings, and subjective well-being: a nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5), 926-935.

- Diener, E. and Lucas, R. E. (2000). Explaining differences in societal levels of happiness: Relative standards, need fulfillment, culture, and evaluation theory. *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 41-78.
- Diener, E. and Ryan, K. (2009). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406.
- Diener, E. and Seligman, M. E. P. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, 13(1), 81-84.
- Diener, E. and Seligman, M. E. P. (2004). Beyond money: Toward an economy of well being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1), 1-31.
- Diener, E. and Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, 40(1), 189-216.
- Diener, E. and Tov, W. (2007). Culture and subjective well-being. In S. Kitayama and D. Cohen (Eds.), *Handbook of Cultural Psychology* (691-713). New York: Guilford.
- Diener, E. and Seligman, M. P. (2009). Beyond money: Toward an economy of well-being. In E. Diener (Eds.), *The Science of Well-Being* (pp. 201–265). Netherlands: Springer Science and Business Media.
- Diener, E., Diener, M. and Diener, C. (1995). Factors predicting the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 851-864.
- Diener, E., Ng, W. and Tov, W. (2009). Balance in life and declining marginal utility of diverse resources. *Applied Research in Quality of Life*, 3(4), 277-291.
- Diener, E., Nickerson, C., Lucas, R. E. and Sandvik, E. (2002). Dispositional affect and job outcomes. *Social Indicators Research*, 59(3), 229-259.
- Diener, E., Oishi, S. and Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403-425.
- Diener, E., Smith, H. and Fujita, F. (1995). The personality structure of affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(1), 130-141.
- Diener, E., Suh, E. and Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24, 25-41.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. and Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 120-129.
- Dost, A. (2006). *The relationship between self construals and language for emotions in personal narratives of Turkish males and females*. (Unpublished Master Dissertation). Koç University, İstanbul.

- Easterlin, R. A. and Sawangfa, O. (2010). Happiness and economic growth: Does the cross section predict time trends? Evidence from developing countries. In E. Diener, J. F. Helliwell and D. Kahneman (Eds.). *International Differences in Well-Being* (pp. 166-216). New York: Oxford University Press, Inc.
- Emmons, R. A. and McCullough, M. E. (2003). Counting blessings versus burdens: An experimental investigation of gratitude and subjective well-being in daily life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 377-389.
- Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(2), 157-178.
- Erikson, M. G. (2007). The meaning of the future: Toward a more specific definition of possible selves. *Review of General Psychology*, 11(4), 348-358.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-149.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218-226.
- Fredrickson, B. L. (2003). The value of positive emotions. *American Scientist*, 91(4), 330-335.
- Frey, B. S. and Stutzer, A. (2002). What can economists learn from happiness research?. *Journal of Economic Literature*, 40(2), 402-435.
- Froh, J. J., Sefick, W. J. and Emmons, R. A. (2008). Counting blessings in early adolescents: An experimental study of gratitude and subjective well-being. *Journal of School Psychology*, 46(2), 213-233.
- Fujita, F., Diener, E. and Sandvik, E. (1991). Gender differences in negative affect and well-being: the case for emotional intensity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(3), 427-434.
- Fuligni, A. J., Tseng, V. and Lam, M. (1999). Attitudes toward family obligations among American adolescents with Asian, Latin American, and European backgrounds. *Child Development*, 70(4), 1030-1044.
- Gable, S. L., Reis, H. T., Impett, E. A. and Asher, E. R. (2004). What do you do when things go right?: The intrapersonal and interpersonal benefits of sharing positive events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(2), 228-245.
- Gezici, M. ve Güvenç, G. (2003). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının benlik-algısı ve benlik-kurgusu açısından karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 1-17.

- Green, J. D. and Sedikides, C. (2001). When do self-schemas shape social perception? The role of descriptive ambiguity. *Motivation and Emotion*, 25(1), 67-83.
- Gudykunst, W. B., Matsumoto, Y., Ting-Toomey, S., Nishida, T., Kim, K. and Heyman, S. (1996). The influence of cultural individualism-collectivism, self construals, and individual values on communication styles across cultures. *Human Communication Research*, 22(4), 510-543.
- Gülaçtı, F. (2009). *Sosyal beceri eğitime yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Haberstroh, S., Oyserman, D., Schwarz, N., Kühnen, U. and Ji, L. J. (2002). Is the interdependent self more sensitive to question context than the independent self? Self-construal and the observation of conversational norms. *Journal of Experimental Social Psychology*, 38(3), 323-329.
- Hagerty, M. R. and Veenhoven, R. (2003). Wealth and happiness revisited-growing national income does go with greater happiness. *Social Indicators Research*, 64(1), 1-27.
- Hambleton, R. K. and De Jong, J. H. (2003). Advances in translating and adapting educational and psychological tests. *Language Testing*, 20(2), 127-134.
- Harari, M. J., Waehler, C. A. and Rogers, J. R. (2005). An empirical investigation of a theoretically based measure of perceived wellness. *Journal of Counseling Psychology*, 52(1), 93-103.
- Harb, C. and Smith, P. B. (2008). Self-Construals across cultures: Beyond independence-interdependence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(2), 178-197.
- Hardie, E., Kashima, E. and Pridmore, P. (2005). The influence of relational, individual and collective self-aspects on stress, uplifts and health. *Self and Identity*, 4(1), 1-24.
- Hardin, E. E. and Lakin, J. L. (2009). The integrated self-discrepancy index: A reliable and valid measure of self-discrepancies. *Journal of Personality Assessment*, 91(3), 245-253.
- Harris, A. H. and Thoresen, C. E. (2006). Extending the influence of positive psychology interventions into health care settings: Lessons from self-efficacy and forgiveness. *The Journal of Positive Psychology*, 1(1), 27-36.
- Herzog, A. R. and Rodgers, W. L. (1981). The structure of subjective well-being in different age groups. *Journal of Gerontology*, 36(4), 472-479.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.

- Horley, J. and Lavery, J. J. (1995). Subjective well-being and age. *Social Indicators Research*, 34(2), 275-282.
- Howell, R. T. and Howell, C. J. (2008). The relation of economic status to subjective well-being in developing countries: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 134(4), 536-660.
- Hu, L. T. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Hui, C. H. and Triandis, H. C. (1985). Measurement in cross-cultural psychology a review and comparison of strategies. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 16(2), 131-152.
- Inglehart, R. (2003). *Culture and Social Change: Findings from the World Values Surveys*. Leiden: Brill Academic Publishers.
- Inglehart, R. and Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19-51.
- Inglehart, R. and Klingemann, H. D. (2000). Genes, culture, democracy, and happiness. In E. Diener and E. M. Suh (Eds.). *Culture And Subjective Well-Being* (pp. 165-183). Cambridge: MIT Press.
- İlhan, T. ve Özbay, Y. (2010). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 109-116.
- İmamoglu, E. O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129(4), 367-402.
- İmamoglu, E. O. (1998). Individualism and collectivism in a model and scale of balanced differentiation and integration. *The Journal of Psychology*, 132(1), 95-105.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile* (Ç. Kağıtçıbaşı, Ayşe Üskül ve Esin Uzun, Çev.). İstanbul: Evrim Yayınevi. (1996).
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36 (4), 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, aile ve İnsan gelişimi: *Kültürel psikoloji* (Ş. Öztürk, Çev. Edit.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. (2007).
- Kang, S. M., Shaver, P. R., Sue, S., Min, K. H. and Jing, H. (2003). Culture-specific patterns in the prediction of life satisfaction: Roles of emotion, relationship quality, and self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(12), 1596-1608.

- Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self, identity, and emotional well-being among Turkish university students. *The Journal of Psychology* 138(5), 457-478.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler* (28. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kashdan, T. B., Biswas-Diener, R. and King, L. A. (2008). Reconsidering happiness: The costs of distinguishing between hedonics and eudaimonia. *The Journal of Positive Psychology*, 3(4), 219-233.
- Kashima, E. S. and Hardie, E. A. (2000). The development and validation of the Relational, Individual, and Collective self-aspects (RIC) Scale. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 19-48.
- Kesebir, P. and Diener, E. (2008). In pursuit of happiness: Empirical answers to philosophical questions. *Perspectives on Psychological Science*, 3(2), 117-125.
- Kim, B. S., Yang, P. H., Atkinson, D. R., Wolfe, M. M. and Hong, S. (2001). Cultural value similarities and differences among Asian American ethnic groups. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 7(4), 343-361.
- Kitayama, S. and Markus, H. R. (2000). The pursuit of happiness and the realization of sympathy: Cultural patterns of self, social relations, and well-being. In E. Diener and E. M. Suh (Eds.). *Culture And Subjective Well-Being* (pp. 113-161). Cambridge: MIT Press.
- Kitayama, S., Markus, H. R., Matsumoto, H. and Norasakkunkit, V. (1997). Individual and collective processes in the construction of the self: Self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(6), 1245-1267.
- Kitayama, S., Mesquita, B. and Karasawa, M. (2006). Cultural affordances and emotional experience: Socially engaging and disengaging emotions in Japan and the United States. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 890-903.
- Kline, R. B. (2010). Principles and practice of structural equation modeling (3rd ed.) New York: Guilford Press.
- Koç-Yıldırım, P., Yıldırım, E., Otrar, M. ve Şirin, A. (2015). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 42, 277-297.
- Koydemir, S. ve Mısıır, S. (2015). Benlik Kurguları ve Mutluluk: Deneysel Bir Hazırlama Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 49-60.
- Koydemir, S. ve Schütz, A. (2014). Almanya'daki Türk göçmenlerde yaşam doyumu: Kültürel kimlik ve benlik kurgularının rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 208-220.
- Krueger, R. F., Hicks, B. M. and McGue, M. (2001). Altruism and antisocial behavior: Independent tendencies, unique personality correlates, distinct etiologies. *Psychological Science*, 12(5), 397-402.

- Kuzucu, Y. (2006). *Duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik bir psiko-eğitim programının, üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade etme eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi oluşlarına etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lent, R. W. (2004). Toward a unifying theoretical and practical perspective on well-being and psychosocial adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 51(4), 482-509.
- Lent, R. W. and Lopez, F. G. (2002). Cognitive ties that bind: A tripartite view of efficacy beliefs in growth-promoting relationships. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21(3), 256-286.
- Lent, R. W., Singley, D., Sheu, H. B., Gainor, K. A., Brenner, B. R., Treistman, D. and Ades, L. (2005). Social cognitive predictors of domain and life satisfaction: Exploring the theoretical precursors of subjective well-being. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 429-442.
- Lin, E. J. L. and Church, A. T. (2004). Are indigenous Chinese personality dimensions culture-specific? An investigation of the Chinese Personality Assessment Inventory in Chinese American and European American samples. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(5), 586-605.
- Lu, L. (2001). Understanding happiness: A look into the Chinese folk psychology. *Journal of Happiness Studies*, 2(4), 407-432.
- Lu, L. (2006). "Cultural fit": Individual and societal discrepancies in values, beliefs, and subjective well-being. *The Journal of Social Psychology*, 146(2), 203-221.
- Lucas, R. E., Diener, E. and Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 616-628.
- Lyubomirsky, S., King, L. and Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- Markus, H. R. and Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Markus, H. R., and Kitayama, S. (2003). Culture, self, and the reality of the social. *Psychological Inquiry*, 14(3-4), 277-283.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience process in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Matsumoto, D. R. (2000). *Culture and psychology: People around the World* (2nd ed.). Belmont: Wadsworth Thomson Learning.
- Matsumoto, D. R. and Yoo, S. H. (2006). Toward a new generation of cross-cultural research. *Perspectives on Psychological Science*, 1(3), 234-250.
- McCullough, M. E. (2001). Forgiveness: Who does it and how do they do it?. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 194-197.

- Morsünbül, Ü. (2013). Benlik Kurgularının Ergenlerin Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerine Olan Etkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 18-26.
- Myers, D. G. and Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19.
- Na, J., Grossmann, I., Varnum, M. E., Kitayama, S., Gonzalez, R. and Nisbett, R. E. (2010). Cultural differences are not always reducible to individual differences. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(14), 6192-6197.
- Nelson, L. J., Badger, S. and Wu, B. (2004). The influence of culture in emerging adulthood: Perspectives of Chinese college students. *International Journal of Behavioral Development*, 28(1), 26-36.
- Ouweneel, P. (2002). Social security and well-being of the unemployed in 42 nations. *Journal of Happiness Studies*, 3(2), 167-192.
- Oyserman, D., Coon, H. M. and Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128(1), 3-72.
- Özdemir, A. A. (2014). Kültür, benlik saygısı ve girişimcilik eğilimi: Amerikan ve Türk üniversite öğrencilerinde karşılaştırmalı bir çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 43(2), 351-367.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 188-198.
- Özen, Ö. (2005). *Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pavot, W. and Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5(2), 164-172.
- Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, 8(3), 162-166.
- Pigott, T. A. (1999). Gender differences in the epidemiology and treatment of anxiety disorders. *Journal of Clinical Psychiatry*, 66(18), 4-15.
- Pressman, S. D. and Cohen, S. (2007). Use of social words in autobiographies and longevity. *Psychosomatic Medicine*, 69(3), 262-269.
- Ratzlaff, C., Matsumoto, D., Kouznetsova, N., Raroque, J. and Ray, R. (2000). Individual psychological culture and subjective well-being. In E. Diener and E. M. Suh (Eds.). *Culture and Subjective Well-Being* (pp. 37-59). Cambridge: The MIT Press.
- Raykov, T. ve Marcoulides, G. A. (2006). On multilevel model reliability estimation from the perspective of structural equation modeling. *Structural Equation Modeling*, 13(1), 130-141.

- Robinson, M. D. Solberg, E. C., Vargas, P. T. and Tamir, M. (2003). Trait as default: Extraversion, subjective well-being, and the distinction between neutral and positive events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(3), 517-527.
- Roysamb, E., Tambs, K., Reichborn-Kjennerud, T., Neale, M. C. and Harris, J. R. (2003). Happiness and health: Environmental and genetic contributions to the relationship between subjective well-being, perceived health, and somatic illness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(6), 1136-1146.
- Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it?: Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104.
- Ryff, C. D. and Singer, B. H. (2006). Best news yet on the six-factor model of well-being. *Social Science Research*, 35(4), 1103-1119.
- Saföz-Güven, İ. G. (2008). *Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sampson, E. E. (2000). Reinterpreting individualism and collectivism: Their religious roots and monologic versus dialogic person-other relationship. *American Psychologist*, 55(12), 1425-1432.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim: gelişim psikolojisi* (G. Yüksel, Çev. Edit.). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık. (2011).
- Sato, T. and Cameron, J. E. (1999). The relationship between collective self-esteem and self-construal in Japan and Canada. *The Journal of Social Psychology*, 139(4), 426-435.
- Sayar, M. (2006). *A longitudinal study of the relationship between perceived social support and psychological well-being of adolescents from low socioeconomic status* (Unpublished Master Dissertation). Boğaziçi University, İstanbul.
- Saygın, Y. ve Arslan, C. (2009). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 207-222.
- Schimmack, U. (2008). The structure of subjective well-being. In M. Eid and R. J. Larsen (Eds.) *The Science of Subjective Well-Being* (pp. 97-123). New York: The Guilford Press.

- Schimmack, U. and Diener, E. (2003). Predictive validity of explicit and implicit self-esteem for subjective well-being. *Journal of Research in Personality*, 37(2), 100-106.
- Schimmack, U., Radhakrishnan, P., Oishi, S., Dzokoto, V. and Ahadi, S. (2002) Culture, personality, and subjective well-being: Integrating process models of life satisfaction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(4), 582-93.
- Scollon, C. N., Diener, E., Oishi, S. and Biswas-Diener, R. (2004). Emotions across cultures and methods. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(3), 304-326.
- Segerstrom, S. C. (2001). Optimism and attentional bias for negative and positive stimuli. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(10), 1334-1343.
- Seligman, M. E. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Seligman, M. E. P. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In C. R. Snyder and S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of Positive Psychology* (pp. 3-9). New York: Oxford University Press, Inc.
- Shmotkin, D. (2005). Happiness in the face of adversity: Reformulating the dynamic and modular bases of subjective well-being. *Review of General Psychology*, 9(4), 291-325.
- Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 580-591.
- Singelis, T. M. and Brown, W. J. (1995). Culture, self, and collectivist communication linking culture to individual behavior. *Human Communication Research*, 21(3), 354-389.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. P. and Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research*, 29(3), 240-275.
- Sireci, S. G. and Berberoglu, G. (2000). Using bilingual respondents to evaluate translated-adapted items. *Applied Measurement in Education*, 13(3), 229-248.
- Suh, E. M. (2002). Culture, identity consistency, and subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1378-1391.
- Suh, E. M. (2007). Downsides of an overly context-sensitive self: implications from the culture and subjective well-being research. *Journal of Personality*, 75(6), 1321-1343.
- Suh, E. M. and Koo, J. (2008). Comparing subjective well-being across cultures and nations: The "what" and "why" questions. In M. Eid and R. J. Larsen (Eds.). *The Science of Subjective Well-Being* (pp. 414-427). New York: Guilford.

- Suh, E. M., Diener, E. and Updegraff, J. A. (2008). From culture to priming conditions: Self-construal influences on life satisfaction judgments. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(1), 3-15.
- Suh, E. M., Diener, E., Oishi, S. and Triandis, H. C. (1998). The shifting basis of life satisfaction judgments across cultures: Emotions versus norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 482-493.
- Suhail, K. and Chaudhry, H. R. (2004). Predictors of subjective well-being in an Eastern Muslim culture. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(3), 359-376.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şahin, G. N. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şimşek, Ö. F. (2005). *Paths from fear of death to subjective well-being: A study of structural equation modeling based on the terror management theory perspective*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Thoits, P. A. and Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 42(2), 115-131.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96(3), 506-520.
- Triandis, H. C. (1996). The psychological measurement of cultural syndromes. *American Psychologist*, 51(4), 407-415.
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907-924.
- Triandis, H. C. (a2000). Dialectics between cultural and cross-cultural psychology. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(3), 185-195.
- Triandis, H. C. (b2000). Cultural syndromes and subjective well-being. In E. Diener and E. M. Suh (Eds.). *Culture and Subjective Well-Being* (p.13-36). Cambridge: The MIT Press.
- Tuzgöl-Dost, M. (2005). Öznel iyi oluş ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 103-111.
- Türkmen, M. (2011). *Öznel iyi oluşun yapısı ve anababa tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Uchida, Y. and Ogihara, Y. (2012). Personal or interpersonal construal of happiness: A cultural psychological perspective. *International Journal of Wellbeing*, 2(4), 354-369.
- Uchida, Y., Norasakkunkit, V. and Kitayama, S. (2004). Cultural constructions of happiness: Theory and empirical evidence. *Journal of Happiness Studies*, 5(3), 223-239.
- Uchida, Y., Kitayama, S., Mesquita, B., Reyes, J. A. S. and Morling, B. (2008). Is perceived emotional support beneficial? Well-being and health in independent and interdependent cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(6), 741-754.
- Uleman, J. S., Rhee, E., Bardoliwalla, N., Semin, G. and Toyama, M. (2000). The relational self: Closeness to ingroups depends on who they are, culture, and the type of closeness. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 1-17.
- Uskul, A. K., Hynie, M. and Lalonde, R. N. (2004). Interdependence as a mediator between culture and interpersonal closeness for Euro-Canadians and Turks. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(2), 174-191.
- Van de Vijver, F. and Leung, K. (1997). *Methods and data analysis of comparative research*. Needham Heights: Allyn and Bacon.
- Watkins, D., Mortazavi, S. and Trofimova, I. (2000). Independent and interdependent conceptions of self: An investigation of age, gender, and culture differences in importance and satisfaction ratings. *Cross-Cultural Research*, 34(2), 113-134.
- Weiten, W., Hammer, E. Y. ve Dunn, D. S. (2016). Psikoloji ve Çağdaş Yaşam: İnsan Uyumu. Çev. Edt. Ebru İkiz Çev. İnci Boyacıoğlu. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık. (2015).
- Wilson, W. R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294-306.
- Witter, R. A., Okun, M. A., Stock, W. A. and Haring, M. J. (1984). Education and subjective well-being: A meta-analysis. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 6(2), 165-173.
- Yamada, A. M. and Singelis, T. M. (1999). Biculturalism and self-construal. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(5), 697-709.
- Yarcheski, A., Mahon, N. E. and Yarcheski, T. J. (2001). Social support and well-being in early adolescents: The role of mediating variables. *Clinical Nursing Research*, 10(2), 163-181.
- Yavuz, Ö. Y. (2013). *Benlik kurguları intihar ve intihara yönelik tutumlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeğinin revizyonu. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 17, 221-236.

- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk ruh sağlığı: Çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları* (28. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zhang, L. and Leung, J. P. (2002). Moderating effects of gender and age on the relationship between self-esteem and life satisfaction in mainland Chinese. *International Journal of Psychology*, 37(2), 83-91.

Ek-A**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

- 1- Yaşınız:
- 2- Cinsiyetiniz: ()Kız ()Erkek
- 3- Öğrenim gördüğünüz program?
 ()PDR ()Okul öncesi ()Sınıf ()Fen bilgisi ()Türkçe ()Matematik
- 3- Sınıfınız: ()1. Sınıf ()2. Sınıf ()3. sınıf ()4. sınıf
- 4- Anne- babanızın öğrenim düzeyi nedir?
	<u>Anneniz</u>	<u>Babanız</u>
1) Hiç okula gitmemiş	()	()
2) İlkokul mezunu	()	()
3) Ortaokul mezunu	()	()
4) Lise mezunu	()	()
5) Üniversite mezunu	()	()
6) Lisansüstü	()	()
- 5- Kaç kardeşsiniz? (kendiniz dahil)
 ()Tek çocuğum ()2 kardeşiz ()3 kardeşiz ()4 kardeşiz ()5 ya da daha fazla
- 6- Çocukluğunuzda, evinizde anne, baba ve kardeşleriniz dışında sizinle birlikte yaşayanlar var mıydı?
 ()Evet () Hayır
- 7- Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?
 () 800 TL'den az
 () 801- 1500 TL
 () 1501- 2500 TL
 () 2501- 3500 TL
 () 3501- 4500 TL
 () 4500 TL üstü
- 8- Yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yerleşim merkezi?
 ()Köy ()Kasaba ()İlçe ()İl ()Metropol (İstanbul, Ankara gibi)

Ek-B

ALTILI BENLİK KURGUSU ÖLÇEĞİ (6BKÖ)

Yönergeler: Aşağıda sizin kendinize yönelik algılarınızı içeren bir takım ifadeler yer almaktadır. Her ifadeyi **aile**, **dostlar**, **sosyal gruplar**, **okul arkadaşları**, **tüm insanlık** ve **kişinin kendisi** ile ilgili altı kategori için tek tek değerlendiriniz. (Sosyal gruplar şunlardan herhangi biri olabilir; siyasi gruplar, devlet kurumları, dernekler, vakıflar ya da dini gruplar).

Sizden aşağıda yer alan her ifadeyi 1 ile 7 aralığında derecelemeniz istenmektedir. Lütfen maddeleri dikkatle okuyup içtenlikle cevap veriniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız, karar vermekte zorluk çektiğiniz zaman size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz.

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7							
Çok az bir derecede							Orta derecede							Çok büyük bir derecede						
1. Kendimi aileme bağlı hissediyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
2. Davranışta bulunurken ailemin isteklerini göz önünde bulunduruyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
3. Ailemi ilgilendiren olaylardan etkilenirim.							1	2	3	4	5	6	7							
4. Ailemin amaç, istek ve ihtiyaçlarının farkındayım.							1	2	3	4	5	6	7							
5. Ailemle güçlü bir ilişkim olduğunu düşünüyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
6. Kendimi dostlarıma bağlı hissediyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
7. Davranışta bulunurken dostlarımin isteklerini göz önünde bulunduruyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
8. Dostlarıımı ilgilendiren olaylardan etkilenirim.							1	2	3	4	5	6	7							
9. Dostlarımin amaç, istek ve ihtiyaçlarının farkındayım.							1	2	3	4	5	6	7							
10. Dostlarımla güçlü bir ilişkim olduğunu düşünüyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
11. Kendimi fakültemdeki/bölümümdeki arkadaşlarıma bağlı hissediyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
12. Davranışta bulunurken fakültemdeki/bölümümdeki arkadaşlarımin isteklerini göz önünde bulunduruyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
13. Fakültemdeki/bölümümdeki arkadaşlarıımı ilgilendiren olaylardan etkilenirim.							1	2	3	4	5	6	7							
14. Fakültemdeki/bölümümdeki arkadaşlarımin amaç, istek ve ihtiyaçlarının farkındayım.							1	2	3	4	5	6	7							
15. Fakültemdeki/bölümümdeki arkadaşlarımla güçlü bir ilişkim olduğunu düşünüyorum.							1	2	3	4	5	6	7							
16. Kendimi sosyal grubuma bağlı hissediyorum.							1	2	3	4	5	6	7							

17. Davranışta bulunurken sosyal grubumun isteklerini göz önünde bulunduruyorum.	1	2	3	4	5	6	7
18. Sosyal grubumu ilgilendiren olaylardan etkilenirim.	1	2	3	4	5	6	7
19. Sosyal grubumun amaç, istek ve ihtiyaçlarının farkındayım.	1	2	3	4	5	6	7
20. Sosyal grubumla güçlü bir ilişkim olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
21. Kendimi tüm insanlığa bağlı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
22. Davranışta bulunurken tüm insanlığın isteklerini göz önünde bulunduruyorum.	1	2	3	4	5	6	7
23. Tüm insanlığı ilgilendiren olaylardan etkilenirim.	1	2	3	4	5	6	7
24. İnsanlığın amaç, istek ve ihtiyaçlarının farkındayım.	1	2	3	4	5	6	7
25. İnsanlıkla güçlü bir ilişkim olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
26. Kendimi diğerlerinden farklı özel bir kişi gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Davranışta bulunurken diğerlerinden farklı özel bir kişi olarak kendi isteklerimi göz önünde bulunduruyorum.	1	2	3	4	5	6	7
28. Diğerlerinden farklı özel bir kişi olarak kendimi ilgilendiren olaylardan etkilenirim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Diğerlerinden farklı özel bir kişi olarak kendi amaç, istek ve ihtiyaçlarımın farkındayım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Diğerlerinden farklı özel bir kişi olarak kendimle güçlü bir ilişkim olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7

Ek-C

ÖLÇEK İZİN YAZISI

Charles Harb <charles.harb@aub.edu.lb>

To

'Bahadır Özcan'

06/24/09 at 11:25 AM

Dear Bahadır,

Thank you for your interest in the six-fold self-construal scale. I would be very pleased if you were to use the SCS, and would be interested in learning about your findings.

I am attaching the scale to this email. Let me know if you have problems with the scale, coding and analyses.

All the best

Charles

From: Bahadır Özcan [mailto:bahadrozcan@yahoo.com]

Sent: 23 June 2009 1:24 AM

To: Charles.Harb@aub.edu.lb

Subject: Sixfold Self-Construal Scale request

Dear Mr Harb,

I am a Phd student at Ankara University in Turkey. I am planning to study self-construal in Turkish Culture. I believe that Sixfold Self-Construal Scale is one the better scale to work Turkish Culture. I would really be grateful if you could permit me to use Sixfold Self-Construal Scale in my Phd studies. I will also conduct reliability and validity studies of Sixfold Self-Construal Scale for Turkish samples. I look forward to hearing from you. Would it be possible to send Sixfold Self-Construal Scale?

Best regards,

Bahadır Özcan

Ankara University

ANKARA/TURKEY

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı: Bahadır Özcan

2. Doğum Yeri/Tarihi: Kozan /05.04.1976

3. İletişim Bilgileri: Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, e-posta: bahadrozcan@yahoo.com

4. Öğrenim Durumu:

Derece	Üniversite	Alan	Yıl
Lisans	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	2000
Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi	Eğitimde Psikolojik Hizmetler/ Eğitim Psikolojisi Programı	2005
Doktora	Ankara Üniversitesi	Eğitimde Psikolojik Hizmetler/ Eğitim Psikolojisi Programı	2017

5. Görevler:

Kurum	Görev	Yıl
Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	Psikolojik Danışman	2000-2013
Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü	Öğretim Görevlisi	2013-